

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

ISSN-1300-0071
OCAK-MART 2021
SAYI:132

TARIM VE MÜHENDİSLİK

Derginin dijital baskısı için QR kod okuyucu ile okutunuz.

TARIM VE MÜHENDİSLİK

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI YAYIN ORGANI -ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR
YEREL SÜRELİ YAYIN ISSN-1300-0071

SAHİBİ

Baki Remzi SUIÇMEZ

SORUMLU YAZIŞLARI MÜDÜRÜ

Doç. Dr. Yener ATASEVEN

YAYIN KURULU

Dr. Züleyha OĞUZ
Tahsin Erman ÇAĞDAŞ
Nevzat ÖZER

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ahmet ÇOLAK
Prof. Dr. Ali Rıza ÖZTÜRKMEN
Prof. Dr. Celalettin KOÇAK
Prof. Dr. Cem ÖZKAN
Prof. Dr. Dilek BOSTAN BUDAK
Prof. Dr. Erkan YASLIOĞLU
Prof. Dr. Ertuğrul AKSOY
Prof. Dr. Gökhan ÇAYCI
Prof. Dr. Gökhan SÖYLEMEZOĞLU
Prof. Dr. Hasan SİLLELİ
Prof. Dr. Haydar ŞENGÜL
Prof. Dr. İbrahim ORTAŞ
Prof. Dr. Kemal BENLİOĞLU
Prof. Dr. Mehmet ERTUĞRUL
Prof. Dr. Serap PULATSÜ
Prof. Dr. Tacettin YAĞBASANLAR
Prof. Dr. Uygun AKSOY
Prof. Dr. Zeliha BARUT
Doç. Dr. Barış Bülent AŞIK
Doç. Dr. Eylem POLAT
Doç. Dr. İlknur MERİÇ TURGUT
Doç. Dr. Okan DEMİR
Doç. Dr. Yener ATASEVEN
Doç. Dr. Ziya DURLUPINAR
Dr. Öğr. Üyesi Cemal POLAT
Dr. Erol ÖZKAN
Dr. Tefik TÜRK
Dr. Züleyha OĞUZ

YAYINA HAZIRLAYAN: Funda GACAL-ZMO **GRAFİK TASARIM:** R. Figen KURAL-ZMO

YÖNETİM YERİ

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Karanfil Sokak 28/18 Kızılay / ANKARA
Tel: 444 1 966 - Faks: 0 312 418 51 98 www.zmo.org.tr zmo@zmo.org.tr

BASIM

Tam Pozitif Reklamcılık ve Matbaacılık İç ve Dış Ticaret Ltd. Şti.
Adres: Çamlıca Mah. Anadolu Bulv. 145. Cad. No: 10/11 Yenimahalle / Ankara
Tel: 0 312 397 00 31 | Faks: 0 312 397 86 12
E-Posta: pozitif@pozitifmatbaa.com

1000 Adet Basılmıştır. 15 Haziran 2021

YAZI YAYIN KOŞULLARI

Gönderilen yazılar yayınlansın, yayınlanmasın yazarına geri verilmez. Özgün derleme yazılarda fikir ve görüşler yazarına, çeviriden doğacak sorumluluklar ise çevirene aittir. Ziraat Mühendisleri Odası ve Tarım ve Mühendislik Dergisi yazılardan hiçbir şekilde sorumlu değildir. Yayın Kurulu gönderilen yazı üzerinde gerekli gördüğü değişikliği yapmaya yetkilidir. Dergide yayınlanmış yazılar kaynak gösterilmek koşuluyla başka yayın organlarında kullanılabilir ya da aktarılabilir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	3
2020 YILINDA TARIM	5
<i>Ahmet ATALIK</i>	
COVID-19 ve KÜRESEL GIDA GÜVENCESİ	19
<i>Dr. Öğr. Üyesi Betül GÜNER</i>	
KARMA YEM SANAYİSİNE GENEL BAKIŞ	23
<i>M. Ülkü KARAKUŞ, Serkan ÖZBUDAK</i>	
TARIM SEKTÖRÜNDEKİ ENERJİ VE EMİSYON DEĞİŞİMİNİN İKTİSADİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	27
<i>İzzet ARI</i>	
TARIM 4.0'İ BEKLERKEN TÜRK TARIMI VE GELECEK	31
<i>Dr. Said BİLGİNTURAN, Mehmet KOBUK</i>	
FIRTINADAKİ ARI: MÜHENDİSİN HAYATI	36
<i>Gamze YÜCESAN-ÖZDEMİR</i>	
BASIN AÇIKLAMALARI	39
2021 YILI ÜLKEMİZ TARIM SEKTÖRÜ İÇİN HÜSRAN YILI OLACAKTIR.....	39
ÇİFTÇİLERE YAPILACAK 2021 DESTEKLERİ; HAYRET, GAYRET, SABRET DEVRİNİ BİTİRDİ!.....	39
AKIN ÖZDEMİR YÜREĞİMİZDE YAŞIYOR	43
DENİZLERİMİZDEKİ BALIK STOKLARINA EN BÜYÜK ZARAR İNSAN/LAR/DAN GELMEKTEDİR	44
YUNUSLARIN VE KADİM TÜM DENİZ CANLILARININ MAVİ DENİZLERDE ÖZGÜRCE YAŞAMA HAKKI VARDIR.	44
24 OCAK, O KARANLIK GÜNÜN ARDINDAN 28 YIL GEÇTİ... UĞUR MUMCU UNUTULMADI, UNUTULMUYOR, UNUTTURULAMAYACAK.	46
TARIM SEKTÖRÜNDE DE İŞ CİNAYETLERİNE SON... ..	47
ORTAK BASIN AÇIKLAMASI: ORMAN ALANLARIMIZI YAPILAŞMAYA AÇAN VE YABAN HAYATINI YOK EDECEK OLAN YASAL DÜZENLEMELER İPTAL EDİLMELİDİR.	49
KADINLAR HAKLARINI ALANA KADAR TOPLUMSAL MÜCADELE SÜRECEK.....	50
MUSTAFA TÜMER YALNIZ DEĞİLDİR.....	52
TARIMIN ADI VAR...TARIMIN TADI YOK... ..	53
KAZDAĞLARI, KÖMÜRLÜ TERMİK SANTRALLER, VAHŞİ MADENCİLİK VE SÖZDE EKOTURİZMCİLERİN YOĞUN BASKISI ALTINDA NEFES ALAMIYOR.....	55

SUNUŞ

Merhaba Sevgili Meslektaşlarım,

“Tarım ve Mühendislik” dergimizin 132. sayısı ile sizlere yeniden “merhaba” derken, hepinize, şahsım ve Yönetim Kurulu Üyesi arkadaşlarım adına en içten sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Sevgili Meslektaşlarım, Türkiye’de modern anlamda tarım eğitim ve öğretimi 10 Ocak 1846 yılında İstanbul Yeşilköy’de Ayamama Çiftliğinde açılan Ziraat Mektebinde başlamıştır. ODA’mız her yıl 10 Ocak tarihini içeren haftayı “Tarım Haftası” etkinlikleri kapsamında tarım öğreniminin yıldönümü olarak kutlamaktadır.

Türkiye’de tarım öğreniminin 175. yıldönümü nedeniyle pandemi yasaklarının yaşandığı bu yılki “Tarım Haftası” etkinliğimize, 8 Ocak 2021 tarihinde Anıtkabir’i ziyaret ile başladık. Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan, gücünü yalnızca bilimden ve üyelerinden alan, her türlü dış ve iç dayatmaya karşın ülkemizde özgürce kamu yararını ve toplumu çıkarını özveriyle inadına savunan TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası 47. Dönem Yönetim Kurulu Üyeleri olarak, ODA’mız örgütlülüğünü temsilen ATA’mızın huzurunuzda olmanın gururunu ve mutluluğunu yaşadık.

Tarım Haftası etkinliklerimize, 10 Ocak 2021 tarihinde, salgın nedeniyle çevrimiçi olarak devam ettik. ODA’mızın youtube kanalından canlı olarak yayınladığımız etkinliğimize oldukça yoğun bir katılımın sağlanması bizleri mutlu etti. Bilindiği üzere her yıl Tarım Haftası etkinliğimizde Bilim, Hizmet, Teşvik ve Basın Ödüllerimizi sahiplerine vermekteyiz. Ancak salgın yüzünden Bilim Kurulumuzun etkin bir şekilde bir araya gelememesi nedeniyle, 2020 Yılı Bilim, Hizmet ve Teşvik Ödüllerimizin sahiplerini ileri bir tarihte açıklayacağız.

2020 Yılı ZMO Basın Ödülü sahipleri olan Duygu GÖKSU (Ticaret Gazetesi), Erdem AK (HasatTürk), Harun GÖKSEL (Köy TV), İlke CANPOLAT (Haber Global TV), İlker KARAGÖZ (FOX TV), Merve EKİNCİ (AGRO TV), Murat BÜYÜKYILMAZ (Independent Türkiye), Sefa UYAR (Cumhuriyet), Sadettin İNAN (Milli Gazete) ve Serhat ŞANLI (Adana İlk Haber Gazetesi) canlı yayınlanan etkinliğimize bağlanarak birer teşekkür konuşması yaptılar.

Mesleğimize yapmış oldukları katkılar nedeniyle Meslekte 35. Yıl ve 50. Yıl Ödüllerini de açıkladık. ODA’mıza ve mesleğimize verdikleri emek için meslektaşlarımıza yürekte teşekkür ediyoruz.

Etkinliğimiz ödül töreninin ardından “Meslektaşlarımızın Sorunları ve Beklentilerimiz” konu başlıklı panel ile devam etti. Panel’de; Önceki Dönemler ODA Başkanlarımızdan Prof. Dr. Cemal TALUĞ “Akademisyen Meslektaşlarımızın Sorunları-Beklentileri”, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğrencisi Ozan Heval KEREMOĞLU “Öğrenci Üyelerimizin Sorunları-Beklentileri”, ODA Yönetim Kurulu Üyemiz Mert Ulaş DİŞBUDAK “Atanamayan Meslektaşlarımızın Sorunları-Beklentileri”, Antalya Şube Başkanımız Vural ŞAHİN “Tarımsal Bayilerin Sorunları-Beklentileri”, TAR-DER Genel Başkanı Mahmut KAYTAN “Tarım Danışmanlarının Sorunları-Beklentileri”, TMMOB 45. Dönem Kamu Çalışanları ÇG Başkanı Ali İhsan İLHAN “Kamuda Çalışan Meslektaşlarımızın Sorunları-Beklentileri”, Ziraat Yüksek Mühendisi Medar KALKAN “Emekli Meslektaşlarımızın Sorunları-Beklentileri” ve ODA Hukuk Danışmanımız Av. Zuhal DÖNMEZ “Meslektaş Hakları Hukuk Mücadelesi” konu başlıklarında açıklamalarda bulundu.

Sevgili Meslektaşlarım, 1980 yılından beri kesintisiz olarak yayımlamaya devam ettiğimiz “Tarım ve Mühendislik” dergimize yönelik olarak sizlerden gelen olumlu eleştiriler bizleri onurlandırırken, aynı zamanda bu beğenin devam etmesi bizleri daha fazla çalışmaya teşvik etmektedir.

Dergimizin bu sayısına, geçen yıllarda olduğu gibi, biten yılın tarımını analiz ederek başlıyoruz. Önceki dönemler İstanbul Şube Başkanımız-ZMO Onur Kurulu Başkanımız Ahmet ATALIK tarafından kaleme alınan ve pek çok kişi tarafından merakla beklenen “2020 Yılında Tarım” konu başlıklı makalede, tarımsal verilere dayanarak, tarım sektörü geniş bir yelpazede ele alınırken, aslında ülke tarımını irdeleyerek takip eden kişiler için sürpriz olmayan sonuçları gözler önüne sermektedir.

“Gıda güvencesi, her şeyden önce gıda sanayinde hammadde olarak kullanılan bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretimiyle, yani tarım sektörünün durumuyla doğrudan ilgilidir. Ancak, gıda güvencesinin sağlanması sadece bu ürünlerin fiziksel anlamda üretimiyle sağlanamaz.” Bu sözlerin sahibi Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Betül GÜRER tarafından hazırlanan “Covid-19 ve Küresel Gıda Güvencesi” konu başlıklı makale yaşadığımız sürece yönelik olarak, gıda güvencesinin bir diğer boyutu ise gıda arzında istikrarın sağlanabilmesinin önemi vurgulamaktadır.

Dergimiz için diğer bir makale ise meslektaşımız Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Başkanı ve Ankara Ticaret

Odası Yönetim Kurulu Üyesi M. Ülkü KARAKUŞ ile Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Genel Sekreteri Serkan ÖZBUDAK tarafından hazırlandı. "Karma Yem Sanayisine Genel Bakış" konu başlıklı makale, hayvancılığımızın sürdürülebilir kılınması ve gelişimi için yemler konusundaki sorunların çözülmesinin bir zorunluluk olduğunu göstermektedir. Bu makaleyi de ilgiyle okuyacağınız düşünüyoruz.

Türkiye'de tarım sektörünün ana amacı çevresel, sosyal ve ekonomik olarak sürdürülebilir, ülke insanının yeterli ve dengeli beslenmesinin yanı sıra arz talep dengesini gözeterek üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin bir tarım sektörünün oluşturulmasıdır. Bu anlamda Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Enerji Ekonomisi ve Yönetimi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. İzzet ARI tarafından hazırlanan "Tarım Sektöründeki Enerji ve Emisyon Değişiminin İktisadi Bakımdan Değerlendirilmesi" konu başlıklı makaleyi okurken irdeleyen, düşündürülen bir kalemin sesine şahit olacağınızı düşünüyoruz.

Isparta İl Temsilcimiz Mehmet KOBUK ve Tarım ve Orman Bakanlığı, Isparta İl Müdürlüğü'nden Dr. Said BİL-GİNTURAN tarafından hazırlanan "Tarım 4.0'ı Beklerken Türk Tarımı ve Gelecek" konu başlıklı makalede "Tarım ve hayvancılık sektöründe yeterli gelir elde edilmesi, kırsal kalkınmanın sağlanması ile tarımsal teknolojilere daha fazla yatırım yapılacağı ve üretimde kalite ve maliyetlerin düşeceği bilinmektedir. Bu nedenle öncelikle tarımsal hasıla içerisinde tarımsal gelirlerin artması, Tarım 4.0'ı yakalamak konusunda ülkemizdeki üreticileri daha fazla teşvik edeceği açıktır" vurgusu yapılmaktadır. Meslektaşlarımızın bu makalesini de sizlerin beğenisine sunuyoruz.

"Örümcek, işini dokumacıya benzer şekilde gördüğü gibi, arı da peteğini yapmada pek çok mimarı utandırır. Ne var ki, en kötü mimarı en iyi arıdan ayıran şey, mimarın, yapısını gerçeğe kurmadan önce, onu imgesinde kurabilmesidir" der, Karl MARX. Mühendis, ustabaşı ya da tekniker konumunda çalışmaya, uzun çalışma saatlerine ve ağır çalışma koşullarına, zayıf sosyal haklara, düşük ücretlere, sık sık işten çıkarılmaya, sürekli borçlu yaşamaya sessiz kalıyor. Ciddi sorunların olduğu bir toplumsal arka planda, sanayide çalışan mühendisin hayatı nasıl? Yoksa fırtınaya kapılmış arılar gibi mi? İşte tamda bu konuyu Ankara Üni. İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Gamze YÜCESAN ÖZDEMİR, "Fırtınadaki Arı: Mühendisin Hayatı" konu başlıklı makalesinde ele aldı. İlgiyle okuyacağınıza inanıyoruz.

Sevgili Meslektaşlarım, dergimiz için gelen makalelerden sonra, şimdi bizlerin, tarımın- meslektaşımızın sesi olmak için hazırladığımız basın açıklamalarımıza sıra geldi. Ocak- Mart 2021 aylarında yaptığımız basın açıklamalarımız;

- *2021 Yılı Ülkemiz Tarım Sektörü İçin Hüsrana Yılı Olacaktır. Çiftçilere Yapılacak 2021 Destekleri; Hayret, Gayret, Sabret Devrini Bitirdi!*
- *Akın Özdemir Yüreğimize Yaşıyor*
- *Denizlerimizdeki Balık Stoklarına En Büyük Zarar İnsan/Arıdan Gelmektedir. Yunusların ve Kadim Tüm Deniz Canlılarının Mavi Denizlerde Özgürce Yaşama Hakkı Vardır.*
- *24 Ocak, O Karanlık Günün Ardından 28 Yıl Geçti... Uğur Mumcu Unutulmadı, Unutulmuyor, Unutturulamayacak.*
- *Tarım Sektöründe De İş Cinayetlerine Son...*
- *Orman Alanlarımızı Yapılaşmaya Açan ve Yaban Hayatını Yok Edecek Olan Yasal Düzenlemeler İptal Edilmelidir.*
- *Kadınlar Haklarını Alana Kadar Toplumsal Mücadele Sürecek. Ülkemiz Kadınlarının Cumhuriyet Devrimiyel Gelen Kazanımları Dünya Kadın Haklarının Kazanılmasına da Öncülük Etmisti.*
- *Mustafa Tümer Yalnız Değildir... Meslektaşımıza Yapılan Saldırısı Şiddetle Kınıyoruz.*
- *Tarımın Adı Var... Ekonomi Eylem Planları, Programları, Unutulan Sektör, Tarım. Tarım, Ekonomik Bir Sektördür, Unutturmayacağız. Acil, Ek Tarım Ekonomik Destek Programları Şart, Ülkemiz İçin. Tarımın Tadı Yok...*
- *Kazdağları, Kömürlü Termik Santraller, Vahşi Madencilik Ve Sözde Ekoturizmcilerin Yoğun Baskısı Altında Nefes Alamıyor... Hemen, Şimdi, Kazdağları'nı Koruma Zamanıdır.*

Değerli Meslektaşlarım, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, yarım asrı aşan tarihi boyunca olduğu gibi, bundan sonra da her platformda üyelerinin mesleki haklarını dile getirerek, bunları geliştirmeye çalışacak, üretici ve köylünün yanında yer alacak, tarım sektörü ve ülke sorunlarının çözümüne katkı koymayı sürdürecektir. ODA'mız, bilime, gerçeğe ve demokrasiye olan sarsılmaz inancı, kamu yararını her şeyden üstün tutan yurtsever tutumu ile yoluna devam etmektedir.

Selam, sevgi ve saygılarımla.

Baki Remzi SUIÇMEZ

Başkan

2020 YILINDA TARIM

Ahmet ATALIK*

ULUSÖTESİ ŞİRKETLERİN KÜRESEL EGEMENLİĞİ

ETC Group tarafından 2019 yılında yayımlanan "Plate Techtonics" raporunda yer alan verilere göre küresel tohum pazarı 42 milyar dolarlık hacme sahip olup %53'üne sadece dört ulusötesi şirket; Bayer Crop Science (Almanya), Corteva Agriscience (ABD), ChemChina (Çin) ve Vilmorin & Cie hakimdir. Pazarda 9,3 milyar dolarlık pay ile Bayer Crop Science lider durumdadır.

Yaklaşık 58 milyar dolarlık küresel pestisit pazarının %66'sına yine dört ulusötesi şirket; ChemChina (Çin), Bayer Crop Science (Almanya), BASF (Almanya) ve Corteva Agriscience (ABD) hakimdir. Lider durumundaki ChemChina'nın pazar payı 14 milyar dolardır.

Küresel gübre pazarı yaklaşık 105 milyar dolara ulaşmış olup pazarın %51'ine on ulusötesi şirket; Nutrien Ltd. (Kanada), Yara (Norveç), The Mosaic Company (ABD), CF Industries Holdings, Inc. (ABD), Israel Chemicals Ltd. (İsrail), EuroChem Group (Rusya), Sinofert Holdings Ltd. (Çin), PhosAgro (Rusya), Uralkali (Rusya) ve K+S Group (Almanya) hakimdir. Nutrien Ltd. 12 milyar dolarlık pay ile pazarın lideridir.

Tarım makinaları pazarı da diğerlerinden pek farklı değildir. Toplam 126 milyar dolarlık pazarın yaklaşık %52'lik bölümüne sadece altı ulusötesi şirket; Deere & Co. (ABD), Kubota (Japonya), CNH Industrial (İngiltere/Hollanda), AGCO (ABD), CLAAS (Almanya), Mahindra & Mahindra Ltd. (Hindistan) hakimdir. Deere & Co. 23 milyar dolarlık pay ile pazarın lideridir.

Veteriner ilaçları konusunda da benzer durum söz konusudur. Küresel ölçekte 33,5 milyar dolar hacme sahip pazarın %58'ine sadece dört ulusötesi şirket; Zoetis (ABD), Elanco (ABD) + Bayer Animal Health (Almanya), Boehringer Ingelheim Animal Health (Almanya) ve Merck & Co. (ABD) hakimdir. Zoetis 6 milyar dolarlık kazancıyla pazarda lider durumundadır.

Küresel ölçekte canlı hayvan ticaretini elinde tutan şirketler ise Tyson Foods (ABD), WH Group (Hong Kong), Charoen Pokphand CP Group (Tayland), EW Group GmbH (Almanya), Genus plc (İngiltere), Groupe Grimaud (Fransa) ve Hendrix Genetics'tir (Hollanda). Tyson Foods yaklaşık 40 milyar dolarlık pay ile pazarın lideridir. Sadece üç ulusötesi şirket neredeyse tüm dünyanın kümes hayvanı yetiştirme stoklarını elinde tutmaktadır.

*ZMO Onur Kurulu Başkanı

Tarımsal emtia ticaretini ise sadece altı ulusötesi şirket; Cargill (ABD), COFCO Group (Çin), ADM/Archer Daniels Midland (ABD), Bunge (ABD), Wilmar International (Singapur) ve Louis Dreyfus Company (Hollanda) elinde tutmaktadır. Bu şirketlerin pazar içindeki kazancı 377 milyar dolar civarındadır. Pazarda 115 milyar dolara yaklaşan payı ile Cargill rakiplerinden açık ara önde gelmektedir.

Gıda ve içecek işleyen ulusötesi on şirket 451 milyar dolarlık satış hacmine sahiptir. Bu şirketler: Nestle (İsviçre), PepsiCo (ABD), Anheuser-Busch InBev (Belçika), JBS (Brezilya), Tyson Foods (ABD), ADM (ABD), Mars (ABD), Cargill (ABD), Coca-Cola (ABD) ve Kraft Heinz Company (ABD). Nestle 80 milyar dolarlık pazar payı ile rakiplerinin oldukça önündedir.

Et işleyen ulusötesi JBS (Brezilya), Tyson Foods (ABD), Cargill (ABD), Smithfield Foods (Çin), NH Foods (Japonya), Danish Crown (Danimarka), Hormel Foods Group (ABD), BRF (Brezilya), Marfrig (Brezilya) ve Violin (Hollanda) şirketlerinin pazardaki payları toplamı 191 milyar dolardır. JBS 47 milyar dolara yaklaşan payı ile lider durumdadır.

Önde gelen ulusötesi market perakende şirketleri Walmart (ABD), Schwarz Group (Almanya), Kroger (ABD), Aldi (Almanya), Carrefour (Fransa), Costco (ABD), Ahold Delhaize (Hollanda), Tesco (İngiltere), Seven & I Holdings (Japonya), Edeka (Almanya) 7,9 trilyon dolarlık devasa pazarın %11'ine hakimdir. Walmart 234 milyar dolarlık pay ile rakiplerinden açık ara öndedir.

Üretimden ticarete geniş bir yelpazede faaliyet gösteren ulusötesi şirketlerin tarımsal üretim girdilerinden, mekanizasyona, işlenmiş gıda ve içecekten satış noktalarına kadar devasa pazar paylarını kısaca irdeledikten sonra şimdi de ülkemizin tarım sektörünün durumuna bir bakalım.

TARIMSAL DESTEK FAİZ ÖDEMELERİNİN OLDUKÇA GERİSİNDE

Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın verilerine göre Türkiye'nin faiz ödemeleri son 5 yılda yaklaşık %168 gibi hızlı bir artışla 50 milyar TL'den 134 milyar TL'ye yükseldi. Halkımızın beslenmesinde önemli ve temel bir rol oynayan çiftçimize 2020 yılında sağlanan tarımsal destek ise faiz ödemelerinin sadece %16'sı kadar, 22 milyar TL oldu. Diğer bir deyişle, Türkiye tarım sektörüne ayırdığı kaynağın 6 katını faiz ödemelerine ayırdı.

Türkiye üretime kaynak ayırıp üreten bir ülke olmak yerine, borçla geçinen ve artan faizle boğuşan bir ülke olma yolunda hızla ilerlemektedir.

	GSYH	Bütçe	Faiz gideri	Tarımsal destekler	Destek/GSYH (%)	Destek/Bütçe (%)
2007	887.714.414	204.067.683	48.752.891	5.555.092	0,63	2,72
2008	1.002.756.496	227.030.562	50.661.305	5.809.044	0,58	2,56
2009	1.006.372.482	268.219.185	53.200.894	4.494.568	0,45	1,68
2010	1.167.664.479	294.358.724	48.298.762	5.817.012	0,50	1,98
2011	1.404.927.615	314.606.792	42.231.558	6.961.306	0,50	2,21
2012	1.581.479.251	361.886.686	48.416.047	7.553.045	0,48	2,09
2013	1.823.427.315	408.224.560	49.986.050	8.684.168	0,48	2,13
2014	2.054.897.828	448.752.337	49.913.317	9.147.584	0,45	2,04
2015	2.350.941.343	506.305.093	53.004.239	9.971.168	0,42	1,97
2016	2.626.559.710	569.116.635	50.246.537	11.488.898	0,44	2,02
2017	3.133.704.267	659.558.969	56.711.803	12.721.747	0,41	1,93
2018	3.758.315.621	804.974.429	73.961.212	14.552.454	0,39	1,81
2019	4.320.191.227	978.569.401	99.939.640	16.965.139	0,39	1,73
2020	5.047.909.499	1.181.655.949	133.961.673	21.943.631	0,43	1,86

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu

Tarım Yasası hükümleri çerçevesinde konuyu değerlendirdiğimizde bu açıdan da durum giderek daha kötüleşmektedir. Tarıma ayrılacak desteklerin milli gelirin %1'inden az olamayacağı hükmüne karşın bu hüküm görmezden gelindi ve yasanın uygulanması gereken 14 yılın 10'unda destek miktarı %0,5'in bile altında kaldı.

Avrupa Birliği tarımını desteklemeye bütçesinin %45 ila %55'ini ayırırken, ülkemizde bu oran 2020 yılında %1,86 olarak gerçekleşmiştir. Bu verilerden de açıkça görüleceği üzere üretmek yerine borçla geçinen ve artan faiz ile baş edemeyen bir anlayış ile karşı karşıyayız.

BANKALARIN TARIMA İLGİSİ ARTTI

Tarıma yeterince kaynak sağlanmadığı için üretimini sürdüremeyecek duruma gelen çiftçimize bankaların ilgisi giderek artmaktadır. Bu çerçevede tarım bankacılığı yaygınlaşmış, çiftçilere kredi kartları dağıtılmış ve artan miktarlarda tarımsal krediler sağlanmaya başlanmıştır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu verilerine göre yılın ikinci yarısından itibaren çiftçimizin bankalardan kullandığı tarımsal kredi miktarı hızla artmaya başlamış, Aralık 2020 itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık %19 artarak 130 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Çiftçinin bankalardan kullandığı bu yüksek miktarda tarımsal krediye karşın üretimde bir şahlanma, ithalatta belirgin bir azalma görülmediğine göre şunu rahatlıkla söyleyebiliriz; çiftçimiz bankaların verdiği tarımsal krediyi büyük oranda amacı dışında kullanmakta, borç kapatmaktadır ve bankalara olan borcu 130 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 2. Bankaların tarım sektörüne sağladığı kredi (bin TL)

	2018		2019		2020	
	Toplam	Takipte	Toplam	Takipte	Toplam	Takipte
Ocak	89.192.186	2.546.496	102.792.348	3.957.488	111.216.374	5.536.861
Şubat	90.621.669	2.516.965	104.284.452	4.052.047	112.945.446	5.646.459
Mart	92.772.116	2.681.151	106.094.879	4.142.874	114.929.746	5.539.097
Nisan	94.978.757	2.769.514	107.548.475	4.271.670	117.385.672	5.517.549
Mayıs	96.937.510	2.832.595	108.049.658	4.335.634	119.756.784	5.484.576
Haziran	98.381.176	2.821.048	108.617.098	4.369.048	122.173.372	5.412.527
Temmuz	101.464.455	2.936.528	108.683.409	4.501.152	123.575.167	5.381.165
Ağustos	101.728.150	3.045.539	107.848.711	4.687.997	123.652.974	5.330.373
Eylül	101.789.379	3.255.573	107.065.735	4.819.557	124.998.666	5.113.704
Ekim	101.190.147	3.251.535	106.480.563	5.039.248	126.520.415	5.036.847
Kasım	101.112.983	3.407.992	108.338.135	5.196.339	128.781.291	4.961.020
Aralık	102.133.541	3.823.038	109.205.589	5.265.680	130.381.044	5.014.032

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

GIDA FİYATLARI KÜRESEL ÖLÇEKTE ARTMAYA DEVAM EDİYOR

TÜİK verilerine göre yılın ilk üç ayında enflasyondaki artışın altında kalan gıda ve alkolsüz içecek fiyatları, Nisan - Mayıs ayından itibaren yükselmeye başladı. Gıda fiyatlarındaki artış, pandemi ve iklim değişikliğinin yanında ulusötesi şirketlerin elinde şekillenen küresel ticaret şartlarında tüm dünyada eş zamanlı olarak yaşandı. Tarım politikalarımızdaki yetersizlikler nedeniyle gıda üretiminde hammadde açısından önemli ölçüde dışa bağımlı olan ülkemizdeki fiyat artışının da dünya piyasalarına paralel ve hatta daha yüksek bir şekilde arttığı görülmektedir.

Tablo 3. Tüketici ve Tarım Üretici Fiyat Endeksi-2020 (%)

	TÜFE (2003=100)	TÜFE: Gıda ve alkolsüz içecekler	Tarım ÜFE (2015=100)
Ocak	12,15	9,04	10,41
Şubat	12,37	10,58	10,22
Mart	11,86	10,05	10,38
Nisan	10,94	11,28	8,58
Mayıs	11,39	12,87	10,59
Haziran	12,62	12,93	14,50
Temmuz	11,76	12,73	16,28
Ağustos	11,77	13,51	17,36
Eylül	11,75	14,95	18,48
Ekim	11,89	16,51	18,70
Kasım	14,03	21,08	20,76
Aralık	14,60	20,61	21,24

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) verilerine göre Gıda Fiyat Endeksi Mayıs ayından itibaren sürekli artış göstererek 91.0'dan 108.6'ya %19 artmıştır.

Küresel Et Fiyat Endeksi de Eylül ayından itibaren sürekli artış göstermiş, 91.5 puandan 95.1 puana %4 artmıştır. Kuş gribi salgınları nedeniyle birçok Avrupa ülkesinde kümes hayvanı ihracatının kısıtlanması Brezilya menşeli ürünlerin fiyatlarında artışa neden oldu. Çin'deki talep artışı büyükbaş ve küçükbaş ile domuz fiyatlarının hafif tırmanmasına yol açtı.

TÜİK'in Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi'nin yıl içerisindeki seyrini incelediğimizde yılın ilk yarısında çiftçinin ürününü satışından eline geçen fiyatın enflasyonun altında kaldığını, Haziran ayından itibaren oldukça üzerinde çıktığını görmekteyiz. Ancak, ileriki bölümlerde detayları ile inceleyeceğimiz tarımsal girdi fiyatlarındaki artışın enflasyonun çok üzerinde olduğunu göreceğiz ve çiftçinin yine kazanamadığına şahit olacağız

PARAMIZ DEĞER KAYBEDİYOR

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2019/2020 (%)
Ocak	2,33	3,00	3,74	3,77	5,36	5,92	10,45
Şubat	2,46	2,94	3,67	3,78	5,26	6,05	15,02
Mart	2,59	2,89	3,67	3,88	5,45	6,31	15,78
Nisan	2,65	2,84	3,65	4,05	5,75	6,82	18,61
Mayıs	2,64	2,93	3,57	4,40	6,05	6,93	14,55
Haziran	2,70	2,92	3,52	4,62	5,82	6,81	17,01
Temmuz	2,69	2,95	3,56	4,75	5,67	6,85	20,81
Ağustos	2,85	2,96	3,51	5,79	5,62	7,23	28,65
Eylül	3,00	2,96	3,46	6,33	5,71	7,50	31,35
Ekim	2,93	3,07	3,66	5,84	5,78	7,90	36,68
Kasım	2,87	3,28	3,88	5,38	5,73	7,98	39,27
Aralık	2,92	3,49	3,85	5,30	5,84	7,73	32,36
Ortalama	2,72	3,02	3,64	4,83	5,67	7,00	23,46

Kaynak: Merkez Bankası

Merkez Bankası verilerine göre paramızın döviz karşısındaki değer kaybı 2018 yılından itibaren hızlanmış durumdadır. ABD ile yaşanan kriz sonrası 2018 yılının Mart ayından itibaren başlayan TL'nin değer kaybı 2019 yılının son yarısında biraz hız kesti. Ancak yılın sonuna doğru başlayan erime 2020 yılında sürekli hale geldi ve %39,27 ile Kasım ayında zirve yaptı. ABD doları karşısında geçen yılın Aralık ayını 5,67 TL ortalama kur ile kapatan paramız 2020 yılı Aralık ayını bir önceki yılın aynı ayına göre %23,46 değer kaybı ile 7,00 TL değer ortalaması ile kapattı.

Çiftçinin üretim girdilerinden üretimde kullandığı araç gerece, ürünün taşınmasında kullanılan araçlardan yakıtına kadar büyük ölçüde yurt dışına olan bağımlılığımız üretim maliyetlerimizin ve gıda fiyatlarının dünya fiyatlarından ayrı olarak ayrıca yükselmesine neden olmaktadır. Üretim, pazarlama ve tüketim zincirindeki sorunları çözmek yerine çok yanlış bir şekilde artan gıda fiyatlarını ithalat ile düşürme tercihi de uzun zamandır çözüm olmaktan çıkmıştır.

TARIMSAL GİRDİ FİYATLARI ARTIYOR

TÜİK 2020 yılında Tarımsal Girdi Fiyat Endeksi yayımlamaya başlamıştır. Konuyu birkaç başlık altında özetlersek, çiftçinin makine bakım masrafları yıl boyunca bir önceki yılın aynı ayına göre sürekli artmış ve yıl boyunca endekste ki artış %517 olmuştur. Haziran ayına kadar hemen hemen sabit bir çizgi izleyen hayvan yemi endeksi ise yılın son yarısında sürekli artış eğilimine geçmiş ve artış %167 olmuştur. Gübre fiyat endeksi de Ağustos ayına kadar küçük azalış ve artışlar göstermiş, sonrasında ise çok hızlı yükselerek %1031'e ulaşmıştır. Çiftlik binaları endeksi 2020 yılının ilk beş ayında küçük düşüşler göstermiş, sonrasında ise hızla yükselerek artış %334 olmuştur.

Çiftçimizin tarımsal üretimde kullandığı mazotta neredeyse tamamıyla, tarım ilacı ve kimyevi gübrede büyük oranda, özellikle sera tohumlarında önemli düzeyde yurtdışına bağımlıyız. Dolayısıyla TL'nin döviz karşısında en ufak değer kaybı çiftçimizin üretim maliyetini olumsuz yönde etkilemektedir. Enflasyon gerekçe gösterilerek son fiyat üzerinden yapılan izleme ve değerlendirme sonucu fiyatların baskılanması da doğrudan çiftçinin taviz vermesi, üretim maliyetlerini dahi kurtaramaması, üretimden vaz geçmesi ile sonuçlanmaktadır.

Tablo 5. Fiziki gübre ithalatı						
Gübreler		2016	2017	2018	2019	2020
Hayvansal / Bitkisel	ton	3.815	4.939	5.711	6.584	5.432
	bin dolar	5.741	6.643	7.377	7.478	6.945
Azotlu	ton	3.349.782	3.962.062	3.197.938	3.485.924	3.252.372
	bin dolar	694.886	849.798	756.867	820.652	725.876
Fosforlu	ton	43.632	17.423	31.326	9.492	33.864
	bin dolar	15.307	4.963	9.421	2.481	8.412
Potaslı	ton	193.608	230.046	246.746	228.149	304.752
	bin dolar	57.950	59.882	75.596	73.955	84.750
Azot, fosfor, potaslı	ton	1.378.335	1.144.253	855.728	1.198.874	793.633
	bin dolar	501.725	443.409	365.686	427.985	293.266
Toplam	ton	4.969.172	5.358.723	4.337.449	4.929.023	4.390.053
	bin dolar	1.275.609	1.364.695	1.214.947	1.332.551	1.119.249

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Çiftçimiz yılda yaklaşık 4 milyar litre mazot kullanmaktadır. TÜİK verilerine göre mazotun 2020 yılı ortalama litre fiyatı 6,07 TL'dir. Çiftçimizin mazota ödediği toplam miktar 24,3 milyar TL'dir. Mazot fiyatının yaklaşık %55'inin vergilerden oluştuğunu dikkate alırsak çiftçimizin kullandığı mazota ödediği 24,3 milyar TL'lik miktarın 13,4 milyar TL'sini vergiler oluşturmaktadır. Başka bir deyişle çiftçiye 2020 yılı için verilen 22 milyar TL'lik tarımsal desteğin yaklaşık %61'i kullandığı mazot üzerinden vergi olarak geri alınmıştır. Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre mazot destekleme ödemesi bir önceki yıla göre sadece %21 oranında artırılarak 2,4 milyar TL'den 2,9 milyar TL'ye yükseltilmiştir. Bu miktar çiftçinin kullandığı mazotun vergisini bile karşılamaktan çok uzaktır.

Çiftçinin kullandığı diğer önemli bir girdi de gübredir. Gübre fiyatları da 2020 yılında enflasyonun çok üzerinde bir artış yaşamıştır. Bu kapsamda üre gübresinin fiyatı %82, DAP gübresinininki %86, amonyum sülfat gübresinininki %74 civarında artmıştır.

Gübre desteğindeki artış 2020 yılında %48 olmuş, 566 milyon TL'den 840 milyon TL'ye yükseltilmiştir. Konuyu burada noktalarsak gübre desteğinde iyi bir artış sağlanmış gibi anlaşılabilir. Konuyu biraz daha açalım. 2017 yılında 805 milyon TL olan gübre desteği %31 düşürülerek 2018 yılında 553 milyon TL olarak ödenmiştir. Destek 2019 yılında sadece %2,4'lük artışla 566 milyon TL olmuştur. Konuya bu yönü ile baktığımızda 2020 yılında verilen destek 2017 yılında verilen destekleme düzeyinin sadece %4,3 üzerine çıkmıştır. Bu artış çiftçinin dövize bağlı artan gübre fiyatlarına çare olmaktan çok uzaktır.

Mazotta neredeyse tamamen yurt dışına bağımlı olan ülkemiz, gübrede de büyük boyutta ithalatçıdır. 2020 yılında ithal edilen yaklaşık 4,4 milyon ton gübreye 1,1 milyar dolar döviz ödemesi yapılmıştır.

TRAKTÖR ÜRETİMİ ARTTI

Türk Tarım Alet ve Makineleri İmalatçıları Birliği verilerine göre traktör üretimi, 2018 yılında tarım kesiminde de yakından hissedilen krizle birlikte, Mayıs ayından itibaren belirgin bir şekilde gerilemeye başladı ve bir önceki yıla göre %38 azaldı.

Tablo 6. Traktör üretimi (adet)						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ocak	4.518	5.004	4.691	5.542	1.445	2.953
Şubat	5.427	6.042	5.429	5.681	2.071	3.479
Mart	6.102	6.866	6.606	6.621	2.544	2.878
Nisan	5.639	6.742	5.691	5.322	2.825	1.484
Mayıs	4.517	6.934	5.911	5.465	2.609	2.531
Haziran	5.809	6.785	5.848	4.045	1.976	4.315
Temmuz	5.885	4.560	6.076	4.260	2.695	4.464
Ağustos	6.140	3.157	5.471	1.743	1.447	4.031
Eylül	5.860	4.785	6.478	2.397	3.046	5.357
Ekim	6.234	5.282	6.905	2.410	3.105	6.207
Kasım	5.671	5.766	6.857	2.342	3.209	6.078
Aralık	4.813	4.992	6.069	1.861	2.567	6.640
Toplam	66.615	66.915	72.032	47.689	29.539	50.417

Kaynak: Türk Tarım Alet ve Makineleri İmalatçıları Birliği

Tarım sektörü açısından pek parlak geçmeyen 2019 yılında da üretim belirgin bir şekilde gerilemeye devam etti. Üretimin 2020 yılının ikinci yarısından itibaren toparlanmaya başladığı görülmektedir. Ancak 2020 yılı sonu itibarıyla gerçekleşen üretim bir önceki yıla göre %71 artmasına karşın 2017 yılının hala %30 gerisindedir.

ÇİFTÇİNİN ELİNE GEÇEN PARA GİRDİ ENFLASYONUNUN GERİSİNDE

Dünya piyasalarında fiyat artışlarının yaşanması, tarımsal girdilerde yurt dışına bağımlı olmamız, onları döviz ödeyerek almamız ve paramızın döviz karşısında değer kaybetmesi üreticimizin üretim maliyetlerini ayrıca yükseltmekte, enflasyonu arttıracakları söylemiyle son noktada satış fiyatlarının baskılanması ise çiftçimizi üretmez duruma getirmektedir.

Çiftçinin ürününü satarak eline geçen ücreti bir önceki yılın ücreti ile karşılaştırdığımızda buğdaydaki artış %23, mısırdaki %19, çeltikte %26, kuru fasulyede %29, nohutta %10, kırmızı mercimekte %47, yeşil mercimekte %32, ayçiçeğinde %48, şeker pancarında ve fındıkta %32, zeytinde %9, tütünde %15 ve pamukta %13 olmasına karşın patatesten %28 ve kuru soğanda %25 gerilemiştir.

Birçok ürün için çiftçinin eline geçen ücret her ne kadar enflasyonun üzerinde bir artış olduğu görülse de tarımsal girdi fiyat artışlarının oldukça altında olduğundan çiftçi tarlasını terk etmekte, üretimden vaz geçmektedir.

	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Buğday	0,52	0,78	0,83	0,91	0,96	1,22	1,50
Mısır	0,55	0,66	0,67	0,74	0,84	1,02	1,21
Çeltik	1,14	1,71	1,53	1,93	2,38	3,07	3,88
K. fasulye	2,99	4,11	4,31	4,80	5,43	6,98	9,03
Nohut	1,57	2,57	3,90	5,76	5,13	3,94	4,32
K. mercimek	1,68	2,00	2,29	2,10	1,97	2,37	3,48
Y. mercimek	1,81	2,54	3,24	3,66	3,23	3,35	4,41
Patates	0,63	1,20	0,63	0,72	1,00	1,65	1,19
K. soğan	0,84	0,72	0,73	0,52	0,89	1,36	1,02
Ayçiçeği	0,84	1,84	2,16	2,47	2,74	3,20	4,73
Ş. pancarı	0,11	0,16	0,18	0,19	0,20	0,22	0,29
Fındık	4,28	15,48	10,50	9,73	10,51	16,04	21,17
Zeytin	2,89	3,39	4,01	4,16	4,70	5,22	5,67
Tütün	6,70	11,04	12,26	14,55	16,68	17,70	20,35
Pamuk	1,91	1,32	1,68	2,10	2,38	2,70	3,04

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Tarımın İstihdama Katkısı

İstihdam içerisinde en büyük payı %56,3 ile hizmetler sektörü alırken, onu %20,4 ile sanayi sektörü, %17,6 ile tarım sektörü, %5,7 ile inşaat izlemektedir.

Tarımın istihdam içindeki payı her geçen gün küçülmeye devam etmektedir. Bu kapsamda 2015 yılında %20,6 olan istihdamdaki payı 2016 yılında %19,5'e, 2017 yılında %19,4'e, 2018 yılında %18,4'e, 2019 yılında %18,1'e ve 2020 yılı Kasım ayı itibarıyla %17,6'ya gerilemiştir.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
Tarım	5.483	5.305	5.464	5.297	5.097	4.724
Sanayi	5.331	5.297	5.383	5.675	5.561	5.476
İnşaat	1.914	1.987	2.095	1.992	1.550	1.519
Hizmetler	13.892	14.616	15.247	15.777	15.875	15.073
Toplam	26.620	27.205	28.189	28.741	28.083	26.792

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (*Kasım ayı itibarıyla)

ÇİFTÇİMİZ ÜRETİYOR, ANCAK KAZANCI AZALIYOR

Dünya Bankası verilerine göre Türkiye tarım sektöründe kişi başına düşen milli gelir dolar bazında bir önceki yıla göre %7,4 artmasına karşın 2015 yılının hala %14 gerisindedir. Diğer ülkelerin tarım sektöründe çalışanların kişi başına düşen milli gelirleri ile karşılaştığımızda Almandan %90, Fransızdan %85, İspanyoldan %83 ve İtalyandan %80 daha gerideyiz. Evet, çiftçimiz fakir ve fakirleşmeye devam ediyor.

	2015	2016	2017	2018	2019
İtalya	17.597	14.916	15.982	16.829	15.896
İspanya	17.597	18.724	19.638	20.977	19.351
Fransa	19.609	17.742	19.955	22.913	21.558
Almanya	28.132	29.409	36.808	31.778	33.525
Türkiye	3.780	3.346	3.366	3.034	3.257

Kaynak: Dünya Bankası

TARIM SEKTÖRÜ EN KOLAY İSTİHDAM ALANI

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı verilerine göre 2020 yılında tarım sektörüne yabancı sermaye 58 milyon TL yatırımında bulunurken, yerli sermaye yaklaşık 5,7 milyar TL'lik yatırım gerçekleştirdi. Bu yatırımlar sonucu 10.298 kişiye istihdam olanağı sağlandı.

Bir kişinin istihdamı için enerji sektöründe 7,2 milyar TL, madencilik sektöründe 834 bin TL, hizmetler sektöründe 731 bin TL, imalat sektöründe 629 bin TL sabit sermaye yatırımı gerçekleştirilirken tarım sektöründe bu miktar sadece 555 bin TL olmuştur.

NÜFUSUMUZ ARTIYOR, TARIM ALANLARIMIZ KÜÇÜLÜYOR

TÜİK verilerine göre nüfusumuz 2002 yılında 65 milyon 145 bin olan nüfusumuz 2020 yılında 83 milyon 614 bine yükseldi. Halkımızın gıda ihtiyacının artmasına karşın tarım arazilerimiz sürekli olarak küçülmeye devam etti. Aynı sürelerde ekilen alanlarımızdaki küçülme 17,9 milyon hektardan 15,6 milyon hektara toplam 2,3 milyon hektar, sebze alanlarımızdaki daralma ise 930 bin hektardan 779 bin hektara toplam 151 hektar oldu.

Bu daralmada çiftçinin üretim maliyetlerini dahi karşılayamaması en önemli faktördür. Sebze üretiminin sulamaya dayalı olması ve giderek artan sayıda çiftçinin sulamada kullandığı elektrik borcundan dolayı ıcralık olması üretimi zorlamaktadır. Diğer alanlarda aradığını bulamayan ve yükselen yaş ortalaması gereği başka bir sektörde çalışmayan çiftçimizin son çare olarak meyve üretimine yöneldiği görülmektedir.

	Tahıllar vd. ürünler		Sebze	Süs bitkileri	Meyveler, içecek ve baharat bit.	Toplam
	Ekilen	Nadas				
2002	17.935	5.040	930		2.674	26.579
2010	16.333	4.249	802		3.011	24.395
2015	15.723	4.114	808	5	3.284	23.934
2016	15.575	3.998	804	5	3.329	23.711
2017	15.498	3.697	798	5	3.348	23.346
2018	15.421	3.513	784	5	3.457	23.180
2019	15.398	3.387	790	5	3.519	23.099
2020	15.615	3.173	779	5	3.564	23.136

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

NUR TOPU GİBİ TARIM ARAZİLERİMİZ OLUYOR

Tarım arazileri amacı dışında kullanılarak sürekli küçülürken Türkiye önce Sudan'dan 780 bin 500 hektar tarım arazisi kiralamıştı. Şimdi de yine bir Afrika ülkesi olan Nijer'den 1 milyon hektar tarım arazisi kiralyor. Sahra altı Afrikasında yer alan bu iki ülkenin ekolojik açıdan bizden daha kötü durumda oldukları ortadadır. FAO'nun 2020 yılı Crop Prospects and Food Situation raporlarındaki bilgilere göz attığımızda bu iki ülke umduğumuzu bulabileceğimiz

ülkelere pek benzememektedir.

Sudan'da Nisan 2019'da yaşanan askeri darbenin yanında ülkede sürmekte olan çatışma ortamı, sivil güvensizlik ve artan gıda fiyatları en büyük sorunu oluşturuyor. Bunlara 2020'de COVID-19 ve seller de eklenmiştir. Ülkede yeterli gıdaya erişemeyen insan sayısı 2019'da 5,8 milyondan 2020 ortalarında 9,6 milyona yükseldi ve yılı 7,1 milyon ile kapadı. Yılın başında sellerden etkilenenlerin sayısı 426 bin iken yılın ikinci yarısında 875 bin kişi oldu. Nüfusu yaklaşık 42 milyon. Kısaca darbe, iç çatışmalar, seller ve gıda krizi ile boğuşan bir ülke.

Nijer'in de en büyük sorunu içerisindeki ve komşularındaki çatışmalardır. Çoğunluğu Nijerya ve Mali'den olmak üzere 230 bin mülteciye ev sahipliği yapıyor. İç çatışmalar nedeniyle 2020 boyunca yaklaşık 700 bin kişi yerlerini terk etmiştir. Yıl içerisinde 2 milyona ulaşan insani yardıma ihtiyaç duyanların sayısı yılın sonuna doğru 1,2 milyona geriledi. Gıda krizinden etkilenen insan sayısı 5,6 milyon olup bunun yaklaşık yarısı çok daha zor durumdadır. Nüfusu yaklaşık 22 milyon. Kısaca iç ve dış çatışmalar, mülteciler, göçlerden etkilenen, ciddi düzeyde gıda krizi yaşayan ve insani yardıma ihtiyaç duyan bir ülkedir.

Bu ülkelere güvenip tarım arazilerimizi amacı dışında kullanarak onları küçültmek, hızlı bir şekilde artmaya devam eden nüfusumuzu besleme yolunda çok büyük bir tehlike oluşturacaktır.

BİTKİSEL ÜRETİM 2020 YILINDA ARTTI

TÜİK verilerine göre bitkisel üretim miktarı 2020 yılında bir önceki yıla göre tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde %8,7, sebzelerde %0,3, meyveler, içecek ve baharat bitkilerinde %5,8 artış gösterdi. Üretim miktarı ise sırasıyla 69,3 milyon ton, 31,2 milyon ton ve 23,6 milyon ton olarak gerçekleşti.

TAHİL ÜRETİMİ %8,1 ARTTI

İklimsel faktörlerin genel uygunluğu yanında geçen yıla göre tahıl ekim alanlarında yaşanan %3,4'lük artış üretime olumlu yönde yansdı. Çeltik ekim alanlarındaki çok küçük gerilemenin yanında diğer tahıl alanları miktarında küçük de olsa artış görüldü.

Tahıl üretimi bir önceki yıla göre %8,1 artarak yaklaşık 37,2 milyon ton oldu. Bir önceki yıla göre buğday üretimi %7,9 artışla 20,5 milyon ton, arpa üretimi %9,2 artışla 8,3 milyon ton, dane mısır üretimi %8,3 artışla 6,5 milyon ton oldu. Çeltik üretimi ise %2 gerileme ile 980 ton oldu.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Buğday	22.600	20.600	21.500	20.000	19.000	20.500
Arpa	8.000	6.700	7.100	7.000	7.600	8.300
Mısır	6.400	6.400	5.900	5.700	6.000	6.500
Çeltik	920	920	900	940	1.000	980
Diğer	718	661	733	769	802	908
Toplam	38.638	35.281	36.133	34.409	34.402	37.188

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Tahıl üretiminde yaşanan artışa karşın piyasa yılı üzerinden değerlendirdiğimizde kendimize yeterlilik derecemiz %87,8 oldu. Yani yurtiçi üretimimiz yurtiçi talebimizi karşılayamadı. Bu grup içinde en önemli yeri tutan buğdayda kendimize yeterlilik derecesi %89,5 olurken, arpada %94,8, mısırdaki %75,5 ve pirinçte %84,9 olarak gerçekleşti.

KURU BAKLAGİL ÜRETİMİ %5,4 ARTTI

Kuru baklagil üretimi bir önceki yıla göre %5,4 artış gösterdi. Önemli kuru baklagillerden kuru fasulyedeki artış %24,2, kırmızı mercimekte %5,9, olurken, nohut üretimi sabit kaldı, yeşil mercimek üretiminde ise %2,8 gerileme yaşandı. Üretimde en büyük gerileme ise %39,8 ile bakla (hayvan yemi), %34 ile burçak (dane) ve %29,9 ile bezelyede yaşandı.

Kuru baklagil üretiminde de artış yaşanmasına karşın piyasa yılı üzerinden değerlendirdiğimizde kendimize yeterlilik derecemiz %94,7 oldu. Kuru baklagilde de üretimimiz tüketimimizi karşılayamadı. Kuru fasulyede kendimize yeterlilik derecesi %76, kırmızı mercimekte %71,7, yeşil mercimekte %85,3 oldu.

Son yıllarda nohut üretiminin desteklenmesiyle bu üründe ihtiyacımızın üzerinde bir üretim gerçekleşmeye başladı; üretimin yurtiçi talebi karşılama derecesi %127,5 oldu. Bu durum dış ticaretimize de olumlu yönde yansdı; 2017 yılında 23 bin ton olan nohut ihracatı, 2018 yılında 117 bin tona, 2019 yılında 127 bin tona, 2020 yılında 134 bin tona ulaştı.

Nohut ithalatı da yıllar itibarıyla gerileyerek aynı yıllar için sırasıyla 90 bin ton, 93 bin ton, 13 bin ton ve 19 bin ton olarak gerçekleşti.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
K. fasulye	235	235	239	220	225	280
Nohut	460	455	470	630	630	630
K. mercimek	340	345	400	310	310	328
Y. mercimek	20	20	30	43	44	42
Diğer	24	25	25	22	21	17
Toplam	1.079	1.080	1.164	1.225	1.230	1.297

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

YAĞLI TOUMLAR ÜRETİMİ %7,5 GERİLEDİ

Yağlı tohumlar üretimi bir önceki yıla göre %7,5 geriledi. Üretim miktarı son derece küçük olan yerfıstığı üretimi %27,8 ve soya %3,3 artış gösterirken ayçiçeği üretimi %2,5, çığit %19,4 geriledi. Üretimde en büyük gerileme ise %32,5 ile kolza ve %24,7 ile haşhaşa görüldü.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ayçiçeği	1.681	1.671	1.964	1.949	2.100	2.067
Çığit	1.214	1.260	1.470	1.542	1.320	1.064
Yerfıstığı	148	164	165	174	169	216
Soya	161	165	140	140	150	155
Diğer	238	221	144	204	246	182
Toplam	3.442	3.481	3.883	4.009	3.985	3.684

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Piyasa yılı üzerinden değerlendirdiğimizde önemli yağlı tohumlu bitkilerde kendimize yeterlilik derecemiz ayçiçeğinde %60,1, kolzada %95,1, soyada %4,7 olurken çığitte %104,8 oldu.

SEÇİLMİŞ ÜRÜNLERDE ÜRETİM

Sahip olduğu tekstil sanayi nedeniyle önemli miktarda pamuk ihtiyacı olan Türkiye'de pamuk üretim alanı bir önceki yıla göre %25 küçülmeye 478 bin hektardan 359 bin hektara, pamuk üretimi de %19,4 azalmayla 814 bin tondan 656 bin tona geriledi.

Tütün üretim alanı bir önceki yıla göre %15 küçülmeye 88 bin hektardan 75 bin hektara gerilerken, üretim %13 artışla 68 bin tondan 77 bin tona yükseldi. Ancak şu gerçek de asla unutulmamalıdır; Türkiye, TEKEL'in özelleştirilmesinden önce ihraç ettiği tütün miktarı kadar tütünü bugün üretememektedir.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pamuk (lif)	730	756	882	977	814	656
Tütün	68	74	94	75	68	77
Ş. pancarı	16.023	19.593	21.149	17.436	18.054	23.026
Patates	4.760	4.750	4.800	4.550	4.980	5.200

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Şeker pancarı üretim alanımız da bir önceki yıla göre %8 artışla 314 bin hektardan 338 bin hektara yükseldi. Bu durum üretime de olumlu yansımış ve %28'lik artışla 18 milyon tondan 23 milyon tona çıkarak rekor düzeyde bir üretim gerçekleşmiştir. Kendimize yeterlilik derecemiz %100'dür.

Üreticisinin ve satıcısının zaman zaman teröristlikle suçlandığı tehlikeli bir ürün olan patates üretim alanı bir önceki yıla göre %5 artışla 141 bin hektardan 148 bin hektara yükselmiş, üretim de %4,4 artışla 4 milyon 980 bin tondan 5 milyon 200 bin tona yükselmiştir. Patateste kendimize yeterlilik derecemiz %104,1 oldu.

BİTKİSEL ÜRÜNLERDE İTHALAT ARTIYOR

TÜİK verilerine göre tahıl ekimi 2000 yılında 14 milyon hektar alan üzerinde gerçekleştirilirken 2020 yılında 11,1 milyon hektara kadar gerilemiş, 2,9 milyon hektar, Belçika'nın toplam yüzölçümüne eşdeğer bir miktarda küçülmüştür. Aynı şekilde buğday ekim alanımız da 9,4 milyon hektardan 6,9 milyon hektara 2,5 milyon hektar küçülmüştür. Daha 5 yıl önce 4 milyon ton civarında olan buğday ithalatı, günümüzde 10 milyon tona yaklaşmış durumdadır. Türkiye ürettiğinin yarısı kadar buğday ithal eden bir ülke durumuna gelmiştir. Makarnalık buğday ithalatımız 2020 yılında 1,1 milyon ton, ekmeçlik buğday ithalatımız ise 8,6 milyon ton civarında olmuştur. Bu ithalata ödenen döviz miktarı yaklaşık 2,4 milyar dolardır.

Buğday ithalatı her gündeme geldiğinde karşısına un ve makarna ihracatı konmaktadır. Un ihracatımız 2020 yılında 3 milyon ton civarında olup döviz getirisi 951 milyon dolar olmuştur. Makarna ihracatımız ise 1,5 milyon ton civarında gerçekleşmiş ve 762 milyon dolar getirisi olmuştur. İşlenmiş ürün ihracatı olan un ve makarnanın yanına bulgur, bisküvi ve irmik ihracatını eklesen bile döviz getirileri ithal ettiğimiz buğdaya ödediğimiz dövize yanaşamamaktadır.

Toprak Mahsulleri Ofisi 2019 yılı Hububat Sektör Raporu'nda yer alan verilere göre ülkemizde faaliyet gösteren 671 un fabrikası %51, 27 makarna fabrikası %84, 109 bulgur fabrikası %54, 31 bisküvi fabrikası %52, 30 irmik fabrikası %86 kapasite ile çalışmaktadır. Kapasite kullanım oranlarının düşüklüğünü dikkate aldığımızda ülkemizdeki gıda sanayinin ihtiyaca göre şekillenmediğini ve bu nedenle verimli çalışmadıklarını rahatça söyleyebiliriz.

Yine yakın zamana kadar 500 bin ton – 1 milyon ton aralığında olan mısır ithalatımız 2019 yılında rekor kırarak 3,6 milyon tona ulaşmıştır. İthalatımız bir önceki yıla göre 2020 yılında %42 oranında gerilese dahi yaklaşık 2,1 milyon ton ile diğer yıllara göre hala oldukça yüksek seviyelerdedir. İthalatın %80'i Rusya, Ukrayna ve Romanya'dan yapılmıştır. Mısır ekim alanımız 2000 yılında 555 bin hektardan günümüzde 692 bin hektara, üretim de 2,3 milyon tondan 6,5 milyon tona çıkmasına karşın hayvan yemi olarak da yaygın kullanılmasından kaynaklı piyasanın talebi karşılanamamaktadır.

FAO Tahıl Fiyat Endeksi verilerine göre tahıl fiyatları küresel ölçekte Haziran ayından itibaren sürekli artışa geçmiştir. Endeks 96.7 puandan 115.9 puana %20 artmıştır. ABD'de mısır üretiminin ve stok tahminlerinin beklenenin altında çıkması ve Çin'in yüksek miktarda gerçekleştirdiği alımlar mısır fiyatlarında artışa neden oldu. Güney Amerika'da yaşanan kuraklık ve Arjantin'in ihracata getirdiği kısıtlama sonrası mısır fiyatları 2013'ten bu yana en yüksek seviyeye çıkmış oldu. Küresel ölçekte talebin artması ve Rusya'nın buğday ihracatına vergi ve kota uygulayacağını açıklaması da buğday fiyatlarının artmasına yol açtı. Türkiye 2020 yılı buğday ithalatının yaklaşık %70'ini Rusya'dan gerçekleştirmiştir. Bu nedenle uygulamaya konan tüm kısıtlamalar ülkemizdeki buğday fiyatlarını yakından etkilemektedir.

İthalatı önemli düzeyde artan diğer bir ürünümüz ayçiçeğidir. 2016 yılında 382 bin ton civarında olan ayçiçeği ithalatımız her geçen yıl çok hızlı bir artış göstererek 2020 yılında 1,1 milyon tona yükselmiş, 586 milyon dolar ödenmiştir. İthalatın %60'ı Rusya'dan yapılmıştır. Bunun yanında ham ayçiçeği yağı ithalatımız da geçen yıla göre %56 artmış ve 777 bin ton ithalata 613 milyon dolar ödenmiştir. Ayçiçeği ekim alanı 2000 yılında 542 bin hektardan 2020 yılında 729 bin hektara, üretim de 800 bin tondan 2,1 milyon tona çıkmasına karşın piyasanın talebi karşılanamamaktadır. Önemli oranda ithalatçı konumunda olduğumuz bu üründe destekleme ödemesi 2019 yılında 658 milyon TL'den 2020 yılında 604 milyon TL'ye, yaklaşık %8 oranında gerilemiştir.

Soya ithalatımız da dikkat çekici boyutta olup 3 milyon tona dayanmış durumdadır. Ödenen döviz de 1,2 milyar dolara yaklaşmıştır. İthalatın %72'si Brezilya'dan yapılmıştır. Soya ekim alanımız 2000 yılında 15 bin hektardan 2020 yılında 35 bin hektara, üretimimiz de 44 bin tondan 155 bin tona çıkmış olmasına rağmen ithalatımızın yanında üretimimiz adeta yok düzeyindedir.

FAO Bitkisel Yağ Fiyat Endeksi, Mayıs ayından itibaren sürekli artış eğiliminde olup 77.8 puandan Aralık 2020'de 131.1 puana yaklaşık %69 artmıştır. Böylelikle 2012 yılından bu yana en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Malezya'da göçmen işgücü sıkıntısı, Endonezya ve Malezya'da aşırı yağışlar nedeniyle hurma yağı üretimi beklenenden daha düşük olmuştur. Bu çerçevede uluslararası hurma yağı fiyatları sekiz buçuk yılın en yüksek seviyesine çıkmıştır. Arjantin'de grevler ve azalan ihracat nedeniyle uluslararası soya yağı fiyatları sekiz aydır yükselmektedir. Ayçiçeği tohumu hasadının 2020/21 döneminde ani düşmesi küresel arz sıkıntısına yol açmış, ayçiçeği yağı fiyatı artmaya devam etmiştir. Yağ bitkileri açısından da önemli düzeyde ithalata bağımlı olan ülkemizdeki fiyatlar dünya piyasalarından etkilenmektedir.

Önemli bir tekstil ülkesiyiz, ama hammadde açısından önemli düzeyde ithalata bağımlıyız. Pamuk üretimi ülkemizde 2000 yılında 654 bin hektar alanda yapılırken bu alan yıllar içerisinde sürekli olarak gerileyerek 2020 yılında 359 bin hektara düşmüştür. Lif pamuk üretimimiz de buna paralel olarak 880 bin tondan 656 bin tona gerilemiştir. Son yıllarda neredeyse ürettiğimiz iki katına varan ithalat yapılmakta olup 2020 yılında yaklaşık 1,1 milyon tonluk ithalat için 1,2 milyar dolara yakın ödeme yapılmıştır. İthalatın %70'i ABD, Brezilya ve Yunanistan'dan gerçekleştirilmiştir. Pamuk üretiminde bu geri gidişi durdurmak üzere kullanılacak bir araç olan kütlü pamuk desteği ödemeleri ise 2019 yılında 2,4 milyon TL'den 2020 yılında 2,3 milyon TL'ye gerilemiştir.

Ülkemizin tarım sektörünü desteklemek için 2020 yılında ayrılan kaynak 22 milyar TL olup sadece bu 5 ürünün ithalatına ödenen 6,2 milyar doların karşılığı 43,1 milyar TL'dir. İthalata ayrılan bu kaynak üretime yönlendirilse ülkemizde ekilmeyen tek bir yer kalmayacağı gibi tarım arazilerinin üzerinde villaların, fabrikaların vs kurulmasının da önüne geçilmiş olacak, bağımsızlığımız için önem arz eden temel ürünlerde ithalat bağımlılığı sonlandırılmış olacaktır.

Tablo 15. Bazı bitkisel ürünlerde ithalat

	2016		2017		2018		2019		2020	
	bin ton	milyon dolar	bin ton	milyon dolar	bin ton	milyon dolar	bin ton	milyon dolar	bin ton	milyon dolar
Buğday	4.226	892	4.991	1.043	5.781	1.289	9.802	2.265	9.750	2.365
Mısır	535	129	2.056	426	2.123	438	3.593	703	2.073	431
Ayçiçeği	382	263	640	356	712	361	1.136	516	1.146	586
Soya	2.175	885	2.341	948	2.660	1.115	2.637	988	2.946	1.158
Pamuk	821	1.239	914	1.676	752	1.396	935	1.573	1.057	1.646

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

SEBZE ÜRETİMİ %0,3 ARTTI

Sebze üretimi bir önceki yıla göre 2020 yılında %0,3 artarak 31,1 milyon tondan 31,2 milyon tona yükseldi. Üretim ve dış ticarete en büyük payı alan domatestede üretim alanı bir önceki yıla göre 2020 yılında %0,6 artarak 173 bin hektardan 174 bin hektara, üretim ise %3,1 artışla 12,8 milyon tondan 13,2 milyon tona ulaştı. Sebze üretimi içerisindeki payı %42,3 oldu. Aynı süreçte sofralık domates üretim alanında %6,3 ve üretiminde %2 azalış görülürken, salçalık domates üretim alanında %15,7 ve üretiminde %13,5 artış oldu.

Hıyar üretim alanı %5,5 gerileme ile 36 bin hektardan 34 bin hektara, üretim ise %1,6 gerileme ile 1 milyon 886 bin tona düştü. Sebze üretimi içindeki payı %6 oldu. Sofralık hıyar üretim alanındaki gerileme %10 civarında olurken, turşuluk hıyar üretim alanında ise %9'luk artış oldu. Sofralık domates üretimi %4 gerilemeyle 1 milyon 748 bin tondan 1 milyon 678 bin tona düşerken, turşuluk hıyar üretimi ise %23,4'lük artışla 168.488 tondan 207.898 tona yükseldi.

Patlıcan üretim alanı bir önceki yıla göre 2020 yılında %5,4 azalışla 19.307 hektardan 18.274 hektara gerilerken, üretim ise %1,5 artış ile 835 ton oldu. Kavun üretiminde %3, karpuz üretiminde ise yaklaşık %10'luk bir azalma görüldü. Kuru soğan üretiminde ise %3,6'lık artış oldu. Türkiye önemli bir sebze üreticisi olup kendi ihtiyacının üzerinde üretime sahiptir ve ihracatçı konumdadır.

Tablo 16. Seçilmiş sebzelerde üretim (bin ton)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Domates	12.615	12.600	12.750	12.150	12.842	13.204
Hıyar	1.823	1.812	1.828	1.848	1.917	1.886
Patlıcan	805	854	884	836	823	835
Kavun	1.720	1.854	1.813	1.754	1.777	1.725
Karpuz	3.919	3.929	4.011	4.031	3.871	3.492
K. soğan	1.879	2.121	2.176	1.931	2.200	2.280

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

MEYVE ÜRETİMİ ARTTI

Meyve, içecek ve baharat bitkileri üretim miktarı bir önceki yıla oranla 2020 yılında %5,8 artarak 22,3 milyon tondan yaklaşık 23,6 milyon tona ulaştı.

Tablo 17. Meyve üretimi (bin ton)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Üzüm	3.650	4.000	4.200	3.393	4.100	4.209
Elma	2.570	2.926	3.032	3.626	3.619	4.300
Portakal	1.817	1.850	1.950	1.900	1.700	1.334
Mandalina	1.156	1.337	1.550	1.650	1.400	1.586
Limon	751	851	1.007	1.100	950	1.189
Kayısı	680	730	985	750	847	833
Fındık	646	420	675	515	776	665
Zeytin	1.700	1.730	2.100	1.500	1.525	1.317

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Üzüm üretiminde %2,7, elmada %18,8, mandalinada %13,3, limonda %25,2 artış yaşanırken, portakalda %22,5, kayısıda %1,6, fındıkta %14,3 ve zeytinde %13,6'lık gerileme oldu.

Türkiye ihtiyacının üzerinde üretimiyle önemli bir meyve üreticisi ülkedir ve ihracatçı konumdadır.

BÜYÜKBAŞ HAYVAN VARLIĞI ARTMAYA DEVAM EDİYOR

Büyükbaş hayvan varlığı bir önceki yıla göre 2020 yılında %1,6'lık artış ile 17,9 milyondan 18,2 milyon başa yük-

seldi. Büyükbaş içerisindeki sığır varlığındaki artış %1,6 olurken, bu grup içerisinde yer alan kültür ırklarındaki artış %3,3 ve kültür melezlerindeki artış %0,5 oldu. Yerli ırklarda ise %2,6'lık gerileme görüldü. Manda sayısında ise %4,5'lik bir artış görüldü.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sığır	13.994.071	14.080.155	15.943.586	17.042.506	17.688.139	17.965.482
Kültür	6.385.343	6.588.527	7.804.588	8.419.204	8.559.855	8.838.498
Kültür melezi	5.733.803	5.758.336	6.536.073	7.030.297	7.554.625	7.594.127
Yerli	1.874.925	1.733.292	1.602.925	1.593.005	1.573.659	1.532.857
Manda	133.766	142.073	161.439	178.397	184.192	192.489
Toplam	14.127.837	14.222.228	16.105.025	17.220.903	17.872.331	18.157.971

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

KÜÇÜKBAŞ HAYVAN VARLIĞI ARTTI

Küçükbaş hayvan varlığı bir önceki yıla göre 2020 yılında %11,6'lık artış gösterdi. Küçükbaşlar içerisinde yer alan koyunların sayısındaki artış %13 olurken, yerli koyunlardaki artış %12,8, merinoslardaki artış ise %15,3 oldu. Keçi sayısı da bir önceki yıla göre %7 artarken, kıl keçilerinde %6,7 ve tiftik keçilerinde %19,1 artış oldu.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Koyun	31.507.934	30.983.933	33.677.636	35.194.972	37.276.050	42.126.781
Yerli	29.302.358	28.832.669	31.257.408	32.513.293	34.199.467	38.579.748
Merinos	2.205.576	2.151.264	2.420.228	2.681.679	3.076.583	3.547.033
Keçi	10.416.166	10.345.299	10.634.672	10.922.427	11.205.429	11.985.845
Kıl	10.210.338	10.137.534	10.419.027	10.698.553	10.964.374	11.698.825
Tiftik	205.828	207.765	215.645	223.874	241.055	287.020
Toplam	41.924.100	41.329.232	44.312.308	46.117.399	48.481.479	54.112.626

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

CANLI HAYVAN VE SIĞIR ETİ İTHALATI GERİLEMeye DEVAM EDİYOR

Canlı hayvan ithalatı önceki yıllara göre 2020 yılında son derece azalmış durumdadır. Kasaplık hayvan ithal edilmemiştir. Damızlık ve besilik olmak üzere yaklaşık 401 bin büyükbaş, yaklaşık 72 bin küçükbaş ve 4.850 ton sığır eti ithalatına toplamda 451 milyon dolar ödenmiştir.

Damızlık sığır ithalatı bir önceki yıla göre 2020 yılında %4,7, besilik sığır ithalatı %42,2, koyun ithalatı %13, keçi ithalatı %65,8 ve sığır eti ithalatı %4 gerilemiştir.

Yıl	Sığır								Koyun (baş)	Keçi (baş)	Tutar (bin dolar)
	Damızlık (baş)	Tutar (bin dolar)	Kasaplık (baş)	Tutar (bin dolar)	Besilik (baş)	Tutar (bin dolar)	Sığır eti (ton)	Tutar (bin dolar)			
2010	120.021	208.210	118.578	206.349	1.443	1.861	50.658	249.257	234.819	155	26.920
2011	392.231	555.783	164.360	303.202	227.871	252.581	110.731	511.868	1.447.496	268	148.016
2012	48.702	163.824	194.448	358.960	228.426	252.629	25.437	95.992	405.186	440	42.605
2013	34.041	105.131	28.869	44.364	130.897	151.283	6.141	24.272	92.835	2.935	15.687
2014	24.034	73.496	2.434	4.073	23.604	32.763	640	5.258	14.476	1.175	3.745
2015	48.883	134.364	-	-	154.194	164.434	17.574	104.916	2.387	690	959
2016	64.126	169.121	22.181	29.880	407.887	388.383	5.720	41.636	4.689	610	976
2017	113.545	254.756	115.316	181.550	666.949	723.569	18.879	85.282	280.669	-	37.313
2018	116.169	226.181	132.904	231.461	1.211.720	1.234.705	55.752	260.108	425.507	-	62.539
2019	17.594	30.385	6.863	12.720	664.612	629.236	5.046	26.634	82.213	941	13.416
2020	16.775	34.667	-	-	384.476	376.030	4.850	26.717	71.489	322	14.038

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

KIRMIZI ET ÜRETİMİ

TÜİK tarafından kırmızı et üretim istatistikleri 2012 yılı sonuna kadar aylık periyotlarda yayımlanırken 2013 yılından itibaren üçer aylık dönemler halinde yayımlanmaya başlandı. 2020 yılından itibaren ise yıllık yayımlanmasına karar verildi. Ancak 25 Şubat 2021 günü yayımlanması gereken veriler yöntem değişiklikleri ve meydana gelen bir takım aksaklıklar nedeniyle ileri bir tarihe ertelendi.

YEM MALİYETLERİNDEKİ ARTIŞ HAYVANCILIĞI ZORLUYOR

Kamu kurumlarının ihtiyacı olan bazı yatırımlar için meralar ve çayırlar çok kolay tahsis edilerek amacı dışında kullanılıyor. Ayrıca yine bazı kamu yatırımları, önemini göz ardı edersesine meralar üzerinde inşa edilerek onları kullanılamaz hale getiriyor. Böylelikle hayvancılık yapan çiftçimiz ucuz yem kaynağından mahrum kalıyor ve fabrika yemine mahkum oluyor.

Fabrika yemlerinde soya, mısır ve küspeler gibi hammadde açısından yurt dışına muhtaç olmamız dövizdeki artışa bağlı olarak fiyatların sürekli artmasına neden oluyor. Fiyatların yükselmesindeki diğer bir konu da fabrikaların kapasite kullanım oranlarının düşük olmasıdır. Toprak Mahsulleri Ofisi 2019 yılı Hububat Sektör Raporu'nda yer alan verilere göre ülkemizde faaliyet gösteren 447 yem fabrikası mevcut olup kapasite kullanım oranları sadece %56'dır.

Türkiye Yem Sanayicileri Birliği verilerine göre 2020 yılı Ocak ayında tonu 1.360 TL olan besi yemi fiyatı %45'lik artışla 1.970 TL'den yılı kapatmıştır. Bu fiyat fabrika çıkış fiyatı olup bayi karını içermemektedir.

	2017	2018	2019	2020
Ocak	1,21	1,40	1,70	2,30
Şubat	1,21	1,53	1,70	2,30
Mart	1,21	1,53	1,70	2,30
Nisan	1,21	1,53	1,70	2,30
Mayıs	1,21	1,53	2,00	2,30
Haziran	1,21	1,53	2,00	2,30
Temmuz	1,21	1,53	2,00	2,30
Ağustos	1,30	1,70	2,00	2,30
Eylül	1,30	1,70	2,00	2,30
Ekim	1,40	1,70	2,00	2,30
Kasım	1,40	1,70	2,00	2,30
Aralık	1,40	1,70	2,30	2,30

Kaynak: Ulusal Süt Konseyi

Ülkemizde çiğ süt tavsiye satış fiyatlarını Ulusal Süt Konseyi belirlemektedir. Yönetim kurulunda 12 üyenin yer aldığı konseyde 9 üyenin ineği bulunmamaktadır. Ulusal Süt Konseyi 2019 yılı Kasım ayında aldığı kararla 15 Kasım 2019 tarihinden 31 Aralık 2020 tarihine kadar olan dönem için çiğ sütün litre tavsiye satış fiyatını 2,30 TL olarak belirlemiştir. Ancak, konsey Eylül 2019'da 1,71 TL olarak açıkladığı çiğ süt maliyetini Aralık 2019'da 1,78 TL olarak açıklamıştır. Bunu izleyen aylarda da maliyet düzenli olarak artmaya devam etmiştir. Konsey Eylül 2020'de çiğ süt maliyetini 2,34 TL açıklamış ve böylece üretim maliyeti tavsiye satış fiyatının önüne geçmiştir. İzleyen aylarda tavsiye satış fiyatı 2,30 TL'de kalmaya devam ederken maliyet 2,50 TL'nin üzerine çıkmıştır. Buna karşın tavsiye satış fiyatının 2,30 TL olarak belirlendiği 14 ay boyunca çiftçi sütünü ortalama 2,14 TL'den ancak satabilmiştir. Diğer yandan, aynı süreçte süt yemi fiyatı ise 1.350 TL'den 2.150 TL'ye yükselerek yaklaşık %60 artmıştır. Bu süreçte mezbahalarda kesilen inek sayısında artış gözlenmiştir.

Hayvancılıkta en büyük maliyeti oluşturan yemdeki fiyat artışı enflasyonun çok üzerinde seyretmiştir. Buna karşın çiftçiyi desteklemek amacıyla verilen yem bitkileri desteği ise 2019 yılında 858.600 TL'den 2020 yılında 783.895 TL'ye, yaklaşık %9 gerilemiştir.

TARIM ÜRÜNLERİ DIŞ TİCARETİ

Gıda maddeleri ihracatımız 2020 yılında bir önceki yıla göre %5'lik artış ile 20,3 milyar dolar olarak gerçekleşti. İthalatımız ise %2,5'lik artışla 14,6 milyar dolar oldu. Gıda sanayimiz ülkemize 2020 yılında 5,7 milyar dolarlık döviz fazlası sağladı.

Tarımsal hammadde dış ticaretimiz ise önceki yıllara paralel bir şekilde açık vermeye devam etmektedir. Tarımsal hammadde dış ticaretimizde 2020 yılında oluşan açık 4,1 milyar civarında olmuştur.

Gıda maddeleri ve tarımsal hammadde dış ticaretimiz çerçevesinde şekillenen tarım ürünleri dış ticaretimiz ise yılı sadece yaklaşık 1,6 milyar dolar artı ile kapatabilmiştir.

Oysa çiftçimiz de yabancı meslektaşları gibi desteklense, tüm tarım arazilerimizi ekmesi teşvik edilse, ürününü satış kanalları kolaylaştırılırsa, kaynaklarımız ithalata ve faiz ödemelerine değil üretime yönlendirilse çiftçimiz halkımızı çok daha ucuza, kaliteli besleyecek ve ülkemize daha fazla döviz girdisi sağlayacaktır. Aynı zamanda üretim yoluyla oluşturulacak istihdam ile de büyük bir sorun haline gelen işsizlik büyük ölçüde azalacak, insanlarımız daha mutlu bir yaşam sürecidir.

Tablo 22. Tarım ürünleri dış ticareti (bin dolar)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gıda maddeleri						
İhracat	18.138.330	17.736.042	18.360.991	18.961.758	19.364.473	20.333.806
İthalat	12.309.776	12.085.344	13.950.686	13.970.622	14.281.471	14.634.175
Toplam	5.828.554	5.650.698	4.410.305	4.991.136	5.083.002	5.699.631
Tarımsal hammadde						
İhracat	749.678	761.990	732.513	902.294	915.023	913.505
İthalat	5.308.170	5.056.931	6.148.177	5.960.277	5.469.139	5.034.800
Toplam	-4.558.492	-4.294.941	-5.415.664	-5.057.983	-4.554.116	-4.121.295
Tarım ürünleri						
İhracat	18.888.008	18.498.032	19.093.504	19.864.052	20.279.496	21.247.311
İthalat	17.617.946	17.142.275	20.098.863	19.930.899	19.750.610	19.668.975
Toplam	1.270.062	1.355.757	-1.005.359	-66.847	528.886	1.578.336

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

COVID-19 ve KÜRESEL GIDA GÜVENCESİ

Dr. Öğr. Üyesi Betül GÜRER¹

GİRİŞ

Gıda güvencesizliği, tüm dünyayı ilgilendiren sosyal bir problem olarak kabul edilmektedir. Tüm insanların en temel hak ve ihtiyaçlarından birisi kuşkusuz yeterli ve dengeli gıdaya erişim hakkıdır. Bu görüşten hareket ile 1974 yılında “açlığın 10 yıl içerisinde ortadan kaldırılması” hedefiyle Dünya Gıda Konferansı gerçekleştirilmiştir. Ancak bu hedefin gerçekleştirilememesi üzerinde 1996 yılında Dünya Gıda Zirvesi bildirisi ile açlığın kaynağını yok etmek amacıyla programlar geliştirilmiş ve “Dünya Gıda Zirvesi Eylem Planı” kabul edilmiştir. 2002 yılında ise bu konudaki güçlükler ve önlemlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Dünya Gıda Zirvesi’nde yeterince beslenemeyenlerin sayısının, 2015 yılına kadar bugünkü düzeyinin en az yarısına indirilmesi ana hedef olarak belirlenmiştir (Gürer 2013). Ancak FAO (2020) raporuna göre, dünyada 2019 yılında yaklaşık 750 milyona yakın insan yani her on kişiden biri şiddetli gıda güvencesizliği problemi yaşamaktadır. Bununla birlikte 2 milyar insan ise güvenilir, besleyici ve yeterli gıdaya erişim sorunu yaşamaktadır. Gıda güvencesizliği problemi iklim değişimi, nüfus artışı, işsizlik, sağlıksız beslenme, gıda krizlerine ek olarak son dönemde tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 gibi yeni krizlerin ortaya çıkmasıyla mevcut problemin daha da kötüleşmeye başlamasına neden olmuştur.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2020 yılının başlarında pandemi olarak ilan edilen ve kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 virüsünün dünyanın her yerinde yayılma ve ölümcül etkisi henüz kontrol altına alınamamıştır. Son bir yılda pandemi nedeniyle 100 milyondan fazla insanın açlık ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum ise COVID-19 pandemisinin her ne kadar ekonomik ve sağlık üzerinde etkileri yıkıcı olsa da küresel düzeydeki açlık artışı ile pandeminin en somut semptomlarından biri olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda bu çalışma ile küresel düzeyde pandeminin gıda güvencesini nasıl etkilediği gıda güvencesini oluşturan unsurlar üzerinden değerlendirilmiştir.

GIDA GÜVENCESİ KAVRAMI

Gıda güvencesi, insanların aktif ve sağlıklı bir yaşam için beslenme gereksinimlerinin karşılanması amacıyla, kendi beslenme düzen ve tercihlerine uygun, yeterli, güvenli ve besleyici gıdalara fiziksel ve ekonomik olarak her zaman ulaşabilmesinin sağlanmasıdır (FAO 2008).

Gıda güvencesinin 4 koşulu ve 2 boyutu bulunmaktadır. Gıda güvencesinin 4 koşulu aşağıda verilmiştir.

Yeterli gıdanın var olması (bulunabilirlik, food availability)

Herkesin erişebilmesi (erişebilirlik ya da satın alınabilirlik, food accessibility)

Süreklilik arz etmesi (istikrar, stability)

Beslenme gereksinimlerini karşılayabilmesi (kaliteli ve güvenli gıda, utilization)

Diğer yandan gıda güvencesinin 2 boyutu bulunmaktadır. Bunlar kronik ve geçici gıda güvencesizliğidir. Kronik gıda güvencesizliği, gıdanın bulunabilirliği ve erişilebilirliği sorununun sürekli olması durumudur. Diğer yandan geçici gıda güvencesizliği ise bir kriz nedeniyle ortaya çıkan, kriz geçtiğinde tekrar gıda güvencesinin sağlanabilme durumudur (Gürer 2013).

Gıda güvencesi, her şeyden önce gıda sanayinde hammadde olarak kullanılan bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretimiyle, yani tarım sektörünün durumuyla doğrudan ilgilidir. Ancak, gıda güvencesinin sağlanması sadece bu ürünlerin fiziksel anlamda üretimiyle sağlanamaz. Bunun yanında, üretilen ürünlerin kaliteli, güvenilir olması ve bütün bu açılardan da sürekliliğin sağlanması gerekir. Diğer taraftan, sağlıklı ve aktif bir yaşam için gıdaların varlığı kadar bunların herkes tarafından satın alınabilirliği konusu da önemlidir. Bu ise, tarım ve gıda sektöründeki üretim maliyetleri, dolayısıyla tüketici fiyatları ve ayrıca halkın satın alma gücüyle ilgilidir (Ören ve ark. 2008).

COVID-19’UN KÜRESEL GIDA GÜVENCESİ ÜZERİNE OLASI ETKİLERİ

Bu başlık altında COVID-19 pandemisinin dünyada gıdanın bulunabilirliği, erişilebilirliği, sürekliliği ve güvenilirliğine ne tür olası etkileri olduğu üzerine değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi, bgurer@ohu.edu.tr

COVID -19 Pandemisinin Gıdanın Bulunabilirliği Üzerine Olası Etkileri

Bu kapsamda ilk olarak gıdanın bulunabilirliği başlığı altında COVID-19 pandemisinin dünyada tarımsal üretim sistemleri, gıda arz zincirleri ve ticarete yansımaları ele alınmıştır. Şüphesiz, pandemi tüm dünya ekonomisi ve gıda sistemleri üzerinde olumsuz birçok etkisi olmuştur. IMF (2021) tarafından, küresel ekonominin 2020'de %3,5 küçüldüğü tahmin edilmektedir. Bu düşüş, 1930'ların büyük buhranından bu yana görülen en kötü düşüş olarak nitelendirilmektedir. Bu durum ise ülkelerin bozulan ekonomik yapıları içerisinde tarımsal ve gıda üretim maliyetlerinde artışa neden olmaktadır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde küçük ve orta ölçekli üreticilerin, artan girdi maliyetleri nedeniyle tarımsal üretimlerinde ve dolayısıyla hane halkı gelirlerinde ciddi düşüşler beklenmektedir. Bununla birlikte pandeminin tarımsal üretim üzerindeki diğer bir etkisi ise özellikle bitkisel üretimde hasat döneminde karantina ve hareket kısıtlılıkları gibi önlemler nedeniyle işgücüne erişim nedeniyle pek çok ülkede ürün kayıplarının yaşanmasına neden olmuştur.

Pandeminin gıdanın bulunabilirliği üzerindeki bir etkisi ise gıda tedarik zincirinde ve ticaretinde yaşanan aksaklıklar olmuştur. Karantina ve hareket kısıtlamaları sonucu lojistik ve işgücünde aksamalar nedeniyle özellikle sebze meyve, deniz ürünleri ve hayvansal ürünler gibi çabuk bozulabilen ürünlerin gıda arzı pandemiden en fazla olumsuz etkilenen ürün grubu olmuştur (FAO 2020). Çabuk bozulan ve bu nedenle satılması, işlenmesi veya nispeten sınırlı bir süre içinde depolanması gereken ürünlerde bu dönemde gıda kayıpları artmıştır.

Bununla birlikte küresel salgın dönemlerinde, ülkeler içe kapanmakta ve öncelikli kendi halkının ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmektedir. Pandemi ile birlikte ülkeler kendi halkının gıda ihtiyacını karşılayabilmek için dış ticaret üzerine daha korumacı politikalar uygulamaya başlamışlardır. Dünyada gıda maddelerini kendi üreten ve kendine yeten ülkeler bu dönemde zorunlu tüketim mallarını ulaşımda sıkıntı çekmezken, dışa bağımlı olan ülkeler bir yandan COVID-19 pandemisiyle mücadele ederken bir yandan halkın gıda ihtiyacını karşılamak için çaba göstermek zorunda kalmaktadır. Özellikle, ekonomik darboğazda olan ülkelerde bu durum daha da zor olmuştur (Kayabaşı 2020). COVID-19 pandemisinin sonuçları ile ilgili belirsizlikler devam ettikçe ülkeler daha agresif tedbirler almakta ve öncelikleri de değişmektedir. Bu durum ise özellikle tarımsal üretimde dışa bağımlı ülkeler için gıdanın bulunabilirliği için ciddi bir risk oluşturmaktadır.

COVID -19 Pandemisinin Gıdanın Ulaşılabilirliği Üzerine Olası Etkileri

Dünyada pandemi nedeniyle gıdaya ulaşmada en fazla olumsuz etkilenen kesim şüphesiz yoksul kesim olmaktadır. Daha önceki küresel krizlerden alınan derslere dayanarak, artan gıda güvencesizliği riskinin ekonomik gelişme seviyesine bağlı olduğu görülmüştür. Yoksul kesimde gelir ve istihdam olanakları azaldıkça, düşük ve yüksek gelirli

haneler arasındaki uçurum artmaktadır. Bu durumun nedenleri arasında, pandemi ile dünyada yaşanan ekonomik durgunluğun yoksul kesimin gelirleri üzerinde daha büyük etkileri olacağı açıktır. Dünya Bankası'na göre, pandemiyin ekonomik etkisi ile dünyada yaklaşık 150 milyon insanı aşırı yoksulluğa sürüklenebileceği tahmin edilmektedir (DB 2021). Artan işsizlik oranları, gelir kayıpları ve artan gıda maliyetleri ile birlikte sınırların kapatılması, tedarik zincirindeki aksaklıklar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde gıdaya erişimi tehlikeye atmakta ve gıda güvencesi üzerinde etkilerinin uzun vadede süreceği beklenmektedir.

COVID-19 pandemisi, dünyada halihazırda açlık veya yetersiz beslenmenin artmaya devam ettiği bir zamanda meydana geldi. Birleşmiş Milletler, dünyada iyi beslenemeyen nüfus artışı 2014-2019 yılları arasında toplamda 60 milyon kişi olarak gerçekleşirken, sadece 2020 yılında, pandemiyin tetiklediği ekonomik durgunluğun bir sonucu olarak, bu sayının 83 milyon ile 132 milyon kişi arasında olduğu tahmin edilmektedir (FAO 2020). Toplam harcama içerisinde gıdaya ayrılan payı daha yüksek olması nedeniyle düşük gelirli haneler üzerinde pandemiyin gıda güvencesini zayıflatma etkisi daha da büyük olacaktır. Bununla birlikte halihazırda nüfusları kronik açlık sorunuyla mücadele eden az gelişmiş ülkelere ilave olarak, pandemi ile birlikte gelişmekte olan birçok ülkede akut gıda güvencesizliği sorunları beklenmektedir (FAO 2020).

COVID-19 Pandemisinin Gıda Arzında İstikrarın Sağlanması Üzerine Olası Etkileri

Gıda güvencesinin bir diğer boyutu ise gıda arzında istikrarın sağlanabilmesidir. Gıda arzında istikrarsızlığın ana nedenlerinin başında gıda fiyatlarındaki aşırı dalgalanmalar gelmektedir (Gürer 2013).

COVID-19 pandemisi kapsamında uygulanmakta olan kısıtlamalar, birçok insan için sadece işsizlik ve önemli gelir kaybı oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda tüketicilerin harcama kalıplarını da değiştirdi. Özellikle karantina ve hareket kısıtlamaları ile belirli ürünlerin arz ve talebine yansıyan değişiklikler gıda fiyatlarında da istikrarsızlıkların yaşanmasına neden olmuştur.

Özellikle 2020'de başlayan ve etkisi devam eden pandemiyin insan yaşamına ciddi bir tehdit oluştururken gıda fiyatlarının artmasına da sebep olmuştur. Ülkelerin ulusal karantina uygulamaları nedeniyle gıda ürünlerinde üretimin sektöre uğraması ile birlikte artan talep nedeniyle gıda fiyatlarında artışlar görülmüştür.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından aylık açıklanan gıda fiyat endeksi ise pandemiyin gıda fiyatları üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koymaktadır. Şubat 2021 yılında gıda fiyatları endeksi 116,0 olarak gerçekleşerek bir önceki yılın şubat ayına göre %16,7 oranında artış göstermiştir. Şubat 2021'de bir önceki aya göre ise %2,4'lük artış kaydederek, son yedi yılın en yüksek fiyat seviyesine ulaşmıştır. Şubat 2021'de bir önceki yılın aynı ayına göre ise küresel ölçekte bitkisel yağ fiyatları %51, tahıllar ise %26,6, süt ürünleri %9,8 ve şeker %9,6 oranında artış göstermiştir (FAO 2021). Önümüzdeki aylarda fiyat artışlarının devam edeceğini söylemek mümkündür. FAO'nun açıkladığı endeksler göz önüne alındığında, pandemi döneminde istihdam ve gelirlerin azalmasına karşın gıda fiyatlarının yükseldiği ve gıda fiyatlarında enflasyon yarattığı anlaşılmaktadır. Bu durum hem ise hem üretici gelirlerinde hem de tüketicilerin satın alma gücünde istikrarsızlığa neden olmaktadır.

COVID-19 ve Gıda Güvenilirliği

COVID-19 pandemisi sürecinde toplumların gıdaya erişiminin yanı sıra, gıda güvenilirliği konusu da gündemde önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan sağlığını riske atmayan gıdalar olarak tanımlanabilecek "gıda güvenilirliği" insanlar açısından hayatta kalma isteğinin en temel içgüdülerinden birisi olarak yaşamın odağında yer alan bir konudur. Bu bağlamda, tüketilen gıdaların da yaşamı riske atmaması gereğiyle bağlantılı olarak gıda güvenilirliği çok önemlidir (Agah 2020).

Gıda güvenilirliği ile ilgili karşılaşılan başlıca sorunlar arasında ulaşılan gıdanın sağlıksız olması ve hastalıklara neden olması, ulaşılan gıdanın besleyici değerinin olmaması, gıdanın tüketiciye ulaşması aşamasında gıdanın bozulması, bilgi kirliliği gibi konular öne çıkmaktadır.

COVID-19 pandemisinin dünyada gıda güvenilirliği üzerindeki en büyük etkisi şüphesiz, virüsün gıdalar ile bulaştığına dair bulgular olmasa da riskin azaltılması için birçok ülkenin gıda güvenilirliği uygulamalarına her zamankinden daha fazla özen göstermekte olduğudur. Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde hem gıda üretim ve işleme tesislerinde hem de tüketiciler tarafından virüsle mücadele kapsamında gıda hijyen uygulamalarının arttırıldığı görülmektedir. Diğer yandan pandemiyin başlangıcında tüketicilerde oluşan panik nedeniyle birçok ülkede market raflarının boşaltıldığı görülmüştür. Bununla birlikte tüketicilerin karantina uygulamaları nedeniyle internet üzerinden gıda alışverişlerinin artması ile birlikte gıdalarda taklit ve tağşiş riskinin de artması gıda güvenilirliği açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır.

SONUÇ

Pandemi, özellikle sosyal güvenlik sistemi güçlü olmayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ve yeterli ve dengeli beslenemeyen toplumlar üzerinde gıda güvencesizliği riski daha büyük tehdit oluşturmaktadır. Pandemi ile küresel ölçekte gıda tedarik zincirinde yaşanan kırılmalar, gıda kıtlığı ve fiyatlarda ani yükselmeler görülmüştür. Bu durum, küresel ekonominin yavaşlamasına ya da durgunluğu nedeniyle aşırı yoksulluk ve açlık riskini de artırmıştır. Bu süreçte dünyada görülen bu ani kriz nedeniyle akut gıda güvencesizliği problemi yaşayanların sayısı artmıştır.

Hali hazırda küresel ölçekte mevcut olan iklim değişikliği, nüfus artışı, sağlıksız beslenme gibi mevcut krizlere ilave olarak pandeminin giderek artan gıda güvencesizliği etkisi ile dünyadaki mevcut tarım ve gıda sektörünün kırılganlıkları gündeme gelmiştir. Bu süreçte tüm ülkeler tarım ve gıda sistemleri üzerinde tekrar düşünmeye ve pandemi gibi krizlerin olumsuz etkilerini azaltabilecek, stratejiler geliştirmelerine neden olmuştur.

Pandemi süreci, dünyada birincil tarım ürünleri üretiminden başlayarak gıda sistemlerine önem verilmesini ve direnç kazandırılmasının gerekliliğini göstermiştir. Bununla birlikte pandemi süreci sağlıklı beslenmenin ne kadar önemli olduğunu ve bunun için kendi sağlıklı kaynaklarımızın olması gerektiğini ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesinin gerekli olduğunu göstermiştir.

KAYNAKLAR

Agah, H. 2020. COVID-19 Süreci ve Gıda Güvenliği. TEPAV Günlük. <https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/6705/COVID-19+Sureci+ve+Gida+Guvenligi> Erişim:22.03.2021

DB (Dünya Bankası), 2021. The World Bank News. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/10/07/covid-19-to-add-as-many-as-150-million-extreme-poor-by-2021> Erişim:24.03.2021

Gürer, B. 2013. Türkiye'de hayvansal ürünlerde gıda güvencesinin analizi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Doktora Tezi. 206 sayfa. Adana.

FAO, 2008. An Introduction to the Basic Concept of Food Security. Food Security Information for Action, Practical Guides. Rome. (www.foodsec.org/docs/concepts_guide.pdf) Erişim:22.03.21-021

FAO, 2020. The State of Food Security and Nutrition in the World 2020. Transforming food systems for affordable healthy diets. Rome, FAO. <https://doi.org/10.4060/ca9692en> Erişim:24.03.2021

FAO, 2021. FAO Food Price Index. <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/> Erişim:24.03.20201

IMF, 2021. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/01/26/2021-world-economic-outlook-update> Erişim:24.03.2021

Kayaş, E.T. 2020. COVID-19'un Tarımsal Üretime Etkisi. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD). (7): 5, S 38-45.

Ören M.N., Alemdar, T., Bahadır (Gürer), B. 2008. Türkiye'de Tarım Politikalarının Gıda Güvencesi Üzerine Etkisi. VIII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Bursa.

KARMA YEM SANAYİSİNE GENEL BAKIŞ

M. Ülkü KARAKUŞ¹ Serkan ÖZBUDAK²

GİRİŞ

İnsanların sağlıklı ve dengeli beslenmesinde gıdalar içerisinde hayvansal kaynaklı proteinler önemli bir yere sahiptir. Hayvansal kaynaklı proteinleri yeterince tüketen çocukların matematik, fen gibi alanlarda bu ürünleri yeteri kadar tüketmeyen çocuklara kıyasla daha başarılı oldukları yapılan çalışmalarda ortaya koyulmuştur. Bu durum bize, sağlıklı ve başarılı nesilleri yetiştirebilmemiz için et, süt, balık, yumurta gibi hayvansal ürünleri yeterince üretebilmemiz gerektiği mesajını vermektedir.

Dünya genelinde hayvansal ürünlerin yeterince üretilmesinde, toprak, su, sermaye, emek gibi kıt kaynaklar sınırlayıcı faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun yıllardır, hayvan besleme, yem teknolojisi, lojistik gibi alanlardaki bilimsel ilerlemeler sayesinde kıt kaynakların en etkin şekilde değerlendirilmesi anlamında önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Karma yem sanayisi de dünyada 1800'lü yılların sonundan itibaren modern hayvan besleme biliminin gelişmesi ile ortaya çıkmış akabinde hızlı bir büyüme ve gelişme trendine girmiştir. Karma yem sanayisi, bitkisel ürünler yanında artık olarak nitelendirilebilecek çok sayıda gıda sanayi yan ürününü değerlendirerek bunların kaliteli ve sağlıklı hayvansal proteinlere dönüşmesinde ve hayvansal üretimde verimin artırılmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Nüfus ve gelir seviyelerindeki artışa paralel olarak gıda talebinin artışı, hayvan sayılarındaki artış, bilim temelli hayvan besleme gibi unsurlar karma yem talebini artırmıştır.

Dünya genelinde her yıl 1 milyar ton karma yem üretimi mevcuttur (IFIF 2021). Ülkemizde ise karma yem üretimi 26,2 milyon tonu geçmiş durumdadır (GKGM 2021). Türkiye karma yem sanayisi, dünyadaki gelişmelere ayak uydurmuş ve hayvancılığın gelişmiş ülkelerdeki karma yem sanayileri ile yarışır hale gelmiştir.

Ülkemiz karma yem üretimi bakımından Dünyada 7'inci Avrupa Birliği (AB) ülkeleri içerisinde ise ilk sırada yer almaktadır.

TÜRKİYE KARMA YEM SANAYİSİ

Türkiye'de karma yem sanayiindeki gelişim 1956 yılında Yem Sanayii Türk A.Ş.'nin kurulmasıyla başlamıştır. Yem Sanayii Türk A.Ş. "Yurt hayvancılığının kalkınması, gelişmesi ve hayvansal verimin çoğaltılması için gerekli olan tam ve tamamlayıcı özellikte karma yemler üretmek" amacıyla kurulmuş, o zamanki adıyla Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı'na bağlı bir iktisadi devlet kuruluşudur. Yem Sanayii Türk A.Ş.'ye ait ilk yem fabrikaları 1958 yılında Ankara ve Konya'da faaliyete girmiştir. Yem Sanayii Türk A.Ş. kısa sürede kendi fabrikalarını işletmeye açarken, bir yandan da özel sektörü özendirmek amacıyla özel sektör firmalarıyla ortaklıklar kurmuştur. 1989 yılında kendisine ait fabrika sayısını 26'ya ulaştırmıştır. Bahsedilen 26 fabrikanın 13'ü ülkemizin Batı bölgelerinde 13'ü ise Doğu Anadolu Bölgesinde faaliyet göstermiştir (Anonim 1992).

Bu dönem aralığında (1960-1989) kuruluşun karma yem üretim kapasitesi ise 28 bin ton/yıl'dan 700 bin ton/yıl'a yükselmiştir. Öncülük görevini tamamlayan Yem Sanayii Türk A.Ş., Türkiye'de %100'ü özelleştirilen ilk KİT olarak, tüm yem fabrikalarını özelleştirme kapsamında satın 1996 yılından itibaren yem sanayiinden çekilmiştir. Bu tarihten sonra karma yemin tamamı özel sektörde üretilmeye başlanmıştır (TÜRKİYEMİR 2019).

Karma yemler, mevzuatımıza göre "hayvanların ağızdan beslenmesi için tam veya tamamlayıcı yem şeklinde, yem katkı maddelerini içeren veya içermeyen, en az iki yem maddesinin karışımını ifade eder" (Anonim 2011) şeklinde tanımlansa da bilimsel anlamda bundan çok daha fazlasını ifade etmektedir.

Nitekim karma yemler, hayvanın türüne, yaşına ve verim gibi kriterlerine göre ihtiyaçlarının belirlenmesi sonucunda en uygun maliyet esasına göre üretilen yemlerdir.

Karma yem üretiminde yem hammaddeleri olarak ağırlıklı hububatlar, yağlı tohumlar ile bunların yan ürünleri kullanılmaktadır.

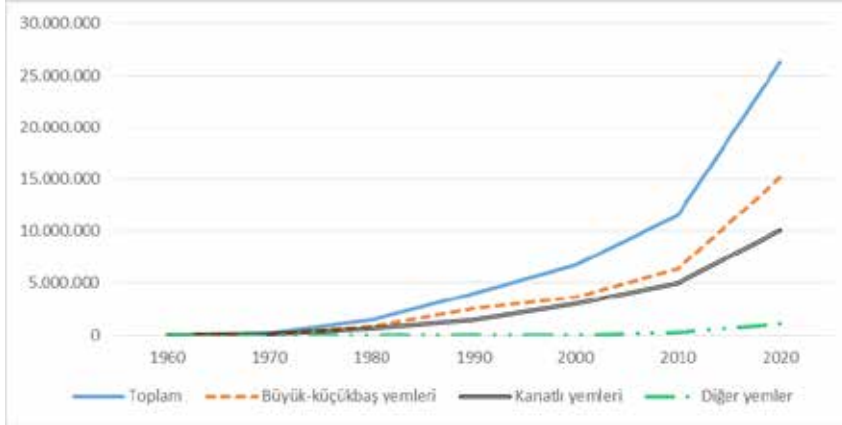
¹Ziraat Mühendisi, Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Başkanı, bilgigida@yahoo.com

²Ziraat Yüksek Mühendisi, Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Genel Sekreteri, serkan@yem.org.tr

Grafik 1’de yıllar itibariye Türkiye karma yem üretimleri yer almaktadır. Türkiye karma yem üretimi hızlı bir büyüme trendi göstermiş, son 10 yılda ise iki kattan daha fazla büyümüştür. GKGM, 2021’e göre 2020 yılında toplam karma yem üretimimiz 26,2 milyon tonu geçmiş durumdadır.

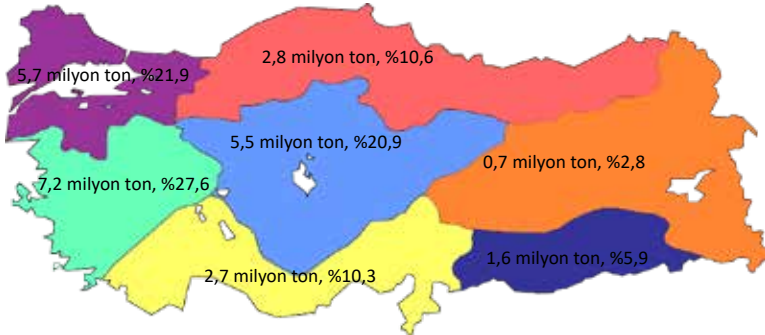
Karma yemler, ağırlıklı olarak büyük-küçükbaş, kanatlı ve balık yemleri olarak üretilmekte, bunun yanı sıra at yemi, kemirgen yemi, pet yemleri gibi üretimler de yapılmaktadır. Kanatlı ve balık yemleri daha çok entegrasyonlar tarafından üretilmekte ve tüketilmektedir. Üretildikten sonra piyasaya arz edilen yemler ise genellikle büyük-küçükbaş yemleridir (TÜRKİYEMBİR 2019).

Grafik 1. Türkiye karma yem üretimi (ton) Kaynak: GKGM 2021a

Türkiye’de karma yem üretiminin en yoğun olduğu bölgeler Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgeleridir (Şekil 1). Yem kaynaklarının bulunabilirliği, coğrafi koşulların uygunluğu, pazar yoğunluğu ve lojistik avantajları nedeniyle süt, besi, beyaz et ve yumurta üreticileri ve doğal olarak yem fabrikaları bu bölgelerde yoğunlaşmıştır.

Serbest piyasa koşullarında kendi ayakları üzerinde durmayı başarabilen karma yem sektöründe, 525 faal yem fabrikası bulunmaktadır. Sektörün toplam fabrika sayısı ve toplam kapasitesi bakımından 1970-1990 yılları arasında hızlı bir sıçrama ile büyük bir gelişme içinde olduğu, bunda karma yeme olan talebin artması ile 1985-1989 yılları arasında karma yeme uygulanan sübvansiyonların etkili olduğu söylenebilir. 1960’dan bu yana toplam fabrika sayısının ve faal kapasitenin artmaya devam ettiği gözlenmektedir (TÜRKİYEMBİR 2019).

Şekil 1. Türkiye karma yem üretiminin bölgelere göre dağılımı ve bölgelerin üretimdeki payları

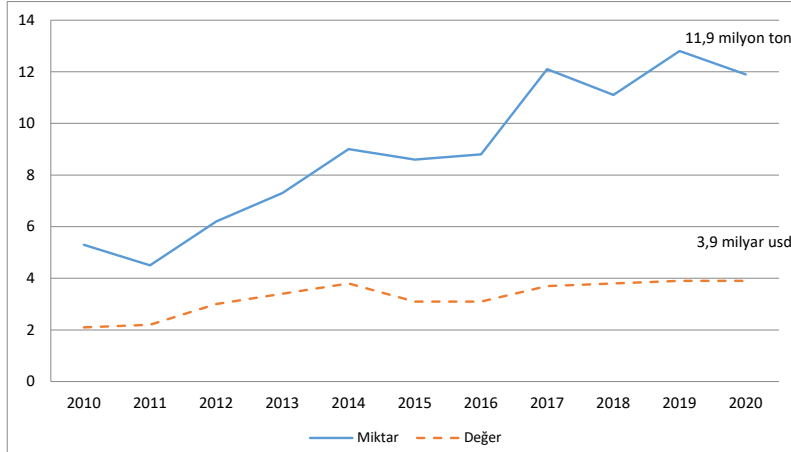
Kaynak: GKGM 2021a

YEM HAMMADDE İTHALATI

Bitkisel üretimimizdeki artış hızının, karma yem üretimindeki artış hızının geride kalması karma yem sanayimizi yem hammaddeleri konusunda neredeyse yarı yarıya yurt dışına bağımlı hale getirmiştir. Grafik 2.’de karma yem sanayisine yıllar itibariyle yapılan ithalatın miktarı ve ithalat için ödenen değerler verilmektedir. Karma yem sanayisi her yıl 12 milyon ton civarında yem hammaddesi ithal ederek, bu ithalat için 4 milyar USD ödemektedir. Mısır, arpa, soya fasulyesi ve küspesi, diğer yağlı tohum küspeleri, kepekler, mısır yan ürünleri ve yem katkı maddeleri en önemli ithal ürünlerdendir. Bu ürünler, ülke içi üretimi yeterli olmaması nedeniyle ithal edilmektedir. Hububat ithalatları özellikle Rusya, Ukrayna gibi Karadeniz ülkelerinden, yağlı tohum ithalatları ise yine bu ülkeler yanında Brezilya, Arjantin, Paraguay ve ABD gibi Amerika kıtasındaki ülkelerden gerçekleştirilmektedir. Neredeyse tamamen

dışa bağımlı olduğumuz yem katkı maddeleri ithalatı ise ağırlıklı Avrupa Birliği ülkelerinden yapılmaktadır.

Grafik 2. Karma yem hammaddeleri ithalatı (milyon ton) ve değeri (milyar USD)*

*Grafikteki değerler, hububatlar, yağlı tohumlar ile bunların yan ürünleri, diğer yem hammaddeleri ve yem katkı maddeleri ithalat verilerinin toplanması ile oluşturulmuştur.

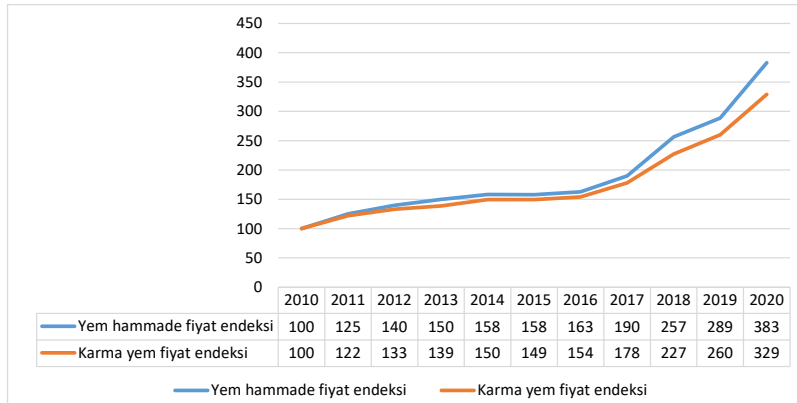
Kaynak: TÜİK 2021

KARMA YEM FİYATLARI

Karma yem fiyatları serbest piyasa koşullarında teşekkül etmektedir. Fiyatların oluşumunda yem hammadde fiyatları, hayvansal ürün fiyatlarına göre oluşan talep ve serbest piyasa rekabet koşulları etkili olmaktadır. Yemler üretim maliyetlerinin %60-70'ini teşkil etmesi nedeniyle hayvansal üretimin en önemli girdisi durumundadır. Karlı ve sürdürülebilir bir hayvancılık için yem ile hayvansal ürün fiyat paritelerinin belli bir oranın altına inmemesi gerekmektedir. Genel bir ifade ile karlılığın devamı için, yetiştiricilerin 1 kg karkas et sattığında 23 kg yem alabilmesi, 1 kg çiğ süt sattığında 1,3 kg yem alabilmesi yani çiğ süt/yem paritesinin 1,3 olması beklenmektedir.

Karma yem fiyatları ile yem hammadde fiyatları arasındaki ilişki Grafik 3'te yer almaktadır. Buna göre son 10 yılda yem hammadde fiyatları neredeyse 4 katına karma yem fiyatları ise 3,3 katına çıkmıştır. Yem hammaddeleri konusundaki arz açığımız ve döviz kurlarındaki artışlar yem hammadde fiyat artışının en önemli nedenlerindedir. Yem hammadde fiyatlarındaki artışa paralel olarak karma yem fiyatları da artmaktadır. Ancak sektördeki yoğun rekabet koşulları ve yem sanayicilerinin finansal planlamalardaki yetenekleri sayesinde fiyatların daha da artması önlenmektedir. Bu sayede karma yem fiyat artışları, yem hammadde fiyat artışlarının altında gerçekleşmektedir.

Grafik 3. Yem hammadde ve karma yem fiyat endeksi (2010=100) Kaynak: TÜRKİYEMBİR 2021

Karma Yem Sanayisinin Sorunları

Uygun fiyattan ve düzenli bir şekilde yem hammadde temini karma yem sanayisinin sürdürülebilir işleyişi için önem taşımaktadır. Ancak, kuraklıklar, ürün desenlerindeki değişimler, döviz kurlarındaki artışlar, dış piyasadaki büyük alıcı ve satıcıların stoklamaya yönelik aksiyonları gibi nedenlerle yem hammadde fiyatlarında aşırı artışlar görülmektedir. Bu durum, yem sanayimizi geleceğe yönelik planlama yapabilmesi konusunda zora sokmaktadır.

Özellikle pandemi döneminde yaşananlar bu sorunların daha da artmasına neden olmuştur. Öyle ki, bu dönemde

tarımsal emtiaların borsalarda al-sat değil daha çok stoklama amacıyla işlem gördüğü gözlenmiştir. Pandeminin oluşturduğu belirsizlik nedeniyle ülkeler, emniyet stoklarını artırma yoluna gitmiş, daha önce gıda ithalatı yapmayan ülkeler dahi gıda ithal eder hale gelmiştir. Yem hammaddeleri konusunda büyük ihracatçı ülkeler ürün satmada isteksiz davranmış ve ihrac edilecek ürünlere ihracat vergileri koymuşlardır.

Hububat ve yağlı tohum piyasasında en önemli etkiyi ise Çin'den gelen talep yaratmaktadır. Pandemi başlangıcında Çin'deki hayvansal ürünlere yönelik talebin düşmesi ve Çin'deki normalleşme sonrasında Çin'in yeniden büyük bir alıcı olarak dünya piyasalarına dahil olması, hububat ve yağlı tohumlardaki fiyatların dalgalanmasına yol açmıştır (Karakuş 2021).

Bunların haricinde, yem hammadde teminindeki bir diğer sorun ise genetik yapısı değiştirilmiş (transgenik) ürünlerden kaynaklanmaktadır. Dünya genelinde transgenik ürünlerin ekilişleri her yıl artmaktadır. Bu nedenle yem sanayisinin ithal etmek durumunda kaldığı ürünlerin transgenik olma olasılığı da artmaktadır. İthal ettiğimiz yem hammaddelerinin yaklaşık 2/3'ü (8 milyon ton) transgenik olup, bu ürünlerden dünya ticaretine konu olan soyların neredeyse tamamı, mısırların ise yarısından fazlası transgeniktir.

Ülkemizde transgenik ürünler 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu kapsamında onaylanmakta ve kullanılmaktadır. Ancak dünya genelinde 500, AB'de ise 200 adet transgenik ürün onaylı olmasına rağmen ülkemizde bu rakam 36'da kalmıştır. Bunun en önemli nedeni Biyogüvenlik Kanunu nedeniyle başvuru, değerlendirme ve onay sisteminin kilitlenmiş olmasıdır. Ülkemiz ve dünya arasındaki onaylı ürünler arasındaki bu farklılık nedeniyle yem hammadde ithalatımız aksamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hayvancılığımızın sürdürülebilir kılınması ve gelişimi için yemler konusundaki sorunların çözülmesi esastır. Hayvancılıkla uğraşanların üretimde kalabilmesi kar elde etmelerine bağlıdır. Bu da uygun fiyatlı ve kaliteli yem arzıyla mümkün olabilecektir.

Yem fiyatlarındaki artışların ve dalgalanmaların azaltılabilmesi için yem hammaddelerindeki kendimize yeterliliği arttırmamız gerekmektedir. Özellikle yağlı tohumlar konusundaki dışa bağımlılığımızı azaltacak gerçekçi politikalara ve uygulamalara ihtiyacımız bulunmaktadır. Vahşi sulamanın yasaklanarak basınçlı sulama kanalı yatırımları ile aynı arazilerde yılda ilave 1 hatta 2 ürün daha alınmasının yolu açımalıdır. Taban suyu seviyesine göre öncelikli sulama yatırım bölgeleri belirlenmeli ve yağlı tohum üretimimiz artırılmalıdır.

Büyük-küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde karma yemlerin yanında kaliteli kaba yemlerin bulunabilmesi de önem taşımaktadır. Ülkemizin yeterince yağış almaması yanında aşırı otlatma, şehirleşme ve mera yönetimindeki sorunlar neticesinde kaliteli kaba yem arzında önemli düzeyde açığımız bulunmaktadır. Bu açığın giderilebilmesi için mera ıslah faaliyetlerinin hızlandırılması ve çalışmalarda gerçek anlamda başarı sağlanması gerekmektedir.

Transgenik ürünlerden kaynaklı sorunların giderilmesi, yem maliyetlerinin azalmasına katkı sağlayacaktır. Bunun için ülkemizin bu konudaki mevzuatının AB ile tam uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Hayvansal ürün ihracatının artırılması da hayvancılığın ve yem sanayisinin gelişimine katkı sağlayacaktır. Bunun için alternatif pazarların oluşturulması ve diğer ülkelerle yapılacak ikili anlaşmalar önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Anonim, 1992. Yem Sanayii Türk A.Ş. Yem Magazin dergisi, Sayı 1: 19-21.

Anonim, 2011. Yemlerin Piyasaya Arzı ve Kullanımı Hakkında Yönetmelik. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111227-12.htm>. Erişim: 22.03.2021.

GKGM, 2021. Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, <https://www.tarimorman.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/GKGM.pdf>, Erişim: 23.03.2021

GKGM, 2021a. Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nün yayınlanmamış verilerinden derlenmiştir.

IFIF, 2021. <https://ifif.org/wp-content/uploads/2021/02/IFIF-Fact-Sheet-2021-Feb-25.pdf>, Erişim: 24.03.2021

Karakuş, M.Ü., 2021. Dünya Gazetesi, 02.02.2021, Sayfa:16

TÜİK, 2021. Türkiye İstatistik Kurumu dış ticaret istatistiklerinden derlenmiştir.

TÜRKİYEMBİR, 2019. Karma Yem Sanayi Raporu, Türkiye Yem Sanayicileri Birliği, Ankara.

TÜRKİYEMBİR, 2021. Türkiye Yem Sanayicileri Birliği verilerinden derlenmiştir.

TARIM SEKTÖRÜNDEKİ ENERJİ VE EMİSYON DEĞİŞİMİNİN İKTİSADİ BAKIMDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İzzet ARI¹

GİRİŞ

Dünyada şiddetli gıda güvenliği sorunu yaşayan insan sayısı artmaya devam etmektedir. Covid-19 neden olduğu ekonomik yavaşlama ve gıda değer zincirlerinin bozulması, açlığı ve gıda güvensizliğinin artmasını oranını artırmaktadır. Küresel iklim değişikliğinin sonuçları ve çöl çekirgelerindeki artış gibi unsurlar da halihazırda akut gıda güvensizliği yaşanan bölgelerde (Doğu Afrika ve Yemen) sorunu daha da vahim bir hale getirmektedir. Birleşmiş Milletlerin 2020 yılı verilerine göre (UN 2020) Dünya nüfusunu yaklaşık %26,4'ünü oluşturan 2 milyar kişi orta veya şiddetli gıda güvensizliğiyle karşı karşıyadır. 700 milyondan fazla insan (Dünya nüfusunun %9,2'si) şiddetli gıda güvenliği sorunu ve açlıkla karşı karşıyadır. Aynı zamanda gıda fiyatlarındaki yüksek artışlar, üretim şokları, uzun süren çatışmanın ve aşırı hava koşullarının kalıcı etkisi ile makroekonomik zorluklar gıda güvenliği için gerekli önlemlerin alınabilmesini engellemektedir. İnsanoğlu için en temel ihtiyaç olan gıdaya erişimini sağlamak ve açlığı sona erdirmek için sürdürülebilir gıda üretim sistemleri ve dayanıklı tarım uygulamalarının yaygınlaşması gerekmektedir. Bunun için tarım ve gıda üretim sektörleri için biyolojik çeşitlilikten doğru tarım uygulamalarına kadar pek çok politika ve tedbirin uygulanması gerekmektedir. Bununla beraber tarımın ekonomideki katma değeri, sağladığı istihdam, enerjiyi verimli kullanabilmesi ve sera gazı emisyonlarının azaltılmasına imkân sağlayacak uygulamaları içermesi sorunun kalıcı ve bütüncül bir biçimde çözülmesine yardımcı olacaktır.

Türkiye'de tarım sektörünün ana amacı çevresel, sosyal ve ekonomik olarak sürdürülebilir, ülke insanının yeterli ve dengeli beslenmesinin yanı sıra arz talep dengesini gözeterek üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin bir tarım sektörünün oluşturulmasıdır (SBB 2019). Bu amaç kapsamında tarım sektöründe makro ekonomik göstergelere bakıldığında tarımın gayri safi yurt için hasılanın (GSYİH) %6,44'ünü ve toplam istihdamın 5.097 bin kişi ile %18'ini oluşturduğu görülmektedir (SBB, 2020). Bu çalışmanın amacı Türkiye'de tarımın ekonomideki genel durumu, toplam enerji talebindeki yeri ve tarım sektörü kaynaklı sera gazı emisyonlarının gelişimini değerlendirmektir.

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE TARIM

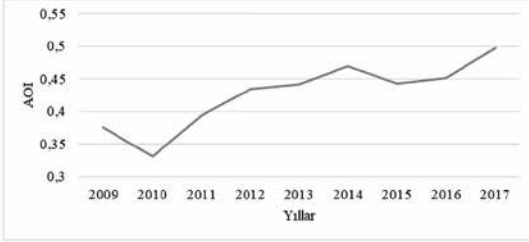
Türkiye'de ekonominin üç ana üretim bileşeni tarım, sanayi ve hizmetler sektörleridir. Tarım sektörünün toplam gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) içindeki payı son yirmi yıldır düşüş eğilimini devam ettirmektedir. 2000 yılında tarım sektörünün GSYİH içindeki payı %10,08 iken bu oran 2005 yılında %9,25'e, 2010 yılında %9,03'e, 2015 yılında %6,90'a ve 2019 yılında %6,44'e gerilemiştir (TÜİK 2021). Tarımsal üretkenlik kapasitesini artırmak için daha fazla yatırım gerekmektedir. Tarım sektöründe genel devlet harcamalarının ve yatırımlarının verimini göstermek için kullanılabilir göstergeler arasında yer alan "Tarım Yönelim Endeksi (Agriculture Orientation Index-AOI)" tarım harcamalarının toplam harcamalar içindeki payının tarımsal GSYİH'nin toplam GSYİH içindeki payına oranlanması ile bulunmaktadır. AOI değerinin bir ekonomi için 1'den büyük olması tarım sektörüne yapılan yatırım ve harcamaların payının tarım sektörünün ekonomideki katma değerine oranından daha yüksek olduğunu göstermektedir (Dastagiri ve Vajrala 2018; Donckt ve Chan 2019; Glubokova ve ark. 2021; Vander Donckt ve ark. 2020). Dolayısıyla kamu yatırımları ve harcamalarıyla tarım sektörüne yönelim artmaktadır. 1'den küçük bir AOI, tarıma daha düşük bir yönelimi yansıtırken, 1'e eşit bir AOI, kamunun tarım sektörüne yönelik yönelimindeki tarafsızlığı yansıtmaktadır.

Dünya'da tarımın devlet harcamalarından sektörün GSYİH payına bölünmesi olarak tanımlanan küresel Tarıma Yönelim Endeksi (AOI), 2001'de 0,38 iken bu oran 2015'te 0,21'e düşmüştür (UN 2020). Bunun önüne geçmek için BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından "Açlığı Bitirmek, Gıda Güvenliğine ve İyi Beslenmeye Ulaşmak ve Sürdürülebilir Tarımı Desteklemek" altında Hedef 2.a: "Başta en az gelişmiş ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde tarımsal üretim kapasitesinin artırılması için, daha gelişmiş uluslararası işbirliğini de içerecek biçimde, kırsal altyapı, tarımsal araştırma ve çiftçi eğitim hizmetleri, teknoloji geliştirme, bitki ve hayvan gen bankalarına yatırımını artırmak" yer almaktadır. Bu hedefin izlenmesi için belirlenen gösterge olan "Kamu harcamaları için tarım oryantasyon endeksi" ülkelerin tarımsal yatırımlarını ve harcamalarını artırmalarını hedeflemektedir (UN 2015). Türkiye için AOI'nin 1'den küçük olması tarımsal yönelimin düşük olduğunu göstermektedir. Tarım sektöründeki harcama

1 Doç. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Enerji Ekonomisi ve Yönetimi A.B.D., izzet.ari@asbu.edu.tr

ve yatırımların oranının 2009 (yüzde 3,05) ile 2017 (%3,02) yılları arasında değişimi çok düşük olmasına rağmen tarımın katma değerinin Türk ekonomisinde düşmeye devam etmesi nedeniyle AOI'da artış olduğu gözlenmektedir. 2009 ile 2017 yılları arası dönem için hazırlanan AOI'ya ait Şekil 1'de yer almaktadır. Buna göre 2009 yılında 0,375 olan endeks 2017 yılında 2009 yılına göre yüzde 32,8 oranında artarak 0,497'e yükselmiştir. Türkiye'de 2009 yılında tarım sektörünün toplam harcamalardaki payı yüzde 3,05 iken GSYİH'deki katkısı %8,13'tür. Ancak, 2017 yılına gelindiğinde tarım sektöründeki harcama ve yatırımlar neredeyse aynı kalsa da (%3,02), tarım sektörünün katma değerinin %6,08'e düştüğü görülmektedir.

Grafik 1. Türkiye'nin Tarım Yönelim Endeksi (AOI), 2009-2017. Kaynak: Yazar tarafından (FAO 2021) ve (TÜİK 2021) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

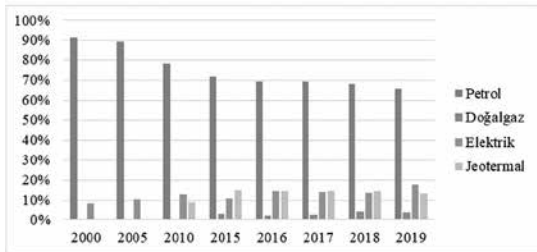

TARIMDA ENERJİ KULLANIMI VE SERA GAZI EMİSYONLARI

Tarım sektörünün yarattığı katma değer ve harcamaların yanı sıra kullandığı enerji kaynakları bakımından da incelenmesi, sektörün yönelimi hakkında bilgi vermektedir. Tarım sektöründe kullanılan girdiler arasında enerji hem girdi maliyetleri hem de çevresel etki bakımından

ayrı bir öneme sahiptir. Bu kapsamda incelendiğinde 2000 ile 2019 yılları arasında tarım sektörünün enerji talebi ve kullanılan birincil enerji kaynaklarında önemli değişimler gözlenmiştir (Şekil 2). Türkiye'nin 2000 yılındaki toplam enerji talebi 61,8 milyon ton eşdeğer petroldür (TEP). Bu talebin yaklaşık yüzde 5'i tarım sektöründen kaynaklanmıştır. 2000 yılında 3 milyon TEP enerji talebinin büyük bir kısmı (2,8 milyon TEP) petrol ve türevlerinden karşılanmıştır. Diğer bir ifadeyle petrol ve türevlerinin 2000 yılında tarım sektöründe enerji talebinin %91'ini karşılamıştır. Kalan %9 oranındaki arz elektrik tarafından karşılanmıştır. 2005 yılında Türkiye'nin enerji talebi 70,3 milyon TEP'e yükselirken tarım sektörünün enerji talebi 3,3 milyon TEP olmuştur. 2000 yılında yüzde 5 olan tarımın toplam enerji talebindeki oranı %4,8'e gerilemiştir. 2005 yılında petrol ve türevlerinin tarım sektörünün enerji talebini karşılama oranı yüzde 89'a düşerken elektrik %11'e yükselmiştir. 2010 yılına gelindiğinde Türkiye'nin toplam enerji talebi 80 milyon TEP'e, tarım sektörününki de 3,7 milyon TEP'e yükselmiştir. Ancak tarım sektörünün toplam enerji talebindeki payı yüzde 4,7'ye gerilemiştir. 2010 yılı itibarıyla tarım sektörünün enerji talebini karşılamak üzere jeotermal enerji de kullanılmaya başlanmıştır. Yaklaşık 334 bin TEP jeotermal enerji tarım sektörü için kullanılmıştır. Böylelikle tarım sektöründeki petrol ve türevlerin kullanım oranı yüzde 78'e düşerken jeotermal %9 ve elektrik %13 oranında talebin karşılanmasına katkı sağlamıştır. Aynı yıl içinde doğalgaz da katkı sağlamaya başlasa da katkısı ihmal edilecek düzeyde (2 bin TEP) kalmıştır. 2015 yılına gelindiğinde Türkiye'nin toplam sektörel enerji talebi 99,5 milyon TEP'e yükselmiş, tarım sektöründeki enerji talebi ise sınırlı düzeyde kalarak 3,9 milyon TEP ile toplam içindeki payı %3,95'e gerilemiştir. 2015 yılında tarım sektörünün enerji talebini karşılamak üzere petrol ve türevleri, doğalgaz, jeotermal ve elektrik kullanılmış, sırasıyla bu kaynaklar %72, %3, %15 ve %11 oranında katkı sağlamışlardır. Miktar olarak 2015 yılında petrolün tarımdaki kullanımı az da olsa gerilemiştir. Son olarak 2019 yılına gelindiğinde Türkiye'nin toplam enerji talebi 110,6 milyon TEP'e ve tarım sektörünün enerji talebi de 4,7 milyon TEP'e yükselmiştir. Petrol ve türevlerinin bu talebi karşılamadaki oranı %66'ya düşerken doğalgaz %3'te kalmış, elektrik ve jeotermal sırasıyla %17 ve %13 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 2. Türkiye'de Tarım Sektörünün Birincil Enerji Kaynaklarının Kullanımı. Kaynak: Yazar tarafından (ETKB, 2021) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

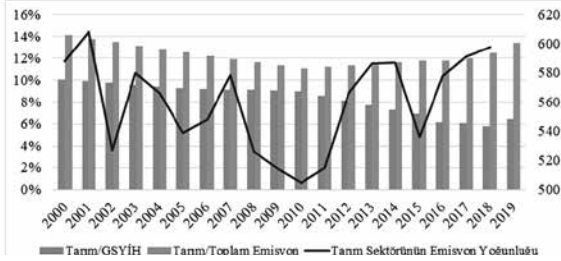

Tarım sektörünün ekosistem hizmetlerine sağlamış olduğu girdi ve çıktıları bakımından da incelenmesi gerekmektedir. Özellikle tarımsal faaliyetlerde açığa çıkan sera gazı emisyonları (karbon dioksit, metan, azot oksitler) küresel iklim değişikliğine neden olan insan faaliyetlerinin arasında yer almaktadır. İklim değişikliğiyle mücadele kapsamında sera gazı emisyonlarının azaltılması önemli bir gerekliliktir. Türkiye sera gazı emisyonlarını

2006 yılından bugüne kadar Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi sekretaryasına sunmaktadır. 1990 yılından itibaren envanteri tutulan sera gazı emisyonlarında tarım sektörü kaynaklı emisyonlar için ayrı bir bölüm yer almaktadır. 2000 yılında 298,8 milyon ton olan toplam sera gazı emisyonunda tarım sektörü 42,1 milyon ton ile toplam emisyonların %14'ünü oluşturmuştur (UNFCCC 2020). Şekil 3'te yer aldığı üzere tarım sektörünün toplam emisyonlar içindeki payı 2010 yılına kadar (%11) düşüş göstermiştir. 2010 yılından sonra tarım sektöründeki emisyonların toplam emisyon içindeki payının tekrar artmaya başladığı ve 2019 yılında %13,44'e yükseldiği görülmektedir. Diğer yandan tarım sektörünün ekonomiye katma değeri bakımından ele alındığında genel olarak

katma değerinin düştüğü görülmektedir. 2000 yılında %10,1 olan katkısının 2019 yılında %6,44'e kadar gerilediği görülmektedir. Bu iki göstergenin çarpıcı özelliği, tarım sektörünün toplam emisyonlar içindeki payının 2010 yılından sonra tekrar artışa geçmesine rağmen, sektörün iktisadi katma değerindeki düşüşün 2010 yılıyla artmasıdır. Tarım sektöründeki bu emisyon artışının kaynağının ayrıca irdelenmesi gerekmektedir. Bir ön çalışma olarak tarım sektörünün toplam enerji talebi içindeki payının değişimi ile sektörün GSYİH içindeki payının değişimi paralellik göstermektedir. Bu iki değişken arasındaki korelasyonun 0,949 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Buna ilave olarak tarım sektörünün enerji talebinin karşılanması için kullanılan birincil enerji kaynaklarından petrol ve türevinin arz içindeki payının %91'den %66'ya kadar düştüğü görülmektedir.

Grafik 3. Tarım Sektöründeki Emisyon Göstergelerinin Değişimi, 2000-2019. Kaynak: Yazar tarafından (TÜİK 2021; UNFCCC 2020) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tarım sektöründeki emisyon artışının nedenleri araştırılmaya devam edildiğinde, başka bir gösterge olan tarım sektörünün emisyon yoğunluğunu incelemek gerekmiştir. Yine Şekil 3'te belirtildiği üzere tarım sektöründe 1.000 TL ekonomik çıktı sağlamak için açığa çıkan sera gazı emisyonlarının kg CO2 eşdeğer emisyon cinsinden ölçülmesi yoluyla bu gösterge elde edilmektedir. Buna göre 2000 yılında 588 kg emisyon/1.000 TL (2009 fiyatlarıyla) olan tarım sektörünün emisyon yoğunluğu 2018

yılına kadar inişli çıkışlı bir yol izlemiş ve 2018 yılında 597 kg emisyon/1.000 TL (2009 fiyatlarıyla) olmuştur. Bununla birlikte emisyon yoğunluğundaki en düşük değere sahip olduğu 2010 yılı tarımsal yönelim endeksindeki (AOI) en düşük değer yılı ile aynıdır. 2010 yılı aynı zamanda tarım sektörünün toplam emisyon içindeki oranının en düşük olduğu yıldır.

SONUÇ

Türkiye’de tarım sektörü 2019 yılı değerlerine göre GSYİH’nin %6,44’ünü, istihdamın %18’ini, enerji talebinin %4,26’sını ve sera gazı emisyonlarının da %13,44’ünü oluşturmaktadır. Tarım sektörünün milli gelir içindeki payı azalma eğiliminde olmasına rağmen sera gazı emisyonlardaki payı artış eğilimindedir. Bu durumu destekler nitelikte tarımsal harcama ve yatırımlarının oranının değişmemesine rağmen sektörün ekonomideki katma değeri düşüş göstermekte ve tarımsal yönelim endeksi (AOI) artmaya devam etmektedir. Ancak bu artış istenilen doğrultuda olmayıp endeksin paydasını oluşturan tarımsal katma değer azalması nedeniyle olmaktadır. Bu durum, yüzde 18’lik istihdam ve azalan enerji talebine rağmen tarımdaki verimsizliğin devam ettiğini göstermektedir. Diğer taraftan tarım sektöründeki sera gazı emisyonlarındaki artışın da ekonomi ve çevre için negatif dışsallık oluşturduğu hem kaynak ayrışması hem de çevresel etki ayrışmasında tarım sektörü için daha hedef ve program odaklı yatırım ve harcamaların önceliklendirilmesi gerektirdiğini ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye, tarım sektörünün sürdürülebilir kalkınmanın gereği olarak gıda güvenliğini sağlaması, açıklıkla mücadele etmesi, istihdam sağlayarak yoksullukla mücadele etmesi ve ekonomiye girdi sağlayarak ülkedeki katma değeri artırması bakımından düşünülmelidir. Tarımın bu gerçekliğe uygun olarak stratejik sektör olarak belirlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- Dastagiri, M. B., & Vajrala, A. S. (2018). The Political Economy of Global Agriculture: Effects on Agriculture, Farmers, Consumers and Economic Growth. *European Scientific Journal, ESJ*, 14(4), 193. <https://doi.org/10.19044/esj.2018.v14n4p193>
- Donckt, M. Vander, & Chan, P. (2019). The New FAO Global Database on Agriculture Investment and Capital Stock. Rome.
- ETKB. (2021). T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı: EİGM Raporları. <https://enerji.gov.tr/eigm-raporlari>. Erişim tarihi: 23 Mart 2021
- FAO. (2021). Food and Agriculture Organization of the United Nations. <http://www.fao.org/countryprofiles/index/en/?iso3=MMR>. Erişim tarihi: 30 Mart 2021
- Glubokova, L. G., Kokhanenko, D. V., & Lukina, E. V. (2021). Indicators of Sustainable Development Goals in the Rural Territories of Russia. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 670(1). <https://doi.org/10.1088/1755-1315/670/1/012059>
- SBB. (2019). 11. Kalkınma Planı. Ankara.
- SBB. (2020). 2021 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı.
- TÜİK. (2021). Ulusal Hesaplar. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=ulusal-hesaplar-113&dil=1> Erişim tarihi: 19 Mart 2021
- UN. (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> Erişim tarihi: 15 Aralık 2021
- UN. (2020). THE 17 GOALS | Sustainable Development. Department of Economic and Social Affairs website: <https://sdgs.un.org/goals>. Erişim tarihi: 7 Şubat 2020
- UNFCCC. (2020). National Inventory Submissions. <https://unfccc.int/ghg-inventories-annex-i-parties/2020>. Erişim tarihi: 22 Mart 2021
- Vander Donckt, M., Chan, P., & Silvestrini, A. (2020). A new global database on agriculture investment and capital stock. *Food Policy*, (September), 101961. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2020.101961>

TARIM 4.0'İ BEKLERKEN TÜRK TARIMI VE GELECEK

Dr. Said BİLGİNTURAN¹, Mehmet KOBUK²

GİRİŞ

Yapılan tahminlere göre, hızla artan dünya nüfusu dikkate alındığında 2050 yılında şu anda ürettiğimiz tarımsal üretimin %70'inden daha fazla üretmeliyiz ki açlık-kıtlık sorunu ile karşı karşıya kalmayalım. Bunu karşılamak için tarımsal üretim sektöründe ciddi bilimsel tabanlı üretim modellerinin kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Günümüzde Endüstri 4.0'ın konuşulmaya başlandığı, tarımsal üretimde bilgi ve teknolojinin en üst seviyede kullanıldığı bir çağa adım atıyoruz. Endüstri 4.0'ın tarımsal amaçlı olarak bize sunduğu imkânlardan faydalanmak istediğimizde karşımıza hassas tarım ve tarımda otomasyon olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizin 2023 vizyonu kapsamında tarımsal üretim durumuna göz attığımızda (Anonim 2018);

Gayri safi milli hasılanın %7.1'i tarım kaynaklı gelirlerden elde edildiği;

Çalışan her 5 kişiden birinin tarım sektöründe çalışıyor olduğu (tarımla uğraşan nüfus oranı %19);

Son 15 yılda tarım alanları %10 civarında küçüldüğü;

Son 15 yılda çiftçi sayısının %12 azaldığı ve tarım nüfusunun yaşlanmakta olduğu görülmektedir.

Makro verilere baktığımızda tarımsal üretim ve kırsaldan kaçışın hızla devam ettiğini görmekteyiz. Ayrıca iklim değişiklikleri, kuraklık, gıda fiyat enflasyonu, ithalat gibi baskılayıcı faktörlerinde devreye girmesi ile tarımsal üretim zorlu bir süreç içerisine girmektedir. Bunlara ek olarak tarımsal üretim alanlarının küçük parçalı yapıda olması, girdi maliyet yüksekliği işi içinden çıkılmaz bir duruma sokmaktadır. Verilmekte olan bitkisel ve hayvansal üretim destekleri ise yeterince üreticileri memnun etmemektedir.

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA TARIMSAL POLİTİKALAR

Ülkemiz tarımı ve tarımsal politikalar son 15 yıla gelinceye kadar birçok değişik dönemlerden geçmiş, savaşlar, kıtlık dönemleri, iç ve dış olaylar tarımı ve tarımsal politikaları etkilemiştir. Türkiye, cumhuriyet yeni kurulduğunda 13 milyona yakın nüfusunun yaklaşık %84'ü tarımsal nüfustan oluşan ve GSMH'sinin yaklaşık %48'ini tarım sektörünün oluşturduğu bir tarım ülkesi görünümündedir (Şener 2004).

İktisat ve tarım politikaları açısından 1923-1932 döneminde liberal anlayış hakim olmuştur. Bu dönemde Türkiye ekonomisine önemli bir yön çizen 1923 Türkiye İktisat Kongresi ve 1929 Dünya İktisat Buhranı tarım politikalarının belirleyicisi olmuştur. Türkiye'de 1933'ten sonra 1929 Dünya İktisat Buhranı'nın da etkisiyle tüm dünyayla birlikte devletçi politikalar ağırlık kazanmıştır. Bu dönemde devletin müdahaleleri artmış ve tarımdan sanayiye doğru bir yönelme başlamıştır. Türkiye ekonomisi açısından önemli tarım politikası değişikliklerinin olduğu bir diğer dönem ise, 1938-1946 yıllarını kapsayan İkinci Dünya Savaşı yıllarıdır. İkinci Dünya Savaşı yılları Türkiye'de tarım politikaları açısından müdahalelerin ve katı devletçilik anlayışının had safhaya ulaştığı bir dönem olmuştur (Şener 2004).

1960'lı yıllarda ise başa geçen Demokrat Parti İktidarı ile yeni bir Tarımsal Politika benimsenir. Bu dönemlerde başlayan Marshall yardımları ile tarımsal sanayi ve tarımsal üretimin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Bu yıllardaki tarımsal politikalar sonucunda;

Makineleşme artmış, topraktan daha fazla ürün alınmaya başlanmış,

Makineleşme ile beraber köylerde nüfus hareketleri artmış,

İşletme sayısı artmış,

Ürünlerin daha hızlı pazarlanması sağlanmış,

Ekim alanları ve üretim çeşidi artmıştır.

¹Dr., Tarım ve Orman Bakanlığı, Isparta İl Müdürlüğü

²Ziraat Yüksek Mühendisi, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Isparta İl Temsilcisi

Bu dönemler içerisinde kurulan Tarım Kredi Kooperatiflerinin sağladığı kredi imkanları ile tarımsal üretim ciddi bir sıçrama göstermiştir. Bu dönemde traktör kullanımı yaklaşık %400 artmıştır (DİE 1968). Devletin uygulamış olduğu kredilendirme ve destekleme politikaları bu dönemde makineleşmeyi artırmıştır.

1980-2000 YILLARI ARASINDA TARIMSAL POLİTİKALAR

Türkiye Ekonomisi 80'li yıllara 24 Ocak 1980 Kararları ile girmiştir. Bu dönemde Devalüasyon, tarımsal sübvansiyonların kaldırılması, ithalatın serbest bırakılması gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır (Anonim 2018c). Ülkemiz, 1980'li yıllardaki, "küreselleşme" dalgasına hazırlıksız yakalandı. Bu dönemde tarımsal teknolojinin hızlı bir gelişme içine girmesi ile Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri tarım ihracatçısı ülkelere dönüştü. Bu durum, belli başlı ürünlerin üretim eğrilerine ve tarımın GSMH içindeki payına bakıldığında açıkça görülmektedir. Örneğin, 1980-2002 arasında sanayi üç kat, ticaret üç kattan fazla, ulaştırma üç kat büyürken, tarım sadece %1.5 civarında büyümüştür (Anonim 2018b). Türkiye'de bu dönemde uygulanan tarımsal politika, daha fazla üreterek dünya pazarlarında diğer ihracatçılarla yarışmak yerine, IMF ve Dünya Bankası'nın baskılarıyla üretimden vazgeçerek iç pazarını dahi çok uluslu tekel şirketlere terk etmenin yolunu açmıştır. 1995-2002 yılları arasında toplam buğday ihracatımız 6 milyon ton civarında iken ithalatımız 12 milyon tona yakındır. Bu durum da göstermektedir ki Türkiye buğday da dahil olmak üzere net tarım ürünleri ithalatçısı bir ülke haline gelmiştir (Anonim 2018b). Bu kararlar sonucunda; yerli üreticiyi dışlayan, ithalatı teşvik eden, devleti "sosyal devlet" konumundan uzaklaştıran kararlar olmuştur. Bahsedilen dönemde toplumun yarısından fazlasının kırsal kesimde yaşıyor olması, GSMH'nin %25'ini tarımın oluşturuyor olması ve ülke ihracatının büyük kısmının tarım ürünleriyle yapılıyor olması göz önünde bulundurulduğunda alınan kararların tarımsal üretime ciddi bir darboğaza götürdüğü görülmektedir.

Bu dönemde;

Kooperatifleşmenin hızı kesilmiş,

Tarımsal teknoloji kullanımı azalmış,

Yüksek girdi fiyatları nedeniyle rekabet zayıflamış,

Özelleştirme hızlanmış,

Tarım alanlarında ve hayvan sayılarında hızlı bir düşme başlamıştır.

1980'li yıllara kadar Türkiye ekonomisinin lokomotifi olma özelliği gösteren tarım sektörü, 1980'li yıllardan sonra uygulanan dışa bağımlı liberalleşme, serbest piyasa ekonomisine geçiş, sanayi hizmet ve inşaat sektörlerindeki hızlı gelişim gibi nedenler ile gerilemeye başlamıştır. 1980'li yıllarda %26 olan GSYİH katkısı 2013 yılında %8,5'e, 1980'li yıllarda %57 olan ihracata katkısı 2013 yılında %10'a ve 1980'li yıllarda %62,5 olan istihdama katkısı ise 2013 yılında %26'ya kadar gerilemiştir (Doğan 2015).

2000 YILINDAN SONRA UYGULANAN TARIMSAL POLİTİKALAR

Ülkemizde 2000 yılı sonrası uygulamaya konulan tarım politikalarının esasları 2001-2005 dönemini kapsayan Sekizinci Kalkınma Planı ile 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında yer almaktadır. Söz konusu bu politika belgelerinde başlıca verim ve üretim hacminin artırılması, tarımsal gelirlerin yükseltilmesi ve gelir istikrarının sağlanması yer almaktadır. Bu hedeflerin yanı sıra, son dönemde halkın gıda güvencesinin ve güvenliğinin garanti altına alınması ile kırsal kalkınmanın sağlanması ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması vurgulanmaktadır (Çakmak 2007; Çakmak vd. 2008).

Tarımda kendine yeterlilik ifadesi bu dönemde yaygın olarak kullanılmış ve bu anlayış tarım

Politikasında etkin rol oynamıştır. Tarım sektöründe sürdürülen "kendine yeterlilik" politikası piyasa koşullarına göre şekillenmemiş, yüksek gümrük koruma düzeyi ile girdi ve çıktı fiyat müdahaleleriyle oluşmuştur. Aynı zamanda, tarım işletmelerinde gözlenen arazi parçalılığı sorununun hafifletilmesine yönelik olarak arazi toplulaştırma yatırımlarının yaygınlaştırılma kararı alınmıştır (Hatunoğlu 2012).

Ayrıca, tarımsal desteklerin üretimde etkinlik, verimlilik ve kaliteyi artırmaya yönelik olarak düzenlenmesi hedeflenip, kredi sübvansiyonları ile destekleme ödemelerinin üreticilere çeşitli kanallardan ulaştırılması sağlanarak tarım sektörüne yönelik finansal hizmetlerin çeşitlendireceği vurgulanmıştır (Günaydın 2009; OECD 2011).

Daha sonra yayımlanan 2006-2010 yıllarını kapsayan Tarım Strateji Belgesi ile kaynakların etkin kullanımı ilkesi çerçevesinde ekonomik, sosyal, çevresel ve uluslararası gelişmeler boyutunu bütün olarak ele alan örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulması amaçlanmıştır. Tarım Strateji Belgesinde 5 adet stratejik amaç belirlenmiştir. Bunlar (Hatunoğlu 2012);

Sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kaliteye dayalı üretim artışı ile gıda güvenliği ve gıda güvencesinin sağlanması,

Üreticilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi ve istikrarının sağlanması, üretim maliyetlerini azaltıcı ve teknolojik gelişimi hızlandırıcı tedbirlerin uygulamaya konulması yoluyla üreticilerin rekabet düzeylerinin yükseltilmesi,

Tarımsal pazarlama altyapısının iyileştirilmesi ve üreticilerin pazara erişim düzeylerinin artırılması, tarım-sanayi entegrasyonunun geliştirilmesi, işleme sanayinin rekabet edebilirliğini artırıcı nitelikte uygun ve kaliteli ham maddenin temin edilmesi ile tüketici tercihlerinin karşılanması amacıyla yönelik tedbirlerin alınması,

Üreticilerin katılımını ve sorumluluğunu esas alan ve doğrudan üreticilere finansman sağlayan yaklaşıma dayalı kırsal kalkınma projelerinin oluşturulması ve söz konusu projelerin kırsal yaşam şartlarını iyileştirecek biçimde uygulanması,

Kamudan bağımsız bir yapıda üreticilere, üretimden pazarlamaya kadar olan safhalarda hizmet vermek üzere; kar amacı gütmeyen Tarımsal Üretici Birlikleri'nin kurulması ve geliştirilmesi ile tarımsal nitelikli diğer üretici örgütlerinin geliştirilmesi, söz konusu örgütlerde denetimin özleştirilmesidir.

Tespit edilen bu amaçlar doğrultusunda, 2003-2015 yılları arasında destekleme politikaları, sübvansyonlar, yatırım ve üretim projeleri geliştirilmiştir.

TARIM 4.0 DÜNYA VE TÜRKİYE

20. Yüzyılın başlarında, tarımda dönüşüm ve teknoloji kullanımına başlanmıştır. Bu aşamada Tarım 1.0 olarak adlandırabileceğimiz dönemde, verim artışı ve zararlılara karşı mücadele ön plana çıkmış, mekanizasyon faaliyetleri başlamıştır. 1950'li yıllarda ise Tarım 2.0 ortaya çıkmıştır. Bu süreçte sentetik gübreler ile verim artışı hızlanmış, pestisit ve kimyasal mücadele ile daha yüksek verimli tarımsal üretim elde edilmeye başlanmıştır.

Resim 1. Tarımın tarihsel gelişimi

Kaynak: Türk Tarımının Global Entegrasyonu ve Tarım 4.0. İzmir Ticaret Borsası. <https://itb.org.tr/Duyuru/371-turk-tarimin-global-entegrasyonu-ve-tarim-40> 23 Şubat 2021

1990'lı yıllarda GPS ve uzaktan algılama sistemlerinin gelişmesi ile Tarım 3.0 süreci başlamıştır. Bu sürece "Tarım 4.0, Akıllı Tarım, Dijital Tarım" gibi isimler verilmekte ve genel olarak sensörleri, algılayıcıları, mikro işlemcileri, otonom karar sistemlerini, bulut tabanlı bilgi ve iletişim teknolojilerini içeren akıllı teknolojilerin tarım sektöründe uygulanmasına işaret edilmektedir. İnternet tabanlı portallar ve çeşitli algoritmalar sayesinde büyük verilerin depolanması ve analiz edilerek tarladan sofraya tüm sürecin takip edilebilmesi, yönlendirilebilmesi ve gelecek projeksiyonlarının yapılabilmesi sağlanmaktadır. Tarım 4.0 beraberinde tarım ve gıda değer zincirindeki farklı aktörlerin işbirliğini dolayısıyla ekosistemin önemini de ortaya koymaktadır (Saygılı vd. 2019).

Kaynak: Türk Tarımının Global Entegrasyonu ve Tarım 4.0. İzmir Ticaret Borsası. <https://itb.org.tr/Duyuru/371-turk-tarimin-global-entegrasyonu-ve-tarim-40> 23 Şubat 2021

Akıllı tarım sistemleri verilerin alındığı dijital sensörler, verilerin iletiildiği iletişim sistemleri, yazılım ve donanım sistemleri ile veri analizi ve işleme teknolojilerinden oluşan bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Bu sistemler sayesinde üreticileri, üretimin her aşamasında ürün gelişimini takip edebilmekte ve hastalıklar ile mücadele edebilmektedir. Tüketiciler ise gıda güvenliği ve besin tedarik zincirini izleyebilmeleri açısından çok önem arz etmektedir.

2.1. Dünya'da Tarım 4.0

Huawei şirketinin 2017 yılında yaptığı "Akıllı Tarım Piyasa Araştırması"na göre 2015 yılında 13.7 milyar dolar olan dünya akıllı tarım pazarının değerinin 2020 yılında 26.8 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir. Bu da pazarın 5 yıl içerisinde 2 kat değerlenmesi anlamına gelmektedir.

CEMA (Avrupa Tarım Makineleri Birliği) "Tarım 4.0: Tarımın Geleceği" raporunda Avrupa'da yıllık cirosu 26 milyar Euro olan 450 farklı tarım makinesi üreten 4.500 üretici olduğu ve bu sektörde 135.000 kişinin istihdam edildiği belirtilmektedir. Aynı Rapor'a göre, Avrupa'da satılan yeni tarım ekipmanlarının %70 ile %80'inde hassas tarım teknolojisi bileşeni yer almaktadır (Saygılı vd. 2019).

İngiltere Akıllı Tarım alanında en fazla yatırım yapan ülkelerden biri olup, 2011-2012 yılları arasında akıllı tarım ve gıda sektörü için 450 Milyon Euro yatırım yapmıştır. Bunun dışında Sivil Toplum Örgütleri ve üniversitelerin yapmış oldukları araştırmalar ile bu alanda güçlü ve öncü ülkeler arasında yer almıştır.

Hollanda, çok uzun yıllardır tarım, hayvancılık ve gıda sektörlerinde global bir marka olmuş ve çok büyük üretim değerlerine ulaşmış bir ülkedir. Yaptıkları tarımsal üretimde teknolojiyi en iyi kullanan ülkelerden birisidir. Dünya tarım ihracatında 2. sırada yer almakta olup, toplam tarım ihracatı, 2016 yılında 85 milyar dolara ulaşmıştır. Hollanda, tarımda teknoloji kullanımı için 1.4 milyar Euro yatırım yaparak, üretimin sürdürülebilirliğini ve verimlilik artışı sağlamıştır. Hollanda, geliştirmiş olduğu hassas tarım teknolojilerini ihraç ederek önemli ölçüde gelir elde etmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 2016 yılından itibaren araziler ve üretimler tamamen uydu bağlantılı entegre sistemlerle izlenmeye başlanmıştır. Amerika'da çok sayıda teknoloji şirketi tarım alanında büyük yatırımlar ve buluşlar yapmaktadır. Bu sayede, çok büyük global şirketler büyük teknoloji transferleri yapabilmektedir.

Japonya, sanayi üretiminin yanı sıra tarım sektöründe de yenilikçi teknolojilere öncelik veren bir Uzakdoğu ülkesidir. Topraklarının sadece %11'i tarıma uygun olmasına rağmen ileri tarım teknolojileri ve robotik tarım teknolojileri konusunda yoğun çalışmalar yapmaktadır. Topraksız tarım ve bu alanda çalışan robotların geliştirilmesine çalışan birçok kuruluş mevcuttur.

2.2. Türkiye'de Tarım 4.0

Tarım 4.0 alanında dünyada yaşanan gelişmeler ile Türkiye'de bu alanda çalışmalarını hızlandırmıştır. Tarımsal

üretim potansiyeli oldukça yüksek olan Türkiye’de son yıllarda tarımsal teknoloji alanındaki araştırma geliştirme faaliyetleri hem devlet politikaları, hem üniversite ve araştırma merkezleri hem de özel sektör tarafından desteklenerek geliştirilmektedir. Ayrıca başta GSM şirketleri olmak üzere; tarımsal ekipman, ar-ge ve yazılım üreten firmaların sayısı ve patent başvuruları her geçen gün artmaktadır. Bu alanda özel sektör firmaları arasında da işbirliği örnekleri görülmeye başlanmıştır. (Saygılı vd. 2019).

2015 Haziran ayında TUBİTAK Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi ortaklığıyla gerçekleştirilen Akıllı Tarım Fizibilite Projesi (AKTAR) ile İç Anadolu Bölgesi’nde yetişen ürünler için hassas tarım modelleri geliştirmesi amaçlanmaktadır (Kılavuz 2019).

Tarım ve Orman Bakanlığı, gelişen tarım teknolojilerinin üreticilere ulaştırılması için, Coğrafi Bilgi Sistemleri, Entegre idare ve Kontrol Sistemi, Tarım Bilgi Sistemi ve Çiftlik Muhasebe Veri Ağı projeleri kapsamında çalışmalar yapmaktadır. Bu projeler makro ölçekte üreticilerin ürün planlaması, verimlilik ve tarımsal üretim kayıtları kapsamında veri tabanları oluşturmayı hedeflemektedir. Ayrıca Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’ne bağlı enstitülerde Hassas tarım teknolojileri kullanılarak birçok proje üretilmiş, bu teknolojilerin tarım hayvancılık ve gıda sektörlerinde kullanımı için öncü çalışmalar yapılmıştır.

2015 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı ve ASELSAN yaptıkları çalışmalar ile Yerli Otomatik Traktör Dümenleme ve Kontrol (OTAK) Sisteminin Geliştirilmesi Projesi, Çiftlik Yönetim Sistemi Geliştirilmesi Projesi, insansız Hava Aracı ile Görüntü İşleme Temelli Hassas Tarım Uygulamaları Projesi, Küçükbaş Hayvan İslahına Yönelik Akıllı Ölçüm Platformu Prototipinin Geliştirilmesi projeleri gerçekleştirilmiştir.

Ülkemiz Tarım 4.0’ı yakalamak için büyük çabala göstermesine rağmen yapılan çalışmalar üreticileri yeterince yansımamıştır. Bu amaçla yapılan teknolojik çalışmaların kullanılabilmesi için üreticilerin bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Genel olarak değerlendirildiğinde, tarım 4.0 sürecinde tarım politikaların belirlenmesinde başlıca; Tarım sektöründe rekabet gücünün yükseltilerek etkinliğin artırılması, verimliliğini yükseltilmesi, gıda güvenliği, tarım arazilerinin korunması, pazarlama olanaklarının artırılması, amaçlanmıştır.

Ancak, üreticilerin yani çiftçilerimizin teknolojik profillerinin düşük olması, kullanılacak yeni teknolojik araçların teknolojisinin sürekli değişmesi ve yenileme ihtiyacı, teknolojiye erişmekte yaşanan maddi sorunlar, tarımsal üretimde rol alan paydaşlar arasında yeterli koordine olmayışı gibi sebeplerden dolayı tam anlamıyla Tarım 4.0’ı yakalamak zor görünmektedir.

Bu nedenle Endüstri 4.0 çağını yakalayabilmek için Akıllı Tarım 4.0’ı hızla uygulamaya koymamız gerekmektedir. Gelecekte bitkisel ve hayvansal üretim konusunda rekabetçiliği yakalayabilmemiz için hızla değişen “kas gücünden akıl gücüne” geçiş için Akıllı Tarım politikalarına öncelik vermemiz gerekmektedir.

Son yıllarda hazırlanan Kalkınma Planları ve Tarım Strateji Belgeleri, tarımsal politika anlamında ve tarımın katma değerinin artmasında olumlu gelişmelere kapı açmış olsa da tarımsal üretimin temel sorunlarına neşter vurulmadıkça, hazırlanan bu plan ve strateji belgeleri kronikleşmiş tarımsal sorunların çözümüne çok da katkı yapmayacaktır.

Tarım ve hayvancılık sektöründe yeteri gelir elde edilemesi, kırsal kalkınmanın sağlanması ile tarımsal teknolojilere daha fazla yatırım yapılacağı ve üretimde kalite ve maliyetlerin düşeceği bilinmektedir. Bu nedenle öncelikle tarımsal hasıla içerisinde tarımsal gelirlerin artması, Tarım 4.0’ı yakalamak konusunda ülkemizdeki üreticileri daha fazla teşvik edeceği açıktır.

KAYNAKLAR

Anonim, 2018. <http://www.konyayenigun.com/gundem-tarim-40-2-makale,7624.html>

Anonim, 2018b. <http://www.cine-tarim.com.tr/dergi/arsiv59/roportaj.htm>

Anonim, 2018c. <http://www.ekonomitrend.com/1980li-yillarda-turkiye-ekonomisi/>

Çakmak, Erol (2007), ‘Trade Liberalization And Turkish Agriculture: Threat Or Opportunity’, Cal-Med Workshop IIII (Mediterranean Products in a Global Market Place Place), Barcelona.

Çakmak Erol, Dudu Hasan, Öcal Nadir (2008), Türk Tarımında Etkinlik : Hanehalkı Düzeyinde Nicel Analiz, TEPAV Yayınları, Ankara.

Doğan, Z., Arslan, S., Berkman, A.N., 2015. Türkiye’de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yıl: Ocak 2015 Cilt-Sayı: 8 (1) ss: 29-41 ISSN: 2148-5801 e-ISSN 1308-4216. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/niguiibfd/>

DİE, 1968. Devlet İstatistik Yıllığı.

Günaydın, Gökhan (2009), ‘Türkiye Tarım Politikalarında ‘Yapısal Uyum’: 2000’li Yıllar” Mülkiye Dergisi, sayı: 262, Ankara.

Hatunoğlu, E.E., Eldeniz, F., 2012. 2000 Yılı Sonrası Türk Tarım Sektöründe Yapısal Dönüşüm Politikaları Sayıştay Dergisi. Sayı:86/ Temmuz-Eylül 2012.

Kılavuz, E., Erdem, İ., 2019. Dünyada Tarım 4.0 Uygulamaları Ve Türk Tarımının Dönüşümü. Social Sciences (NWSASOS), 14(4):133-157, DOI:10.12739/NWSA.2019. 14.4.3C0189.

OECD (2011), Evaluation of Agricultural Policy Reforms in Turkey.

Saygılı, F., Kaya, A.A., Çalışkan E.T., Kozal, E. Ö., Türk Tarımının Global Entegrasyonu Ve Tarım 4.0. İzmir Ticaret Borsası. <https://itb.org.tr/Duyuru/371-turk-tarimin-global-entegrasyonu-ve-tarim-40> 23 Şubat 2021.

Şener, S.2004. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Tarım Politikası Arayışları, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (7) 2004 / 1 : 73-92.

FIRTINADAKİ ARI: MÜHENDİSİN HAYATI

Prof. Dr. Gamze YÜCESAN-ÖZDEMİR*

GİRİŞ

Türkiye'yi uluslararası sermayeye açan ve kamu yatırımcılığını sona erdiren politikalar, üretim odaklı ekonomiyi, dolayısıyla sanayiye ortadan kaldırdı. Bundan bütün memleket büyük zarar görürken bu sürecin en çok etkilediği kesimlerden biri de mühendisler oldu.

Mühendis ilerleme, aydınlanma, sanayileşme, kalkınma gibi terimlerin içinde olduğu bir anlatının dışına çıktığında bile bu anlatının ağırlığından tümüyle sıyrılmıyor. "Mühendisler şimdi neredeler?" sorusu kendiliğinden, "Sert rüzgarlar kıyıları basmış, gelecek için kaygılar artmışken, adları bu topraklarda hep umutla anılan mühendisler neredeler?", "Aydınlanmanın, sanayileşmenin, ilerlemenin ve kalkınmanın Türkiye'sinin mahir elleri şimdilerde ne yapıyorlar?" sorularına dönüşüyor.

Marx'ın Kapital'deki arı-mimar analogisi çok bilinen bir analogidir. Marx arı ile mimar arasındaki en önemli farkın mimarın inşa sürecini zihinde kurabilmesi olduğunu vurgular. İnsan emeğinin en önemli ve ayırt edici yanına, yaratıcılığına ve imgelem gücüne vurgu yapar. Bu ülkedeki mühendisler de, 1930'lu yıllarda İTÜ Mühendisler Marşı'nda kendilerini tüm yurdu yeniden kuracak arılar olarak tanımladılar. Mühendisler bugünkü koşullarda hala vasıf ve yaratıcılığa sahipler mi? Memleketi baştanbaşa yeniden kurabilmeyi hedefliyorlar mı? Yoksa fırtınaya mı kapıldılar?

Mühendislerin öyküsünü anlatmak önemlidir. Mühendislerin öyküsü, onların nasıl insanlar olduklarını, serüvenlerini, içinde yaşadıkları dünyayı ve ülkeyi nasıl gördüklerini, kültürel, toplumsal hayatlarının nasıl olduğunu ve siyasetle nasıl ilişkilendiklerini içermelidir. TMMOB bünyesinde 2017 yılında yürütülen bir toplumsal araştırmayla mühendislere ışık tutmayı hedefledik. Bu araştırma, Türkiye'de mühendislerin fabrikadaki, toplumsal yaşamdaki ve kentteki deneyimlerini mercek altına alıyor. Mühendislere kendi tarihlerini anımsatmayı, bugünü anlamlandırmayı ve geleceğe yönelik adımlarını atarken düşünme fırsatı yaratmayı hedefliyor.

Ülkemizde mühendisler hem üretim noktasında hem de toplumda deneyimlediği iyi yaşamı günden güne yitiriyor. Üretim alanında mühendisin yaptığı iş ve toplumda mühendisin konumu itibarsızlaşıyor, değersizleşiyor. Sermayenin insafına terk edilen emek piyasasında mühendislerin ücreti, hakları ve yaşam şartları açınıyor.

MÜHENDİS EMEĞİ

Ülkemizde mühendislerin büyük bölümü özel sektörde çalışıyor. Kamu istihdamı bitmiştir. Yüz mühendisten yalnızca yedisi kamuda istihdam edilmektedir.

Mühendislerin önemli bir bölümü ücretli çalışandır. Ücretlerin giderek aşındığı bu dönemde, ücret belirlenmesinde TMMOB ve SGK arasındaki mühendis asgari ücreti protokolü 2017 yılında SGK tarafından tek taraflı olarak feshedilmiştir. Bununla, mühendisler sermayenin insafına bırakılmış, bazı bölgelerde ve bazı mühendislik alanlarında ücretler asgari ücretin de altına düşmüştür. Bugün her üç mühendisten biri, TMMOB tarafından belirlenen net asgari ücretin altında çalışıyor.

Bu koşullardan en çok etkilenenler kadın ve genç mühendislerdir. Özellikle yeni mezun genç mühendisler vasıfsız biçimde kayıt dışı/sigortasız geçici işçi olarak çalıştırılıyor. Bu mühendisler en düşük ücretlere mahkum ediliyor.

Düşük ücretler, sanayide üretim ölçeğinin büyüklüğü, sermaye yapısı ve teknolojik düzeye bağlı olarak ortaya çıkıyor. Sanayinin önemli bir bölümü orta ve düşük teknoloji işletmelerden oluşuyor. Kurumsallaşmış işyerleri, orta-yüksek teknolojiye dayanan orta-büyük ölçekli firmalar, görece yüksek ücretler ve vasıflı işler sunuyor. Yerli sermayeye dayanan ve teknoloji yoğunluğu düşük olan küçük-orta ölçekli işletmelerde ise düşük ücretler ve vasıfsız işler söz konusu.

* Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Görevlisi

Her iki mühendisten biri proje bazlı, sözleşmeli, yarı zamanlı ve evde çalışma gibi esnek istihdam biçimleri altında çalışıyor. Esnek, güvencesiz ve istikrarsız sanayinin mühendisler için sonuçları, geçici işler, işyerlerinin kapanması ve işten çıkarılma şeklinde oluyor. Düşük ücretler ve kötü çalışma koşulları da mühendisleri sık sık iş değiştirmeye zorluyor. Bu esnek emek piyasasında iş bulma kanalları da kurumsallıktan uzaklaşıyor. Mühendislerin önemli bir bölümü akrabaları, arkadaşları aracılığıyla ya da babasının çalıştığı işyerlerinde iş buluyor.

Özel sektörde çalışmak, mühendisler için işsizliğin olağanlaşması anlamına geliyor. İçinde bulunduğumuz üretim-sizlik koşullarında her iki mühendisten biri işsizliği deneyimlemiştir. Ekonomik çöküş ve yükseköğretim sistemindeki çürümeye de işsiz mühendis ordusunu büyütüyor. Mühendislerin büyük çoğunluğu işsiz kalma korkusu yaşıyor. Bu korku mühendislerin ücretlerinin düşmesine, sosyal hakların gasp edilmesine, çalışma koşullarının zorlaşmasına ve çalışma saatlerinin uzamasına itiraz etme güçlerini oldukça azaltıyor.

Sanayinin yapısına bağlı olarak kurumsal olmayan iş ilişkileri baskın çalışma ilişkisi olarak ortaya çıkıyor. Kurumsal olmayan iş ilişkilerinde mühendisten beklenen iş vasıfı sızlıyor. Rutin teknik işler genç mühendislere bırakılıyor. Ustabaşılar ise hem teknik bilgileri hem de yaş üstünlükleri ile örgütsel hiyerarşide mühendislerin üzerinde konumlanıyor. Mühendisler işyerlerinde üretim ve karar verme sürecinin dışına itiliyor. Yüzde 46'sı görev tanımı ve meslek alanı dışında çalıştırılıyor.

Düşük ücretlerle vasıfsız işlerde çalıştırılan mühendisler aldıkları eğitimi üretim pratiğinde kullanamıyor, bu eğitim üzerine deneyim koyamıyor. Çalışan dört mühendisten yalnızca biri üniversitede öğrendiklerini işinde uygulayabiliyor. Mühendislerin önemli bir bölümü mesleki bilgi ve becerilerini üretime aktaramıyor. Çoğunluğu kendini mühendis gibi değil, tekniker gibi hissediyor! Sonuç olarak mühendisler kendi emeğine yabancılaşıyor.

Sermayesi büyük, teknoloji düzeyi yüksek ve sermaye yapısı çokuluslu şirketlerde daha kurumsal bir işleyişin olması sorunları çözmüyor. Bu şirketlerde basın, sosyal medya, iş bulma kurumu gibi daha kurumsal biçimlerde işe giren mühendisler, çalışma ilişkileri içerisinde yasal onay makamı olmanın ötesine geçemiyor. Yerli üretim ve tasarım yapılmadığı için mühendisler tasarımda değil, şirketler için zorunlu olan imza yetkisi nedeniyle istihdam ediliyor. Mühendisler kalkınmacı bir sürecin değil piyasacı bir sürecin parçası haline geliyor.

MÜHENDİS VE BORÇ

Mühendislerin çoğu gündelik hayatın devamı için borçlanıyor. Düşük ücretlerle çalışan mühendisler gündelik hayatlarını sürdürmek için ihtiyaç kredileri ile borçlanırken geliri görece daha yüksek mühendisler de yaşam standartlarını arttırmak için konut/taşıt kredisi gibi krediler aracılığıyla borçlanıyor. Daha geleneksel ilişkilerin sürdüğü bölgelerde ise aile içi ve "eş-dost" borçlanması da mühendisler için yaygın olarak devam ediyor.

İş, gelir ve istihdam güvencesizliği ise mühendisler için gelecekle ilgili sürekli kaygılandıkları bir yaşam demek. Özellikle gençler! Her on genç mühendisin dördü geleceğinden kaygılı.

MÜHENDİS VE SINIRLI UFUKLAR

Mühendislerin büyük kısmı doğup büyüdüğü kentte ya da bölgedeki bir üniversitede öğrenim görüyor ve yine aynı bölgede çalışıyor. Kendi doğduğu ve yetiştiği bölgeyle kendisini sınırlandıran mühendis, toplumsal, siyasal ve bölgesel bir kapalılık içinde biçimleniyor. Bu da daha iyi bir toplumsal konum ve çalışma şartlarında iyileşme için ufukları sınırlıyor.

Mühendislerin büyük bir bölümü haftalık yasal sınır olan 45 saatin üzerinde çalışmaktadır. Mühendislerin çoğu fazla mesai ücretlerini alamamaktadır.

Mühendisin sosyalleşmesinin, sosyal ve kültürel etkinliklere katılmasının önündeki iki büyük engelden biri gelir düzeyi, etkinliklerin pahalılığı gibi ekonomik nedenlerdir. Diğer engel ise mühendislerin yaşadığı kentlerin sadece çalışma ve tüketim odaklı örgütlenmesidir.

Sermaye kenti yalnızca bir çalışma mekanı olarak düşünmekte ve düzenlemektedir. Gelişme planları sadece fabrika, atölye ve çalışma alanı ile emekçilerin barınabileceği konutlar ve tüketim mekanları kurmak üzerinedir. Mühendislerin kendilerini yeniden üretebileceği sosyalleşme alanları düşünülmemekte, sosyal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirilebileceği alanlar tüketim mekanları lehine yok edilmektedir. Bu da mühendislerin hayatlarının gelekselleşmesiyle sonuçlanmaktadır. Zaten çok uzun çalışma saatleri olan mühendisler sınırlı boş vakitlerini daha gelişmiş bölgelerde AVM'lerde daha az gelişmiş bölgelerde ise eve kapanarak sadece aileleriyle geçirmektedir.

Mühendis, ustabaşı ya da tekniker konumunda çalışmaya, uzun çalışma saatlerine ve ağır çalışma koşullarına, zayıf sosyal haklara, düşük ücretlere, sık sık işten çıkarılmaya, sürekli borçlu yaşamaya sessiz kalıyor.

Hatta bu koşulları "normal", düşük ücretleri "makul" bulan bir itaat kültürü özellikle genç mühendisler arasında gide-rek hakim oluyor. Olumsuz nesnel ve öznel koşullara boyun eğiyor. Ülkenin genel siyasal atmosferinin bir parçası

olarak bu sistemi kanaatkarlık ayakta tutuyor. Bu itaat ve kanaatin kaynağı ise işsizlik korkusu ve borç sarmalında bulunmaktır.

Kanaat ve itaat kültürünü artıran nesnel ve öznel koşullar bu sistemin devam etmesinde etkilidir! Meslek odaları, sendikalar ve toplumsal muhalefetin güçsüz olması, mühendisin kendisi ve toplum için bu zor şartlarla mücadele etme ve kendini geliştirme çabasını ortadan kaldırıyor.

SONUÇ: MÜHENDİS VE ÖRGÜTLENME

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında mühendisler vardı. Kalkınmacı politikaların hakim olduğu 60'lı ve 70'li yıllarda mühendisler vardı. Kalkınma ve sanayileşme mühendisi vazgeçilmez ve değerli kılıyordu. Çoğunlukla kamu istihdamı altındaki mühendis sosyal güvenceye, sendikalaşma ve odalarda birleşme olanaklarına sahipti. Mühendisler toplumsal sorunların çözülmesini kendine dert edinen, toplumsal sorunların çözülmesinde kritik roller oynayan aydınlar olarak toplumda da büyük bir saygınlığa sahipti.

Günümüzde sanayisizleşme ve kalkınmacı politikalarından vazgeçerek ülke ekonomisini uluslararası sermayenin insafına bırakan ekonomi politikaları mühendisi gereksiz ve değersiz hale getirdi. Mühendisin toplumla ve toplumsal sorunlarla kurduğu ilişkiyi kırdı. Rekabetçi ve bireyci bir anlayış, dönün toplumcu anlayışının yerini aldı.

Odalar, sendikalar gibi kolektif deneyimin yokluğu ya da zayıflığı da bu süreci ağırlaştırmakta, derinleştirmektedir. Mühendisler kendi meslek örgütleri olan odalara da yabancılaşıyor. Odalarla ilişkilerini teknik bir içerikle sınırlandırma eğilimindedir. Odasına toplumsal ve demokratik sorumluluk yükleyen, ülke sorunlarına odası aracılığıyla müdahil olan deneyimli kuşak yerini odayı yalnızca mesleki zorunluluk ve belgeleme olarak gören bir genç kuşağa devrediyor.

Ancak, mühendislerin düşük ücretlere, güvencesiz ve ağır çalışma koşullarına karşı örgütlenerek kendi haklarını savunması, kendilerini yeniden üretmesi mesleki olduğu kadar toplumsal bir sorundur. Mühendislerin sorunları ülkemizin içerisinde olduğu sorunlardan bağımsız düşünülemez. Mühendislere kendilerinin ve toplumun geleceğine dair tavır aldırarak yapıların kurulması, geliştirilmesi ve mücadelenin yükseltilmesi zorunludur.

İçinden geçmekte olduğumuz dönem uzun süredir rüzgarları yönlendirmekte olanların, yarattıkları rüzgarları artık zapt edemediği yeni bir fırtınalı çağı açıyor. Bu çağda mühendislerin kendi anlamlarını ve toplumsal işlevlerini yeniden ve daha gelişkin biçimlerde tesis edeceği halkçı, kalkınmacı ve eşit bir toplumsal düzen arayışı gündemdedir. Daha aydınlık ve daha iyi bir gelecek için, mühendislerin bugün ve yarın için söz söylemesi gerekiyor. Bunun için tüm mühendisler daha aydınlık yarınlar için toplumsal mücadelenin öznesi ve öncüsü olmalıdır.

KAYNAKÇA

Gamze Yücesan-Özdemir, Fırtınadaki Arı: Mühendisin Hayatı, Ankara: İmge Yayınları, 2020.

2021 YILI ÜLKEMİZ TARIM SEKTÖRÜ İÇİN HÜSRAN YILI OLACAKTIR

Çiftçilere Yapılacak 2021 Destekleri; Hayret, Gayret, Sabret Devrini Bitirdi!

14 Aralık 2020

“Pandemi sürecinde tüm dünyada tarım sektöründe üretim ve dış ticarete yönelik korumacılık önlemleri artarken, ülkemizde ek tarımsal ekonomik önlemler paketi yürürlüğe girmesi gerekirken, mevcut ve gelecek desteklerin azaltılması en hafif deyimle aymazlıktır.”

Ülkemiz tarım sektörünü nasıl bir geleceğin beklediğini anlayabilmek için söylem dışında sektöre yönelik resmi belgelere bakmak gerekmektedir.

2021 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, 27 Ekim 2020 tarih ve 31287 sayılı 1. Mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayınlandı.

2021 yılında ödenecek 2020 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar, 5 Kasım 2020 tarih ve 31295 sayılı 1. Mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayınlandı.

Tarım ve Orman Bakanlığı 2021 Yılı Bütçe Teklifi, 14 Aralık 2021 tarihinde bugün TBMM Genel Kurulu’nda görüşülecektir.

Dünya ekonomisinin en gelişmiş ülkeleri olan ABD ve AB, Pandemi sürecinde tarımsal üretimi artırmak ve gıda gereksinimlerini karşılanması için ek ekonomik destekleri gündeme getirdi. ABD, ilk aşamada tarımda 19 milyar dolar ek destekleme yapacağını açıkladı. AB, 2021-2027 tarımsal destek bütçesini açıklayıp üreticilerin önünü görmesini sağlarken, 1 trilyon Euro ek bütçe ile 750 milyar Euro toparlanma fonu oluşturdu. Ülkemizde ise açıklanan “Ekonomik İstikrar Kalkanı” başlıklı önlemler paketinde tarım sektörü yer almadı. Gündemdeki her üç düzenleme ise, ülkemizde artan enflasyon ve döviz kuruna karşın tarımsal desteklerde artış içermemekte, aksine azalışlar öngörmektedir.

Pandemi sürecinde tüm dünyada tarım sektöründe üretim ve dış ticarete yönelik korumacılık önlemleri artarken, ülkemizde ek tarımsal ekonomik önlemler paketi yürürlüğe girmesi gerekirken, mevcut ve gelecek desteklerin azaltılması en hafif deyimle aymazlıktır.

Tarım ve Orman Bakanlığı 2021 Yılı Bütçesi Değerlendirmesi

2021 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda belirtilen "Tarımsal Destekleme Bütçesi 2020 yılında, On Birinci Kalkınma Planı hedefleriyle uyumlu olarak bir önceki yıla göre yüzde 29,4 oranında artırılmış ve 21,97 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2021 yılında ise bir önceki yıl seviyesi korunarak 22 milyar TL olarak öngörülmüştür." şeklindeki ana hedefler doğrultusunda hazırlanan Tarım ve Orman Bakanlığı 2021 Yılı Bütçesi, tarım sektörünün sorunlarını çözmekte öte, sorunları daha da artıracak kesintiler bütçesidir.

2006 yılında çıkarılan 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 21. maddesindeki tarımsal desteklemeler için bütçeden ayrılacak kaynağın milli gelirin %1'inden az olamayacağı hükmüne rağmen, verilen desteğin milli gelire oranı yıllara göre %0,4-0.6 aralığında kalmıştır.

2018 yılında 14,5 milyar TL destekleme ödemesi yapan Bakanlık, 2019 yılında 16,1 milyar TL'lik bir destekleme bütçesi ayırmış, 2020 yılında ise bu miktar 22 milyar TL'ye çıkmıştır. Oysa 5488 sayılı Yasaya göre çiftçilerimize verilmesi gereken en az destek miktarı 2019 yılı için 42.8 milyar TL, 2020 yılında daha fazla olması gerekirdi. 2021 yılı destekleme bütçesinin son andaki bir değişiklikle 23 milyar TL olması, aslında artırılmamış olması, daha önceki yıllarda karşımıza çıkmayan bir durumdur.

Mazot desteği 2020 yılında 2 milyar 901 milyon TL iken 2021 yılında 2 milyar 724 milyon TL'ye düşürülmüştür. Yurt dışına bağımlı olduğumuz mazotta dövizdeki ciddi artışa karşın desteğin %6.1 oranında azaltılması kabul edilemez.

Gübre desteği 2020 yılında 840 milyon TL iken 2021 yılında 788 milyon TL'ye düşürülmüştür. Kesinti oranı %6.2'dir. Oysa Amonyum Sülfat gübresi Mart 2020'de 1080 TL iken Ekim 2020'de 1245 TL, DAP gübresi Mart 2020'de 2050 TL iken Ekim 2020'de 2285 TL'ye yükselmiştir.

Hayvancılık desteği 2020 yılında 6 milyar 862 milyon TL iken 2021 yılında 6 milyar 324 milyon TL'ye düşürülmüştür. Hayvancılık desteklerinde kesinti oranı %9,6 düzeyindedir.

ÇATAK, Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma Programı için 2020 yılında 150 milyon TL destekleme varken 2021'de 100 milyon TL destek öngörülmektedir.

Resmi olarak açıklanan %14 enflasyon oranı, %30'ları aşan döviz kur artışı, dövizle bağlı girdi maliyetlerindeki ortalama en az %30 artış karşısında, ödemelerin gelecek yıllara kalacak olması nedeniyle ödendiği dönem çiftçiye bu desteklerin neredeyse yarısı yansımaktadır. Bu yanlış tercih üreticimizin ve üretimimizin göz ardı edilmesi, çiftçimizin kendi kaderine terk edilmesi anlamına gelmektedir.

Tarımsal desteklerin yeterli olmaması dışında bu konudaki en önemli sorunların başında desteklerin zamanında ödenmemesi gelmektedir. 2020 Kasım ayı verilerine göre 2019 yılına ait 18.4 milyar TL ödeme ile desteklerin henüz %84'ü ödenmiştir. Devlettten fazlasıyla alacaklı iken uygulanan gecikmeli bu ödeme şekli çiftçiye sürekli borçlu konumuna düşürmektedir.

Ülkemizde tarım sektörünün GSMH'dan aldığı pay 2012 yılında 67 milyar dolar iken 2019 yılında 48 milyar dolara düşmüş, aynı dönemde tarım sektörüne kullandırılan kredi miktarı 34 milyar TL'den 128 milyar TL'ye yükselmiştir. Bankalar dışında kooperatifler ve özel sektöre olan borcun toplamı 180 milyon TL'yi bulmuştur. 2020 yılında bankalarca kullandırılan toplam 128 milyar TL tarımsal kredinin 118 milyar TL'si nakdi kredi, 5.4 milyar TL'si taktipteki kredi ve 4.7 milyar TL'si gayri nakdi kredidir. Çiftçilerimizin 128 milyar TL krediye karşılık 200-225 milyar TL civarında teminat göstermesi sonucu traktörü, hayvanı, evi, arsası üzerine ipotek konulmuştur. Çiftçi kuruluşu olan Tarım Kredi Kooperatifleri, maalesef bankaların üzerinde faiz ile kredi vermekte, mazot dahil temel girdileri daha pahalıya satmaktadır. T.C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinin 2020 yılı Nisan ve Mayıs ayında dolacak kredilerin anapara ve faiz tutarlarının ertelendiği altı aylık sürenin dolması üzerine bugünlerde çiftçilerin traktörlerine, evlerine, arsalarına, hayvanlarına haciz işlemi yapılmaya başlanmıştır. Bu süreçte 17 Kasım 2020 tarih ve 31307 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 7256 sayılı "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" kapsamında toplam 500 milyar TL karşılığı kamu alacağı yeniden yapılandırılırken çiftçilerin Tarım Kredi Kooperatifleri ve Ziraat Bankası borçlarının yeniden yapılandırılması ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmedi.

Tarımsal desteklerin zamanında ödenmemesi, en az 1 yıl sonradan ödenmesi, geliri banka ve piyasa borcuna giden üreticimizin üretimden uzaklaşması sonucunu doğurmaktadır. Oysa üretim artışını ve tarımsal üretim planlamasını yönlendirmesi gereken desteklerin amacına ulaşması için desteklerin ürün ekiminden önce, yeterli, zamanında ve kesintisiz ödenmesi gerekmektedir.

2020 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar'ın Değerlendirmesi

En geç Ocak ayında açıklanması gerekirken, 5 Kasım 2020 tarih ve 31295 sayılı 1. Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "2020 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar" başlıklı ve 3190 sayılı Cumhurbaşkanlığı

kanı Kararı ile; ülkemizde 2020 yılında yapılacak tarımsal üretim için Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'ne kayıtlı çiftçilere 2021 yılında ödenecek olan tarımsal destekler düzenlenmiştir.

Genel hatları ile bakıldığında 2019 yılına göre 2020 yılında yapılacak desteklemelerde önemli değişikliklerin olmadığı görülmektedir. 2020 yılında suni tohumlama, tiftik üretimi, anaç koyun ve keçi, DİTAP desteği gibi bazı kalemlerde yeni desteklerin olduğu ama bunların genel içerisinde kaybolduğu söylenebilir.

Mazot, gübre, toprak analizi ve katı organik organomineral gübre desteğinden oluşan Alan Bazlı Desteklerin, 2020 yılında 2019 yılına göre değişmediği görülmektedir. Bu destek kalemini oluşturan mazotta ve gübrede dışa bağımlı olduğumuzdan geçen yıla göre büyük oranda maliyet artışının olması bu alandaki destek miktarının değişmemesini ve hatta azalmasını anlaşılabilir kılmaktadır.

2019 yılında 46.000 TL/kışı olan tarımsal yayım ve danışmanlık desteğinde bir değişiklik yapılmamıştır. Bu durum meslektaşlarımız adına kabul edilemez bir yanıftır.

Toprak analiz desteği, Bitkisel üretim yapan küçük aile işletmesi desteği, Fındık üreticileri alan bazlı gelir desteği, Geleneksel zeytin bahçelerinin rehabilitasyonu desteği, Biyolojik ve biyoteknik mücadele desteği değişmemiştir.

İyi Tarım Uygulamaları desteği 2019 yılında 4 kategori iken 2020 yılında 3 kategoriye düşmüş ancak tüm kategorilerdeki ürünler için destek miktarı değiştirilmemiştir.

Telafi edici ödeme destekleri kapsamında 2019 yılında ödenen patates siğilinin görüldüğü yerlerdeki çiftçilere verilen 110 TL/da'lık ödeme 2020 yılında kaldırılmıştır. Bitki karantinası destekleri değişmemiştir.

Organik Tarım Desteklerinde; 2019 yılındaki 1.kategori ürünler için bireysel ürün sertifikası desteği 70 TL/da'dan 100 TL/da'a; üretici grubu için ürün sertifikası ise 35 TL/da'dan 50 TL/da'a yükseltilmiştir. Aralı kovan desteği değişmemiştir.

Havza Bazlı Fark Ödemesi desteği özelindeki ürünlerin kapsamı değiştirilmemiştir; destekleme miktarlarında sadece yağlık ayçiçeğinde 40 kr/kg'dan 50 kr/kg'a ve kütlü pamukta 80 kr/kg'dan 110 kr/kg'a yükselme olmuştur. Diğer ürünlerdeki destek miktarlarında ise herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Sertifikalı fidan/fide ve standart fidan kullanım desteğinde 2020 yılında 2019 yılına göre kapsamında detaylandırma yapılmış; ancak miktarlarda değişikliklere gidilmemiştir.

Sertifikalı tohum kullanım desteği kapsamında; Aspir ve kanola için ödenen destek 4 TL/da'dan 5 TL/da'ya; Çavdar, tritikale, yulaf için ödenen destek 6 TL/da'dan 16 TL/da'ya; Çeltik için ödenen destek 8 TL/da'dan 16 TL/da'ya; Arpa ve buğday için ödenen destek 8,5 TL/da'dan 16 TL/da'ya; Kuru fasulye ve mercimek için ödenen destek 20 TL/da'dan 30 TL/da'ya; Fiğ, yem bezelyesi, korunga ve soya için ödenen destek 20 TL/da'dan 22 TL/da'ya; Yer fıstığı için ödenen destek 15 TL/da'dan 17 TL/da'ya yükseltilmiştir.

Yurt içi sertifikalı tohum üretim desteğinde sertifikalı kademe ve orijinal/temel ve üstü kademe ayırımına göre değişiklikler yapılmıştır. Daha önce 2019 yılında belirlenen fiyat üstünden aldığı desteğe %100 ilave yapılırken 2020 yılında bu uygulama kaldırılmıştır ve yerine ürünlere göre değişen miktarlarda destekler verilecektir.

Hayvancılık destekleri kapsamındaki yem bitkileri üretim desteği 2019 yılında 10 kategoride verilirken 2020 yılında 6 kategoriye düşürülmüştür. Ayrıca, destekleme miktarında bir değişikliğe gidilmemiştir. Çoban istihdam desteği değişmemiştir. 2019 yılında ödenen hayvan hastalıkları tazminatı desteği kaldırılmıştır. 4 ay ve üzeri buzağı-malak desteği 350 TL/baş iken 350 TL/baş'a çıkmıştır. Anaç koyunlara 2019 yılında verilen 25 TL destek 2020 yılında 30 TL'ye, Anaç keçilerde 25 TL'den 35 TL'ye yükseltilmiştir. İpek böceği desteğinde 2019 yılında kutu başına 80 TL olan destek 100 TL'ye, Yaş koza desteği gerekli şartları sağlamak koşulu ile 60 TL/kg'dan 70 TL/kg'a yükseltilmiştir. Yeni destekler olarak Suni tohumlamadan doğan malak desteği ilave 250 TL/baş, Göçer yetiştiricilerin anaç koyun ve keçilerine ilave 2 TL/baş, Tiftik üretim desteğinde sözleşmeli üretim yapılmışsa ilave 10 TL/kg ödeme yapılacaktır.

Su ürünleri desteklerinde; yeni destek olarak balon balığı avcılık desteği 5 TL/adet olarak belirlenmiş, diğer desteklerde bir değişiklik yapılmamıştır. Su ürünleri desteklerinde hayvan gen kaynakları desteği değiştirilmemiştir.

Yeni bir destek kalemi olan DİTAP desteği kapsamında; Bakanlıkça belirlenen hayvansal ürünleri DİTAP üzerinden pazarlayanlara (gerekli şartları sağlamak koşulu ile) Bakanlıkça belirlenen dönem, birim fiyat ve kriterler üzerinden destek ödenecektir.

Kesinti oranlarına bakacak olursak; Su ürünleri desteğinde 2019 yılında su ürünleri tanıtım faaliyetlerinde kullanılmak için kesilen %1 olan miktar %2'ye yükseltilmiştir. Yeni uygulama olarak üretici/yetiştirici birlikleri aracılığıyla DİTAP üzerinden pazarlanan ürünlerde %3'ü il/ilçe birliklerine, bu bedelin içinden %5'i merkez birliğine ödeme yapılacaktır. Kooperatif aracılığıyla DİTAP üzerinden pazarlanan ürünlerde %3'ü kooperatif üst birliğine veya bölge birliğine, bu bedelin içinden %25'i kooperatif merkez birliğine ödeme yapılacaktır (yeni uygulama).

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak bir kez daha yineliyoruz: Türkiye tarım sektörü gecikmeksizin desteklenmelidir.

Neoliberal tarım politikalarının ülkemizde kronikleşen tarım ve gıda sektörü ile kırsal alan sorunlarını geçmişte olduğu gibi günümüzde de çözemediği ortadadır. Ülkemizde önceki yıllarda olduğu gibi pandemi sürecinde de yapısal sorunları çözmek yerine “yerli ve milli” söylemi dışında maalesef yerli üretimi ve üreticiyi korumaya yönelik somut ekonomik desteklere dayalı üretim seferberliğine yönelik kamucu tarım politikaları uygulamaya konulmamaktadır. Tarımsal altyapı sorunlarının çözülmediği, dışa bağımlı girdi fiyatlarının sürekli arttığı, uygun kredi olanaklarının yaratılmadığı, desteklerin yeterli ve zamanında ödenmediği önümüzdeki üretim döneminde iklim koşullarındaki olumsuzluklar da çiftçilerimizi daha zor bir dönemin beklediğini göstermektedir. Rant ve faiz ekonomisi yerine üretim ekonomisine geçilmediği sürece Pandemi sürecinin belirsizliği ve ülkemizde yaşanan ciddi kuraklık sorununun da etkisiyle 2021 yılı tarım sektörü için kriz yılı olmaya devam edecektir.

Ülkemizde maalesef üretim ekonomisi yerine yine girdilerde ve ürünlerde dışa bağımlı bir süreç yaşamaktayız. Mısır, buğday ve arpada gümrük vergilerini sıfırlamak çözüm değildir. Yemde %45 oranında dışa bağımlı olmamız artan döviz nedeniyle hayvancılığımızı olumsuz etkilemektedir. Çiğ süt üreticisinden esirgenen desteğin yansımaları bir sonraki aşamada kesimler sonucu et sorunu ve yüksek fiyatlar olarak karşımıza çıkacaktır. Kendi çiftçimize vermediğimiz desteği dışalım yoluyla başka ülkelerin çiftçisine verme yanlısına devam etmemeliyiz. Dünyada artan ürün fiyatları ve yükselen stok alımları, ekonomik krizdeki ülkemizin istese de dışalım yapmasını daha da güçleştirecektir.

Çözüm; stratejik bir sektör olan tarım sektörünü gecikmeksizin korumak ve somut önlemlerle üretim ekonomisine geçmektir. 5488 sayılı Tarım Kanunu gereği, bütçeden tarıma ayrılan kaynak, 2021 yılı bütçesi ve sonraki yıllar için gayrisafi millî hâsılanın en az %1'i düzeyine yükseltilmelidir. 2019 yılı destekleme ödemeleri tüm illerimiz için derhal ödenmeli, 2020 destekleme ödemeleri ise 2021 yılı bitmeden ödenmelidir. Tarımsal desteklerin yönlendiriciliğinde ivedilikle ülkesel ve bölgesel tarımsal üretim planlamasına geçilmelidir. Dövizdeki artışa paralel artan girdi fiyatlarındaki kaçınılmaz yükselişi önlemek ve üretime kesintisiz devam etmek için gübre, tohum, ilaç, yem, mazot, elektrik gibi temel girdilerin maliyetleri düşürülmeli, tarımsal girdilere destek verilmeli, KDV/ÖTV indirimi dahil üreticiyi ve üretimi rahatlatıcı önlemler ivedilikle alınmalı, ek ekonomik destekler açıklanmalıdır. Üreticilerimizin kamu ve özel bankalar ile Tarım Kredi Kooperatiflerinden aldıkları krediler yapılandırılmalı, faiz silinmesi yanında anapara için kredinin alındığı dönemin faiz koşullarıyla yapılandırma gündeme gelmelidir. Çiftçilerin BAĞKUR ve SSK borçları ertelenmelidir. Kredi Garanti Fonu (KGF) kredileri tarım işletmelerini de kapsamalıdır. Tarımsal sulama yatırımları artırılmalı, elektrik ve su için çiftçi borçları yapılandırılmalıdır. Tarımsal girdilerin üretilmesi ve üreticiye ulaştırılması konusunda ülkemiz için farklı seçenekler aranmalı, öncelikle tarımsal ilaç ve gübre olmak üzere yerli girdi üretimine yönelik gerekli ar-ge çalışmaları hızlandırılmalı ve süreç koşulsuz desteklenmelidir.

Tarım sektörünün sorunlarının çözüldüğü ve insanlarımızın mutlu yaşadığı bir gelecek özlemi ve dileğiyle...

Baki Remzi SUIÇMEZ

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

Yönetim Kurulu Başkanı

(Yönetim Kurulu adına)

AKIN ÖZDEMİR YÜREĞİMİZDE YAŞIYOR

18 Aralık 2020

Akın Özdemir, 1945 yılında doğdu. 1964 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ne girdi. 1967'de Talebe Cemiyeti Başkanı seçildi. Dönemin öğrenci hareketinin liderlerindendi. Bu ülkenin hapishaneleri ile o yıllarda tanıştı. Sonra Ziraat Yüksek Mühendisi oldu.

Ankara'da kamuda çalışmaya başladı. Örgütlülüğü savunuyordu, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'na üye oldu. 1970 yılında Ziraat Mühendisleri Odası Genel Kurulu'nda yaptığı konuşma ona sürgün günleri getirdi. 12 Mart faşizmi mahpusluğu ve kaçak günleri yaşattı.

Ziraat Yüksek Mühendisi Odamız üyesi Mine Özdemir ile evlendi, Deniz ve Ulaş adında iki kız çocuğu doğdu, baba oldu.

1975 yılında Adana'da Kooperatifler Bölge Müdürlüğü'nde göreve başladı. Kırsal alanda ve kooperatiflerde örgütlenme çalışmalarında bulundu. Yine sürgün günleri gelmişti, kamudan ayrıldı, Köy-Koop Adana Birliği'ne Adako-Birlik'e Genel Müdür oldu.

1976 yılından öldürüldüğü 1978 yılına kadar ZMO Adana Bölge Şube Başkanlığı yaptı. Akın Özdemir, üst örgütümüz TMMOB ortamının da aktif yöneticilerindendi.

18 Aralık 1978'de eşi ile arabalarına binmek üzereyken silahlı saldırıya uğrayarak öldürüldü. Henüz 33 yaşındaydı. Cezasız kalan faili belli hainler onu çalışmalarından, aramızdan, ailesinden aldılar. Sonradan bombalı bir saldırı ile katledilen Uğur Mumcu, Akın Özdemir'in ardından şunları yazmıştı: "Akın Özdemir de faşist kurşunlar altında can verdi. Akın Özdemir'i öğrencilik yıllarından tanı-

ırım. Bütün yaşamını emekçi sınıfların kavgasına vermiş, yiğit bir arkadaşımızdı. Yöntemleri hep aynı... Bir örgüt, bir kanlı çete her yerde cinayet işliyor!"

Akın Özdemir Ziraat Mühendisi idi, şair idi, sanatçı idi, örgütçü idi. Akın Özdemir bu ülkenin yiğit bir insanıydı. İlerici, devrimci, demokrat, mücadeleci, önder bir insandı. Topraksız köylüleri, yoksul üreticileri, tarım işçilerini örgütleyip, sömürü düzenine karşı demokratik kooperatifler yoluyla bir araya gelerek emeklerinin ve topraklarının sahibi yapmaya çalışıyordu. Eğitim sistemini eleştiriyor, "İnsanı aç, toprağı aç, hayvanı aç olan bir ülkede kutlama yapılmaz, olsa olsa hesaplaşılır" diyordu. Bizler meslektaşları olarak özlemlerine, hedeflerine, mücadelesine sahip çıkmayı görev biliyoruz.

İnsanlığa özgür geleceğin tohumunu eken ölümsüz insanlara selam olsun.

Akın Özdemir yüreğimizde yaşıyor.

O şimdi ZMO çalışmalarında yaşıyor.

O şimdi TMMOB çalışmalarında yaşıyor.

Akın Özdemir'i ölümünün 42. yılında özlem ve saygıyla anıyoruz.

Baki Remzi SUIÇMEZ

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

Yönetim Kurulu Başkanı

DENİZLERİMİZDEKİ BALIK STOKLARINA EN BÜYÜK ZARAR İNSAN/LAR/DAN GELMEKTEDİR.

YUNUSLARIN VE KADİM TÜM DENİZ CANLILARININ MAVİ DENİZLERDE ÖZGÜRCE YAŞAMA HAKKI VARDIR.

12 Ocak 2021

“Karadeniz’de son dönemlerde hamsi avlanmasına getirilen 10 günlük av yasağı, sorunlar ve çözümler ekseninde asıl sorunların her yönüyle kökten çözülmesi üzerine tartışılmıyor, oysa tartışılmalıdır ve mevcut sorunlar çözümlenmelidir.”

İnsanlığın, dünyanın, ülkemizin, ülkemizde tarımın gerçek gündemi şu an “hamsi ile yunus karşıtlığı” ise ve insanların sınırsız hırsları ve dünyanın belirsiz geleceğine inat oluşturulan yapay gündem, denizi tartışmadan, hamsi ile yunus ikilemi üzerine ise bu an, sözümüz var insanlığa, bilim ve gerçek üzerinden yine, kamu yararına ve toplum çıkarına, kamuoyuna sözümüz var TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak. Gündem, deniz ve denizlerin kadim canlıları.

Karadeniz’de son dönemlerde hamsi avlanmasına getirilen 10 günlük av yasağı, sorunlar ve çözümler ekseninde asıl sorunların her yönüyle kökten çözülmesi üzerine tartışılmıyor, oysa tartışılmalıdır ve mevcut sorunlar çözümlenmelidir.

Bazı kesimlerce ve aslında o kesimlerle birlikte algı yönetimi yapan bilim adına söz söylediğini sanan akademik unvan sahibi bazı kişilerce işin özü ve asıl gündem çarpıtılarak, şu anki hamsi yetersizliğinin yunus katliamına gerekçe oluşturması üzerinden yeni bir gündem yaratılıyor ülkemizde.

Aslında iyi ki ülke gündemine geliyor bu konu. Her alanda ve anlamda tarım sektörünün, balıkçılık dahil köklü sorunlarını uygulanabilir somut önlemlerle tartışma ve çözmek vakti gelmiştir, çünkü.

Su Ürünleri Mühendisleri, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisleri, Su Bilimleri ve Mühendisleri, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası içinde yer alan üyelerimizdir. Sözlerimiz, konu uzmanı olarak alanda çalışan üyelerimizin, sektörde çalışacak insan yetiştiren ve sektör politikalarını oluşturması gereken akademisyen üyelerimizin sözleridir. Umarız, bu sözler dikkate alınır ve sorunlar bu alanda da kalıcı olarak çözülür.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak, gündeme getirilen “hamsi mi, yunus mu” ikilemine ilişkin bilimsel, teknik, yasal ve etik olarak, çözüm önerilerimizi de belirterek şunları söylüyoruz:

İnsan/lar olarak, deniz memelileri ve diğer deniz canlıları olarak çok eski tarihlerden beri aynı ekosistemi paylaşıyoruz. Kimi canlı sadece beslenmek için tüketir, kimileri de yırtıcı özelliklerini de ekleyerek aynı besinleri paylaşırlar. İhtiyacından veya doğanın verdiğiinden daha fazlasını almak isteyen tek canlı türü insandır. Özellikle kullanılan seçici olmayan av araçları, stok kapasitesi ile uyumlu olmayan av kapasitesi stoklarda yıpranmaya neden olmuş, aşırı avcılığa yol açmıştır. Avlanmasına izin verilen büyüklükteki balıklar giderek azaldıkça, daha küçük ama daha çok balık avlama arzusu ön plana çıkmıştır. Balıkların büyümesine izin vermiyoruz, küçükleri avladıkça gelecek nesilleri tehlikeye düşürüyoruz. Özellikle Karadeniz’de, hamsi, istavrit, mezgit, lüfer ve diğer ekonomik olarak pazarlanan balık türlerinin hepsinde durum aynıdır.

Hamsi avcılığı, avlanabilir asgari boy uzunluğu olan 9 cm’den küçük bireylerin avlanması nedeniyle 10 günlük süre ile Karadeniz’in Anadolu yakasına gelen denk gelen kısmı ile Boğazlarda yasaklandı. İzin verilen bölgelerin niçin serbest bırakıldığı ve av sezonun kapatılmayıp 10 günlük veya devamında gelecek benzer sürelerle yasağın devam etmesi yönündeki karar, sorunun gerçek nedenlerinin görmezden gelmeye devam edildiğini göstermektedir. Son yıllarda stoklarda görülen bozulma ve nedenleri üzerinden bir tartışma açılması gerekirken, kamuoyunda günah keçisi olarak yunusları gösteren yaklaşımlar kabul edilemez.

Karadeniz’de yaşayan yunus popülasyonlarının aşırı arttığı ve balıkçıların avlaması gereken balıkları tükettikleri ve bu nedenle yunusların tekrar avlanmalarına izin verilmesine yönelik haberler ve tartışmalar yoğunlaşırken, sorumluz şu;

Hamsi başta olmak üzere, denizdeki balıkları tüketen, sadece yunuslar mıdır? Milyonlarca martı, karabatak, köpek balıkları ve diğerleri ne zaman suçlanacak ve avlanmaları talep edilecektir ve nereye kadar?

Yunuslar azaldıkça yaşamaları için bilimsel araştırma ihtiyacı tüm dünyada artmaktadır. Bu konuda geniş kapsamlı ulusal bir araştırma, ne yazık ki ülkemiz gündemine halen alınamamıştır.

Doğada her canlının besin zinciri içinde bir yeri ve görevi vardır. Yunuslar eskiden de vardı, şimdi de var. Deniz memelileri beslenme zincirinin en üstünde yer almaları nedeniyle deniz ekosistemlerinde önemli bir role sahip olan ve birçok türü nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan özel canlılardır. Bu canlılara ilişkin endişeler, ülkemiz de dâhil olmak üzere dünyanın birçok ülkesini koruma önlemleri almaya yöneltmiştir. Bu önlemlerin alınması hususunda atılmış en önemli adımlar, uluslararası bağlayıcılığa sahip anlaşma ve sözleşmeler ile bunlara bağlı gerçekleştirilen eylem planlarıdır.

Barselona Sözleşmesi, 1984 yılında taraf olmamız sonrası yunus avcılığının yasaklandığı Bern Konvansiyonu, CITES ve son olarak 2017 de imzaladığımız Karadeniz, Akdeniz ve Atlantik Bölgesi'ndeki Deniz Memelilerinin Korunması Anlaşması (ACCOBAMS), işbirliğine dayalı yasal bir koruma aracıdır. Bu uluslararası sözleşmelerin amacı, özellikle deniz canlıları hakkındaki mevcut bilgileri geliştirerek, deniz memelilerine yönelik tehditleri azaltmaktır. Ancak, kıyı türleri ve açık deniz türleri için tehditlerin yarattığı risk derecesi farklılık gösterebilir. Afalina ve Muttur, kasıtlı avcılık, kirlilik gibi kıyılarda yoğunlaşan tehditlerden daha çok etkilenirken genellikle açık denizlerde görülen Tırtak ve Çizgili Yunus, balıkçı ağlarına takılarak boğulma, kirlilik, avlarının azalması ve iklimsel değişiklik gibi tehditlere karşı daha hassastırlar. Muttur endemik bir tür olup, Dünyada ender olarak yaşadığı yerlerden birisi de Karadeniz olup sayıları hızla azalmaktadır. Afalina ve tırtak de Karadeniz ekosisteminin azalan yunus türleridir.

2019 yılında AB Çevre Genel Müdürlüğü tarafından sağlanan bir fonla CENOBS projesi başlatılmıştır. Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi (MSFD), 2020 yılına kadar Avrupa deniz sularında "İyi Çevresel Durum (GES)" hedefleyerek Avrupa Birliği'nin bu konuda temel politikasını temsil etmektedir. Bilindiği gibi, Karadeniz en savunmasız bölgesel denizlerden biridir. Romanya ve Bulgaristan, diğer AB üyesi olmayan ülkeler, Ukrayna ve Türkiye ile yakın işbirliği içinde MSFD'nin uygulanmasından sorumlu AB üye devletleridir. Uçakla gözlem yapmak suretiyle 2020 yılında tüm Karadeniz taranarak hedef dışı olarak balık avcılığı sırasında yakalanan yunuslar ile kıyıya sürüklenen yunuslara ilişkin bilgiler derlenmeye çalışılmaktadır. Kısa sürede bitmesi hedeflenen araştırma sonucu sağlıklı verilerle değerlendirme yapmaya uygun bir veri tabanı oluşturulması amaçlanmaktadır.

Etik olarak; kavramsal içeriği sorgulanmaya açık "sürdürülebilir avcılık"tan da uzak bir anlayışla sömürdüğümüz balık stoklarına verdiğimiz zararın yanında, yunusların yediklerine göz dikerek yunusların avcılığını istemek yerine, av filosofunun önceki yıllarda yapıldığı gibi skorel değil, av gücünü azaltacak şekilde tazminat karşılığı azaltılmasını talep etmek, daha etik bir davranış olacaktır. Bu etik sorgulama kamuoyuna ve de kamu yönetimine yönelik de bir görev istemidir.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak; ülkemizde gerçek gündem sürekli değişirken, ülkemiz genel ekonomi politika tercihlerinden doğrudan etkilenen tarım politikaları, tarım ekonomisi, tarım sektörü, tarımın balıkçılık özel alanları dahil, her konuda üretim alanlarımız ve üreticilerimize ilişkin gündemi izleyip, mevcut sorunları ortaya koyarak somut bilimsel çözüm önerilerimizi anında kamuoyu ile paylaşmaya devam ediyoruz ve edeceğiz.

Halkımızın temel protein gereksinimini en ucuz şekilde yıllardır karşılayan hamsi ile yunus arasında seçim yapma tercihinin gündemimize dayatılmasını manidar buluyor ve kabul etmiyoruz.

Denizlerimizdeki balık stoklarına en büyük zarar insandan yani bizlerden gelmektedir.

Yunusların tüm balıklar gibi mavi denizlerimizde özgürce yaşama hakkı var.

"Suçlanan yunuslara" ilk taşı günahsız olan atsın dense, yunuslara ilk taşı atacak insan bulunamayacaktır.

Baki Remzi SUIÇMEZ

TMMOB Ziraat Mühendisleri Yönetim Kurulu Başkanı

Yönetim Kurulu adına

24 OCAK, O KARANLIK GÜNÜN ARDINDAN 28 YIL GEÇTİ... UĞUR MUMCU UNUTULMADI, UNUTULMUYOR, UNUTTURULAMAYACAK.

24 Ocak 2021

24 Ocak, Uğur MUMCU'nun aramızdan ayrılışının bugün yıl dönümü. O karanlık günün ardından tam 28 yıl geçti. Siyasiler namus sözleri verdiler, tutmadılar, iktidarlar değişti, aradan yıllar geçti, aydınlatılmamış bir cinayet olarak kaldı Uğur MUMCU cinayeti, niye?

Çarklar suçlulardan yana dönüyor ve suçlular güç sahibi ise bu çarkın düzenini bozmak adına "isterler ki susalım" diyen MUMCU, ölümüyle zihinlerimizde aydınlığa bir mum daha yaktı. Onu öldürerek susturacaklarını düşünen katiller şunu düşünemediler, "fikirler ölmez".

Karanlık zihinlerin ve kirlî odakların hedefi olan ülkemizin aydınlık yüzü insanları Cavit Orhan TÛTENGİL'i, Muammer AKSOY'u, Çetin EMEÇ'i, Bahriye ÜÇOK'u, Abdi İPEKÇİ'yi, Turan DURSUN'u, Ahmet Taner KİŞLALİ'yi, Uğur MUMCU'yu bir kez daha saygıyla anıyoruz

Cumhuriyetimizi korumak, bilimi ve laikliği savunmak, insanlarımızı özgür ve mutlu yaşatmak, adalet ve demokrasiyi geliştirmek uğruna canını veren o güzel insanlara, sevgi ve minnetlerimizi sunuyoruz.

Cumhuriyet Devrimi şehitlerimizi, unutmadık, unutmayacağız, unutturmayacağız.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

*"Ben, terörün karşısındayım...
Ben, yobazların, hırsızların,
vurguncuların, çıkarıcıların
düşmanıyım. Dün sabaha değin,
araştırarak yazdığım hiçbir
konuyu yalanlayamadınız.
Öyleyse vurun, parçalayın, her
parçamdan benim gibiler beni
aşacaklar doğacaktır."
Uğur MUMCU*

**Uğur Mumcu'yu
saygıyla anıyoruz.**

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

TARIM SEKTÖRÜNDE DE İŞ CİNAYETLERİNE SON...

3 Mart 2021

“Tarım sektöründe 2019 yılı SGK verilerine göre iş kazası geçiren kayıtlı sigortalı (işçi, çiftçi, üretici, çalışan) sayısı 3641, on bin çalışanda iş kazası oranı %256, sektörde iş kazası sebebiyle ölüm sayısı 31 ve yüz bin çalışanda ölüm oranı %21.8 olarak verilmiştir.”

İŞ KAZALARI İLE KATLIAM YAPAN, SORUMSUZ İNSANLAR HESAP VERMELİDİR.

İŞ CİNAYETLERİ KAZA DEĞİL, KADER DEĞİL...

KONTROLSÜZLÜĞÜN, EĞİTİMSİZLİĞİN, VURDUMDUYMAZLIĞIN BİR SONUCUDUR.

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

Bugün, 3 Mart 1992 tarihinde Zonguldak Kozlu'da yaşanan ve 263 madencinin yaşamını yitirdiği facianın yıldönümü. İş cinayetlerine dikkat çekebilmek, işçi sağlığının ve iş güvenliğinin önemini vurgulamak için ilki 2013 yılında düzenlenen "TMMOB 3 Mart İş Cinayetlerine Karşı Mücadele Günü"nde, ülkemizin kanayan yarası haline gelen iş cinayetlerine karşı üst Birliğimiz TMMOB açıklamaları ve etkinlikleri yanında, Ziraat Mühendisleri Odası olarak özellikle tarım sektöründeki iş kazalarına/cinayetlerine bir kez daha dikkat çekmek istiyoruz.

Yeterli derecede güvenliğin sağlanamadığı/sağlanmadığı/umursanmadığı bir iş kolunda ortaya çıkan ve insan ölümüne yol açan bir olayı "kaza" olarak tanımlamak, işlenen bir cinayeti görmezden gelmekle eşdeğerdir. Kapitalist düzenin egemen patronları, emeği meta olarak gördükleri için oluşturdukları sırf kâr odaklı çalışma koşulları ile emekçiyi sömürmekte ve çalışanın yaşamını hiçe saymaktadırlar. İş kazaları, meslek hastalıkları, "kader" değildir. Ülkemizdeki iş kollarında bu kadar işçi ölümünün ortaya çıkması rastlantı olmayıp vahşi kapitalist üretim sürecinin bir sonucudur. Sistemin temel tercihi işvereni sorumluluk altına sokmamak, ceza almasını önlemek, işçi güvenliğini sağlamak yerine sadece işvereni kollamaktır. Yaşanan olayların "kaza" tanımı ile geçiştirilerek tüm sorumluluğun kazaya uğrayanın üzerine bırakılması, minimum harcama ile çalışma ortamı yaratarak yeni iş cinayetlerine zemin hazırlamaktadır.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak, bu önemli ve kederli günde tarım sektöründeki iş kazalarına/cinayetlerine dikkat çekmek istiyoruz.

Resmi verilere göre tarım sektöründeki iş kazaları ve oranları şöyledir:

01 NACE kodlu, bitkisel, hayvansal üretim ve avcılık faaliyetlerinde 2019 yılında yaşanan iş kazalarında ilk sırayı %56.9 ile hayvansal üretim alırken, %16 ile tarımı destekleyici faaliyetler ve hasat sonrası bitkisel ürünle ilgili faaliyetler 2., %11.9 ile tek yıllık ürünlerin yetiştirilmesi ve dikim için bitki yetiştirilmesi faaliyetleri 3. sırada yer almaktadır.

02 NACE kodlu, ormancılık ve tomrukçuluk faaliyetlerinde 2019 yılında yaşanan iş kazalarında, ormancılık için destekleyici faaliyetler %57 ile 1. sırada yer alırken, 2. sırada orman yetiştirme faaliyetleri %25, tomrukçuluk faaliyetleri %14 ile 3. sırada yer almaktadır.

03 NACE kodlu, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinde 2019 yılında yaşanan iş kazalarında ise %89 su ürünleri yetiştiriciliği alanında olurken, %11'i balıkçılık alanında meydana gelmiştir.

Tarım sektöründe 2019 yılı SGK verilerine göre iş kazası geçiren kayıtlı sigortalı (işçi, çiftçi, üretici, çalışan) sayısı 3641, on bin çalışanda iş kazası oranı %256, sektörde iş kazası sebebiyle ölüm sayısı 31 ve yüz bin çalışanda ölüm oranı %21.8 olarak verilmiştir. Tarım sektöründe son 17 yılda işyeri sayısında %232 artış, çalışan sayısında %115 ve yüz binde ölümlü iş kazası oranı %11.2 artış göstermiştir. 2020 yılında da iş kazaları artarak devam etmiştir.

Bu alandaki köklü sorunlar; güvenlik kültürü, eğitim, veri, mevzuat, denetim ve uygulamadaki aksaklıklardır. Tarımda iş sağlığı ve güvenliği açısından risk ve kaza etmenleri, traktör ve tarım makineleri başta olmak üzere, bitki koruma ürünleri, sağlık ve güvenlik problemleri, ergonomik yapılmayan işler, hayvancılık faaliyetleri, zehirli gazlar olarak ortaya çıkmaktadır.

İş sağlığı ve iş güvenliğinin sağlanması öncelikle devletin ve işverenin temel görevlerindedir. Amacı "işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi" olan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu amacına uygun olarak baştan aşağı değiştirilmelidir. İşyerlerinde iş sağlığı ve iş güvenliği alanında görev verilen mühendis, mimarların iş sağlığı ve iş güvenliğinin sağlanması konusundaki görevlerinin bir danışmanlık hizmeti olduğu kabullenilmelidir. İşyerlerine verilecek iş sağlığı ve iş güvenliği hizmetleri bir kamu hizmeti olarak ele alınmalı, iş sağlığı ve iş güvenliği alanına ilişkin düzenlemeler ve denetim yalnızca Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmemelidir. Aynı zamanda Sağlık Bakanlığı, üniversiteler, sendikalar, TTB ve TMMOB`den oluşan idari ve mali yönden bağımsız bir enstitü kurulmalı ve çalışma yaşamına ilişkin tüm düzenlemeler bu enstitü tarafından yeniden ele alınarak uygulamaya geçirilmelidir. İş kazaları ve cinayetlerinin sorumlularına yaptırım uygulanmalı, işveren, ilgili kamu görevlileri ve sorumlular hakkında yargı süreçleri bağımsız bir şekilde işletilmelidir. Sorumluların aklanmasına son verilmelidir.

TMMOB ZMO olarak; İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) Politikası, strateji ve eylem planlarının derhal etkin bir şekilde ele alınmasını, tarımsal yayım ve danışmanların İSG eğitimlerinin etkinleştirilmesini, başta ZMO olmak üzere diğer meslek, önder çiftçi ve önder kişiler aracılığıyla İSG yayım çalışmalarının yaygınlaştırılmasını, ilköğretim müfredatlarına bölgenin yapısına ve tarımsal faaliyetine uygun İSG eğitimlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasını istemekteyiz. Tarım sektöründe kaza ve mesleki hastalıklarının gerçek boyutlarının kayıt altına alınmasını ve bunlara uygun çözümler geliştirilmesini talep etmekteyiz. Çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu gezici mevsimlik tarım işçilerinin iş güvenliği, iş sağlığı ve iş kazası bildirimlerinin sağlıklı ele alınmasına özel bir dikkat ve önem verilmelidir. Mevsimlik işçiler dahil tarım emekçilerinin üretim alanlarına ulaşım aşamasında da toplu ölümlerinin önüne geçilmelidir. Tarımsal alanda, sahada çalışan iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimlerinin temel eğitimleri yanı sıra tarım çalışanlarının da iş sağlığı özel eğitimine alınmalarını gerekli görmekteyiz. Mevzuatla ilgili temel sorunların halledilmesiyle birlikte bu alanda kayıt dışı olarak çalışanların çoğunluğunun sosyal güvenlik ve İSG açısından kayıt altına alınması en önemli adımlardan biri olacaktır.

Kozlu'dan günümüze iş cinayetlerinde yaşamını kaybeden emekçileri saygıyla anıyoruz.

Daha sağlıklı ve daha güvenli bir çalışma ortamında, tüm sektörlerde iş cinayetlerinin yaşanmaması dileğiyle...

Baki Remzi SUIÇMEZ

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

Yönetim Kurulu Başkanı

(Yönetim Kurulu Adına)

ORTAK BASIN AÇIKLAMASI: ORMAN ALANLARIMIZI YAPILAŞMAYA AÇAN VE YABAN HAYATINI YOK EDECEK OLAN YASAL DÜZENLEMELER İPTAL EDİLMELİDİR.

5 Mart 2021

“Bahse konu yönetmelik içerik itibariyle ülkemiz orman varlığı üzerinde ciddi yapılaşma baskısı yaratacak bir içeriğe sahiptir. Orman alanlarını tamamen endüstriyel bir bakış açısıyla ele alan; üzerinde ağaç bulunmayan alanları, açıklık ve kayalık alanların orman dışına çıkarılmasını öneren bu yönetmelik, doğal alanlarımız ve yaban hayatı üzerinde geri dönüşümlü yıkımlar yaratacak bir düzenlemedir.”

6831 sayılı Orman Kanunu'nun Ek 16'ncı Maddesi kapsamında Orman Sınırları Dışına Çıkarma İşlemlerine İlişkin Yönetmelik 07.01.2021 tarih ve 31357 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 06/01/2021 tarih ve 3413 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yürürlüğe girmiştir.

Bahse konu yönetmelik içerik itibariyle ülkemiz orman varlığı üzerinde ciddi yapılaşma baskısı yaratacak bir içeriğe sahiptir. Orman alanlarını tamamen endüstriyel bir bakış açısıyla ele alan; üzerinde ağaç bulunmayan alanları, açıklık ve kayalık alanların orman dışına çıkarılmasını öneren bu yönetmelik, doğal alanlarımız ve yaban hayatı üzerinde geri dönüşümlü yıkımlar yaratacak bir düzenlemedir. Bahsi geçen açıklık-kayalık alanlar biyolojik çeşitliliğin desteklenmesi için ekosistem ve habitat çeşitliliğini sağlamaktadır. Ayrıca orman alanlarının orman vasfını kaybetmesi gerekçesi ile yeniden orman vasfı kazandırılması gerekirken orman alanı dışına çıkartılması çabası, o alanların devamında var olan orman alanlarının da kaybedilmesine neden olacak ve ekosistem bütünlüğüne kalıcı zararlar verecektir. Bu yönetmelik ayrıca inşaat sektörünü ekonomide birincil sektör olarak gören yönetim anlayışını da ortaya koymaktadır. Yürürlüğe giren bu yönetmeliğin doğal hayat üzerinde yıkıcı ve geri dönüşü olmayacak etkileri olacağı unutulmamalıdır.

Bu yönetmelik teknik ve bilimsel bir iş olarak yürütülmesi gereken orman sınırı belirleme işinde teknik değerlendirmelerden önce idari bir düzenleme olarak, sınır belirleme işleminde Cumhurbaşkanlığı makamının yetkili kılınmasını sağlamıştır. Bu durum da yönetmeliği bilimsellikten uzak, teknik değerlendirmelerden önce idari bir düzenleme olarak önümüze çıkarmaktadır. Ayrıca, yönetmelikte orman dışına çıkarılacak alanların belirlenmesinde görev alacak inceleme ekibi ve komisyon yapılanmasında ekosistem ve peyzaj bütünlüğünü değerlendirebilecek biyolog, peyzaj mimarı, yaban hayatı uzmanı gibi hiçbir meslek disiplinine yer verilmemiştir. Dolayısıyla, orman dışına çıkarılacak alanların belirlenmesinde ekolojik değerlendirme yapılamayacaktır. Başka bir deyişle, her eleştirimizde “ideolojik” yaklaşmakla suçlanan bizler teknik ve bilimsel değerlendirme yapılması gerektiğini savunan tarafta dururken; iktidar, bilimsellikten uzak bir zeminde tamamen “politik” olarak idari bir düzenleme biçiminde orman alanlarını ele alacağını ilan etmiştir. Bu kuralınsızlığın bizleri götürebileceği noktaları bugün pek çok örnekte gözlemlemekteyiz.

Yine kamuoyunun takip ettiği üzere 30.01.2021 tarihli ve 31380 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan “Bazı Alanların ‘Yayla Alanı’ Olarak İlan Edilmelerine İlişkin Aynı Listede Tarih ve Sayıları Yazılı Bakanlar Kurulu Kararlarında Yer Alan Hükümlerin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair 3462 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile birçok yayla alanının statüsü iptal edilmiştir. Bu karar bahse konu yönetmelik ile birlikte düşünüldüğünde orman alanlarında yapılaşmanın önünü açmak yolunda adımların başladığını göstermektedir. Yayla statüsü iptal edilen alanlar statü olarak orman alanına dönüşecek olup; üzerinde yapılaşma olduğu için de bu yönetmelik uyarınca orman dışına çıkarılabilecektir. Böylece yüzyıllardır süregelen yayla kültürü yok olacak, çayır ve meralar betonlaşacak, doğal hayvancılık olumsuz etkilenecektir. Orman ekosisteminin ayrılmaz parçası ve barındırdığı açık alan ile birçok yaban hayatının beslenme, avlanma alanı olan bu bölgeler bu yönetmelik neticesinde yerleşim alanı haline dönüşecek ve yakın gelecekte yoğun yapılaşmaya konu edilebilecektir.

Tüm bu düzenlemeler açık şekilde gelecek nesilleri de etkileyen yıkıcı etkilere sahip düzenlemelerdir. Ülkemizde yaşanan çevre sorunları ortada iken yapılan bu düzenlemeler açıkça bu sorunları daha da güçlü bir biçimde hissetmemize sebep olacaktır. Ayrıca sadece insan varlığı için değil orman alanları üzerinde yaşayan tüm hayvan ve bitki varlığını da tehdit eden tüm bu düzenlemeler ekosistemde dönüşü olmayan tahribatlar yaratarak ekolojik yıkıma sebep olacaktır. Bu ve benzeri düzenlemelerde yalnızca ekonomiyi değil, bütüncül yaklaşarak tüm varlıkların sürdürülebilirliğini sürece katmak kamu yararına olacaktır.

Bu anlamda her iki düzenlemeye ilişkin olarak Anayasa'dan gelen yetkimize dayanarak tüm bu düzenlemelere ilişkin TMMOB'a bağlı Şehir Plancıları Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Peyzaj Mimarları Odası, Çevre Mühendisleri Odası ve Ziraat Mühendisleri Odası olarak yasal yetkilerimizi kullanacağımızı kamuoyuna duyuruyoruz. Bu çerçevede TMMOB'a bağlı odalar olarak doğamıza büyük zararlar veren bu tür uygulamaların iptal edilmesi gerektiğini, ülkemizin her köşesinde yaşanan/yaşanacak her türlü rant ve talana dur diyeceğimizi; her zaman olduğu gibi doğanın katledilmesine, yaşam alanlarımızın talan edilmesine karşı olduğumuzu üyelerimize ve kamuoyunun bilgilerine sunarız.

TMMOB, Şehir Plancıları Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Peyzaj Mimarları Odası Çevre Mühendisleri Odası, Ziraat Mühendisleri Odası

KADINLAR HAKLARINI ALANA KADAR TOPLUMSAL MÜCADELE SÜRECEK. ÜLKEMİZ KADINLARININ CUMHURİYET DEVRİMİYLE GELEN KAZANIMLARIDÜNYA KADIN HAKLARININ KAZANILMASINA DA ÖNCÜLÜK ETMİŞTİR.

8 Mart 2021

“Kadın hakları mücadelesi; cinsiyet ayrımcılığına, toplumsal rollere, dayatılan yaşam biçimine, kültürel kabullere, dinsel referanslara bağlı olmadan özgür ve bağımsız bir birey olarak toplumda yer alma, toplumsal yaşamın her alanında eşit olarak var olma mücadelesidir. “

**Kadın hakları mücadelesi;
cinsiyet ayrımcılığına, toplumsal rollere,
dayatılan yaşam biçimine, kültürel
kabullere, dinsel referanslara bağlı
olmadan özgür ve bağımsız bir birey
olarak toplumda yer alma, toplumsal
yaşamın her alanında eşit olarak var
olma mücadelesidir.**

**8 Mart
Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde
tüm dünyada kadınların
hak ve taleplerini elde etme
mücadelelerini destekliyoruz.**

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

[@tmmobzmo](#) [TMMOBZMO](#) [zmo.gm](#)

Dünyada kadın haklarının kazanılmasında, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmak yolunda verdiği mücadeledenin başladığı ve simgeleştiği gündür “8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü”. 164 yıldır süren bir toplumsal mücadelenin anlamlı günüdür, 8 Mart, Dünya Emekçi Kadınlar Günü, Dünya Kadınlar Günü.

Kadın hakları mücadelesi; cinsiyet ayrımcılığına, toplumsal rollere, dayatılan yaşam biçimine, kültürel kabullere, dinsel referanslara bağlı olmadan özgür ve bağımsız bir birey olarak toplumda yer alma, toplumsal yaşamın her alanında eşit olarak var olma mücadelesidir. Kazanılan her bir hak, bir sonrası için umut verir, mücadele azmini güçlendirir, mücadele büyüyerek hak ve talep arayışı büyür, büyümeye devam edecek.

Geçmişte hemen hiçbir toplumsal, ekonomik ve siyasal hakkı bulunmayan kadınlara “Kahraman Türk Kadını! Sen yerlerde sürünmeye değil, omuzlar üzerinde yükselmeye layıksın.” diyen Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün, Cumhuriyet’i kurarken yaptığı devrim niteliğindeki köklü değişimlerin en önemlilerinden birisi de, “toplumda kadının yeri” olmuştur. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde 1924 yılında “Eğitim Öğretim Hakkı”, 1925 yılında “Kılık Kıyafet Kanunu” ve 1926 yılında “Medeni Kanun” ile kadınlara yönelik olarak kazanılan haklar yanında; 1930-34 yılları arasında kadınlar siyasal haklar açısından da önemli kazanımlar elde etti. “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi”nden çok daha önce, Fransa’da 1946’da, İsviçre’de ise 1971’de kadınlar için elde edilen siyasal haklara ilişkin dünyadaki pek çok ülkeden önce, ülkemiz kadınlarına 1930 belediye seçimlerinde seçme ve aday olma hakkı, 1933 yılında Köy Kanunu değişikliği ile muhtar ve köy heyetine seçme ve seçilme hakkı tanındı. 5 Aralık 1934 tarihinde ise ülkemiz kadınlarına milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı yasal güvenceye alındı. Yürürlükteki 1982 Anayasası’na göre; “Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeple ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadın-erkek eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin

yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” Peki, 2021 yılında ülkemizdeki kadınlar haklarını bilme, koruma ve geliştirme konusunda ne durumda? Kadınlar, aile ve çalışma yaşamında, toplumda hak ettikleri eşit koşullarda yaşayabilmekte mi? Hayır.

Türkiye’de tarım sektörü, kadın ve erkeklerin hemen hemen eşit sayıda istihdam edildiği tek sektördür. Ülkemizde tarımsal üretim, kadın istihdamının en yoğun olduğu sektör olarak istatistiklere yansımaktadır. Tarım alanında çalışan kadınlar toplumun ayrımcı dayatmaları ile karşı karşıya olup, sahip olmaları gereken doğal haklarını elde edememektedirler. TÜİK’in en son verilerine göre; tarımda toplam 4.515.000 kişi istihdam edilirken, bunun %40’ı çalışan kadındır. Tarım sektöründe çalışan kadın nüfusunun %94,1’i bir sosyal güvenlik kurumuna kaydı yoktur. Tarımda çalışan kadınların %77’si aile işçisi olarak herhangi bir ücret almadan çalışmaktadır.

Oysa, gerek dünyada gerekse ülkemizde tarımsal üretim ve beslenmede en büyük rolü kadınlar oynamaktadır. Türkiye’de tarımsal üretim çoğunlukla küçük ölçekli aile işletmeciliği modeliyle gerçekleştirilmektedir. Mevcut üretim modeli kırsalda kadınların ücretsiz aile işçisi veya güvencesiz çalışan işgücü olarak görülmesine neden olmaktadır. Kırsal kesimde kadınlar, özellikle gıda üretimine sağladıkları katkılara ve gıda güvenliğindeki etkinliklerine karşın ciddi toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile karşı karşıyadırlar. Kadınlar, tohumdan hasada kadar üretim sürecinin ekim/dikim, bakım, hasat, işleme, depolama gibi her aşamasında etkin rol almalarına karşın, elde edilen kazanımlardan yeterince pay alamamaktadırlar. Kadınlar tarlada çalışmalarının yanı sıra ev işlerini de yapmakta, ailenin beslenmesinde de en büyük görevi üstlenmektedir. Kırsal kesimde kadınların rollerinin çokluğu ve geleneksel ev işleri, rutin günlük yaşam faaliyetleri, tarımsal faaliyetlere katılma gibi iş çeşitliliği çalışma ve yaşam koşullarını zorlaştırmaktadır. Kapitalist üretim ilişkileri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle tüm bu kadın emeği resmi istatistiklere/ milli gelir hesaplarına yansıtılmamaktadır. Öte yandan, siyasi iktidar/lar tarım politikalarında küçük çiftçilerden çok büyük işletmelere yer verme eğilimindedirler. Küçük işletmelerin çoğunluğunun kadın emeği ile ayakta durduğu, kırsal kesimdeki tüm toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşın, kadınlar olmadan tarımın ve kırsal toplumun varlığını sürdürmeyeceği düşünülürse, tarımda amaçlanan sürdürülebilirlik için kadınların önemi anlaşılmalıdır.

Cinsiyet ayrımcılığının olmadığı, insan hakları merkezli, özgür ve eşit bir toplumda ve dünyada hep birlikte mutlu yaşayabilmek için; kadının etkinlik alanının güçlendirilmesi, eğitim, sağlık, siyaset, hukuk, istihdam ve diğer alanlarda olanaklardan eşit düzeyde yararlanması, kadın ve erkeğe verilen hakların ve yüklenen sorumlulukların adil bir biçimde dağıtılması konularında gerekli yasal ve sosyal düzenlemelerin yapılması kadar, toplumsal mücadelenin artarak sürdürülmesi gerekmektedir.

Ülkemizde ivedilikle tarımda kadın emeği konusunda toplumda ciddi bir farkındalık yaratılmalı, toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü modeli ciddi olarak sorgulanmalı, mülkiyet ilişkileri yasal ve toplumsal açıdan yeniden ele alınarak kadın mülksüzlüğü sorunu giderilmeli, kadınlara yönelik açık ya da gizli mobbing uygulamaları son bulmalı, tarımda kadın emeğinin işgücü içerisindeki görünmezliğini kaldıracak politikalar geliştirilmeli, kadın emeği kayıt içine alınmalı, tarımda çalışan kadınların küçük ölçekli üreticiler/aile çiftçiliği içerisinde temsiliyetlerini geliştirici kooperatif örgütlenmelerin önü açılmalı ve desteklenerek yaygınlaştırılmalı, tarımda çalışan kadınlar dayanışma ağları kurulmalı ve geliştirilmeli, cinsiyetler arası ücret eşitsizliğini gidermek için eşit işe eşit ücret politikaları yaşama geçirilmelidir. Kadın Ziraat Mühendislerinin yaşadıkları sorunlar, sektörün genel olumsuz koşullarından bağımsız değerlendirilemez. Özetle; her alanda olduğu gibi, tarımda da kadın emeği sömürsü, kadın sömürsü son bulmalıdır.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak; evde, işte, okulda, tarlada, fabrikada, şantiyede, büroda çalışan, emek ve hakları için mücadele eden tüm kadınları selamlıyoruz. Tüm dünya kadınlarının erkekler ile eşit koşullarda toplumsal yaşamın her aşamasında hak ettiği çağdaş ve onurlu yeri elde etme hak ve talep mücadelesini destekliyoruz. Kadınların ve erkeklerin çağdaş ve onurlu bir geleceği hep birlikte kurmaları ve omuz omuza paylaşımları umut ve dileğiyle...

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

MUSTAFA TÜMER YALNIZ DEĞİLDİR...

MESLEKTAŞIMIZA YAPILAN SALDIRIYI ŞİDDETLE KINIYORUZ.

11 Mart 2021

Meslektaşımız Mustafa Tümer, Adana İli İmamoğlu İlçesinde 9 Mart 2021 tarihinde borçlu üretici ve yakınları tarafından iş yerinde saldırıya uğrayarak darp edilmiş, şüpheliler ise serbest bırakılmıştır.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Adana Şube Başkanımız Feyzullah Korkut ve beraberindeki heyet, 10 Mart 2021 tarihinde meslektaşımızın İmamoğlu ilçesindeki iş yeri önünde bir Basın Açıklaması yaparak, saldırıyı şiddetle kınamış ve şüphelilerin serbest bırakılmasına tepki göstermiştir.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası örgütü olarak, Ziraat Mühendisleri ailesi olarak, meslektaşımız özelinde mesleğimize ve meslektaşlarımıza yapılan bu çirkin saldırıyı şiddetle kınıyoruz.

Suçtu, ihmali ve sorumluluğu olanların bir an önce cezalandırılmasını talep ediyoruz.

Ülkemizdeki yanlış ekonomi ve de tarım politikasının yakıcı sonuçlarının meslektaşlarımıza fatura edilmeye çalışılmasına izin vermeyeceğiz.

Hukuk tanımazlığın giderek yaygınlaştığı son yıllarda hukukun herkese gerekli olduğunu bir kez daha anımsatmakta yarar görüyor ve ilgilileri bu tür çirkin olayların bir daha yaşanmaması için bir an önce gerekli önlemleri almaya davet ediyoruz.

Mustafa Tümer, yalnız değildir. Ülkemizdeki hiçbir meslektaşımız sahipsiz değildir. Oda'mız, fedakarca tarım sektörüne hizmet eden tüm meslektaşlarımızın yanındadır.

Meslektaşımıza acil şifalar, yakınlarına ve meslek camiamıza geçmiş olsun dileklerimizi iletiyoruz.

Genel Merkezimiz ve Adana Şube Başkanlığımız olarak yaşanan olayın takipçisi olduğumuzu kamuoyuna duyuruyoruz.

Baki Remzi SUIÇMEZ

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

Yönetim Kurulu Başkanı

(Yönetim Kurulu Adına)

TARIMIN ADI VAR...

EKONOMİ EYLEM PLANLARI, PROGRAMLARI, UNUTULAN SEKTÖR, TARIM.

TARIM, EKONOMİK BİR SEKTÖRDÜR, UNUTTURMAYACAĞIZ.

ACİL, EK TARIM EKONOMİK DESTEK PROGRAMLARI ŞART, ÜLKEMİZ İÇİN.

TARIMIN TADI YOK...

14 Mart 2021

“TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak, kamuoyuna bir kez daha diyoruz ki; çözümsüz, tekerrürde anlamını yitiren söylem değil, tarım ve gıda sektörümüzün kökleşen sorunlarını hep birlikte çözmek için, ciddi olarak hep birlikte eylem zamanıdır.”

Sayın Cumhurbaşkanı, 12 Mart 2021 tarihinde, yeni “Ekonomi Reform Programı” açıkladı. Tarımın adı bu kez vardı birkaç satır, tarımın bozulan tadını çözmekten uzak, birkaç harf. Belli yerlerin çıkarını gündeme getiren bir söylemden ibaret, köklü tarım sorunlarımızı çözmeye yönelik eylem planı/programı ve somut ek ekonomik tarımsal destekler değil. Maalesef, içi boş bir söylem.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası olarak, kamuoyuna bir kez daha diyoruz ki; çözümsüz, tekerrürde anlamını yitiren söylem değil, tarım ve gıda sektörümüzün kökleşen sorunlarını hep birlikte çözmek için, ciddi olarak hep birlikte eylem zamanıdır.

Pandemi, küresel insan ölümü üzerine, sağlık ve açlık sorunu, küresel sağlıklı ve dengeli beslenme sorunu ve ülkemizi de doğrudan ilgilendiren ciddi “tarım ve gıda krizi” sorunu.

18 Mart 2020 tarihinde, pandemi önlemleri kapsamında, “Ekonomik İstikrar Kalkanı” programı açıklandı. Tarım sektörü, programda yer almadı.

25 Mart 2020 tarihinde, pandemi önlemleri kapsamında, yeni “Ekonomik Önlemler Paketi” açıklandı. Tarım sektörü, programda yer almadı.

Kuraklık, küresel insan ölümü üzerine, açlık sorunu, küresel sağlıklı ve dengeli beslenme sorunu ve ülkemizi de doğrudan ilgilendiren ciddi “tarım ve gıda krizi” sorunu.

14 Aralık 2020 tarihinde, pandemi ve kuraklık önlemleri kapsamında açıklanan “Ekonomik Destek Paketi” adlı ek ekonomik tedbirler paketinde de, tarım sektörü yer almadı.

Tarım ve gıda sektörümüze ilişkin alınması gereken somut önlemler ciddi, önemli, ivedi, acil.

Tüm dünya ülkeleri pandemi sürecinde yeniden tarımda korumacı politikalara dönerken, ülkemiz kamu yönetiminin gündeminde tarım sektörümüzü ciddi ve somut olarak koruma politikaları gündemde yer almadı. Tarım ve gıda sektörümüzü yönetenler, önceki yılın yetersiz desteğini pandemi önlemi olarak gecikerek vermeyi müjde olarak sundular. Kuraklık tehdidi de ciddi olarak gündemde iken, 2021 yılı Tarım ve Orman Bakanlığı bütçesi ile 2021 yılında gecikerek ödenecek 2020 yılı tarım desteklerini artırmadılar, aksine azalttılar. Bilimi üreten ile buluşturan Tarım Danışmanlarının ücretlerini artırmadan sabit tuttular üstelik, kabul edilemeyecek bir insan ve ücret hakkı ihlali olarak, örneğin. Döviz artışı olağanüstü bir dönem yaşarken, dövizle bağlı mazot, gübre, ilaç, tohum, yem dahil girdi maliyetlerindeki artışı görmezden geldiler, vergi indirimleri dahil somut adım atmadılar, asıl konu olan girdi maliyetlerini düşürmediler. Tarıma özel kredi koşullarını yok sayıp ve tarım sektörüne özgü ana para borcunu alındığı yıl üzerinden beş yıla kadar yapılandırıp faizleri yok sayarak çiftçi borcu yapılandırmasını ısrarla yapmayıp, T.C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri üzerinden küçük çiftçilerin hacizler ile tasfiyesini hızlandırıp, büyük sermaye lehine mülkiyet değişimini hızlandırdılar. TÜİK ve İŞKUR istihdam rakamları üzerinden, mevsimlik gezici geçici işçiler, kayıt dışı ve kadın yoğun ağırlıklı cinsiyet ayrımsız üreten tarımsal istihdam üzerinden, işsiz/istihdam edilmeyen Ziraat Mühendisleri gerçeğine de çözüm bulmayanlarca, ucuz işgücü sömürüsü ve eğitim/öğretim/öğrenim-istihdam politikasızlığında eksik rakamlar üzerinden algı yönetimi yapıldı. Tarımda dış ticaret rakamlarını dışsatım üzerinden açıklayıp dışalım rakamlarını açıklamayarak algı yönetimi ile tarih yazdıklarını sandılar. Ne çok çözülmesi gereken sorun var, ar-ge dahil. Gerçek, çıplak, hepimizin önünde. Türkiye Tarımı, Mart 2021, söylem değil, gerçekleri görek, eylem zamanı.

Sıradan insanların gündeminde, “gıda enflasyonu” yer aldı, yer almaya devam ediyor halen ülkemizde. Tarımsal kamu yönetimi liyakat esaslı yerine özel sektörden devşirilip atanalarca hızla yozlaşıyor, TÜİK’e rağmen, yaşanan gerçek enflasyonla mücadeledeki başarısızlık, gıda enflasyonuna fatura edildi. Kâr etmeden fedakârca üreten “üretici masum”, raflarda pahalıya tükenen “tüketici masum”. Yaşanan gerçek sorunları çözmek yerine, yanlışlarına günah keçisi arayan “masum olmayan yönetici”ler, masumlar üzerinden yeni çıkarıcı politikalarını gündeme getirmeye devam ettiriyorlar.

Cumhurbaşkanı, 12 Mart 2021 tarihinde, yeni “Ekonomi Reform Programı” açıkladı. İçinde, yerli üretime ve üreticiye destek yok. Üretmezsek, tüketemeyiz. Açıklanan programın içinde, gıda tedarik zinciri yöneticilerinin kamu yönetimi üzerinden çiftçimizi sömürü düzenini devam ettirme/ekleme/günaha ortak etme çabası var. “Dijital Tarım Pazarı, Sözleşmeli Üreticilik, ‘raflar için’ Erken Uyarı Sistemi, Gıda Bankacılığı, ve diğer...”, sırf özel sektör kazansın söyleminin ve başka bir çıkarıcı dünya isteminin yaşam pratiği. Tarım arazilerimizi ve meralarımızı korumadan, koşulsuz korunan tarım alanlarında ülke ve bölge düzeyinde zamanında verilen yeterli desteklerle yönlendirilen tarımsal üretim planlamasına dayalı yerli ve milli üretim olmazsa, raflar dolmaz. Üretimi artırmayıp dışalım şart diyen çıkarıcı mantığın söylemine karşıyız. Üretmezsek, gıda tedarik zincirinin kâr hesapları ile ülkemizde tarım ve gıdada yaşanan sorunlarımızı çözemeyiz. Sorunlar belli, çözümler belli, sorunlarımızı çözelim.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası; rant ve çıkar ekonomisi yerine, üretim ekonomisini savunuyor, savunmaya devam edecek. Üretenlerin hakkını almasını savunuyor, savunmaya devam edecek.

Yokluk, kıtlık, açlık, yaşamımıza tehdit. Afrika, yanlış tarım politikaları nedeniyle, aç.

Ülkemizde tarım sektörü, büyümeye devam etmeli. Üretime dayalı büyümeden, üretenler hak ettikleri payı almalı. Üretici kâr ederek sürekli üretmeli, tüketici ucuza sağlıklı gıda tüketmeli. Gıda tedarik zinciri, sırf özel sektörün kâr mantığı ile değil, demokratik üretici ve tüketici kooperatif zincirleri üzerinden yeniden oluşturulmalı. Üretim maliyetleri düşürülerek, kendimize yeterlilik sağlanmalı ve dışalım kısıtlanmalı ve hatta yasaklanmalı. Somut çözüm önerilerimiz kamuoyunca ve kamu yönetiminin biliniyor, bir an önce yönetenlerce ve kamuoyunca ciddiye alınması ve gecikmeden uygulanması dileğiyle...

Tarım sektörü; ekonomik, gerçek, reel, özel, korunan, stratejik, üreten, üretene doyuran bir sektördür. Tarımın adı var, Tarım var.

Baki Remzi SUIÇMEZ

Yönetim Kurulu Başkanı

(Yönetim Kurulu Adına)

KAZDAĞLARI, KÖMÜRLÜ TERMİK SANTRALLER, VAHŞİ MADENCİLİK VE SÖZDE EKOTURİZMCİLERİN YOĞUN BASKISI ALTINDA NEFES ALAMIYOR... HEMEN, ŞİMDİ, KAZDAĞLARI'NI KORUMA ZAMANIDIR.

31 Mart 2021

“Çanakkale Kirazlı'ya 2009 yılında ruhsat devri ile gelen Kanadalı Alamos Gold şirketi ve taşeronu Doğu Biga Madencilik, 10 yıldan uzun süredir bölgededir. Kirazlı, Ağı Dağı ve Çamyurt olmak üzere üç ruhsat alanına sahiptir. 2013 yılında işletmeye başlayacağını duyuran şirket, bölgedeki direniş yüzünden halen işletmeye geçememiştir. Şirket yetkililerinin “30 yıldır bekliyoruz , 3-5 ay daha bekleriz.” şeklindeki son günlerdeki söylemleri, nafiye çabadır. Talebimiz; doğayı katledecek bu ruhsatların da derhal iptal edilmesidir.”

Adını mitolojik İda Dağı'ndan alan Kazdağları Yöresi, birbirini tamamlayan önemli bir karasal ekosistemler bütünü, Türkiye'de ve Dünya'da bütünlüğü korunan önemli bir orman alanı, yaban hayatı için değerli bir yaşam alanı, tarımsal üretime doğrudan ya da dolaylı katkıları yanında, özellikle Biga Yarımadası için olmazsa olmaz su kaynağıdır. Çanakkale'de Merkez, Lapseki, Biga, Çan, Yenice, Ezine, Ayvacık ilçeleri ile Balıkesir'in bir kısmını içine alan Kazdağları'nın yaklaşık %80'i Çanakkale sınırları içerisinde, %20'si ise Balıkesir sınırlarında kalmaktadır. Önemli doğa alanlarına, milli parklara, tarihsel, kültürel ve binlerce yıllık mitolojik değerlere, antik kentlere sahip zenginliklerinin yanında, Avrupa-Sibirya-Akdeniz bitki coğrafyalarının kesişim noktasında kalan bölge, coğrafik konumuyla çok sayıda nadir türe ev sahipliği yapmaktadır. Çanakkale ile Balıkesir birlikte değerlendirildiğinde yörede tarım %43'lük bir paya sahip olup yaşayan nüfusun %30'unun geçim kaynağı tarımdır. Çanakkale, tarımsal çeşitliliği en zengin illerimizden biridir ve ilin tarımdaki ekonomik hacmi yılda 10 milyar doları aşmaktadır. İldeki bazı tarımsal ürünleri (yedi ürün) dünyaca tanınan coğrafi işaret tesciline sahip olmasına karşın, örneğin, coğrafi işaretli ürünlerden olan Ezine peynirinin üretildiği alan içerisinde, bugünlerde çok tartışılan Kirazlı Balaban Altın İşletmesi Ruhsat Alanı da yer almaktadır. Dünyanın ve de ülkemizin çok özel bir bölgesi, gelecek nesillere dünya mirası olarak bırakılması gereken bu yöre titizlikle korunmalıdır. Maalesef, korumak bir yana, bir yandan kömürlü termik santrallerin, diğer yandan vahşi madenciliğin yarattığı sorunlar yetmiyormuş gibi, son günlerde bölge bir de sözde ekoturizm tehdidi altındadır.

Kazdağları'nda yaşanan başlıca sorunlar ve taleplerimiz şöyledir:

Kömürlü Termik Santraller Sorunu: Yörede yaşayanlarca önceleri ciddi ve temiz yatırım sanılarak desteklenen, iş-aş-ekmek kapısı görülen ilk termik santraldan bu yana, işin özü anlaşılana kadar neredeyse 20 yıl geçti... Dünya kömürden enerji üretmekten aşama aşama vazgeçerek karbonsuz bir ekonomiye doğru yürürken, ülkemiz Kyoto Protokolü'nu 12 yıl gecikmeyle onaylamış, işin kötüsü, Protokolün onaylandığı yıl “Kömür Yılı” ilan edilerek, kömürlü santrallere hız verilmiştir. Bugün Biga Yarımadası'nda kirliliği enerji üretimi yapan 5 termik santralde 3600 Mw enerji üretilmektedir. Yöre için planlanan termik santral hacmi toplam 18-20 bin Mw'a varmaktadır. Çanakkale'nin anlık enerji ihtiyacı ise 300 Mw dolayındadır ve ihtiyaç yenilenebilir (rüzgar-güneş-jeotermal) kaynaklardan üretilmektedir. Bugünkü haliyle üretilen 3600 Mw enerjiyi sanayi bölgelerine nakletmek için yüksek gerilim hatları döşenmektedir ve neredeyse üstünden yüksek gerilim hattı geçmeyen orman alanı ve tarım alanı kalmamıştır. Termik santrallerin kısa vadedeki görünür zararları; baca gazları, partiküler maddeler, asit yağmurları, ürün desende bozulmalar, yerel tarım ürünlerinde ve hayvancılıkta verim düşüklüğü, köylerin boşalması biçiminde kendini göstermektedir. Planlanan santrallerin tamamı kurulur ise vahşetin boyutları ve yöre için maliyeti çok daha yüksek olacaktır. Bölgede yaşanan vahşetin toplumsal maliyetleri henüz hesaplanmamıştır. Asıl toplumsal maliyetin insan sağlığı üzerinde yoğunlaşacağı, yörede yaşayanların solunum yolları rahatsızlıkları başta olmak üzere yakalanacakları amansız hastalıkları şimdilerde yaşamaları ile anlaşılımıştır.

Talebimiz, kömürlü termik santrallerin kapatılması ve çevreye olan zararlarının önlenmesidir.

Vahşi ve Kirlili Madencilik Sorunu: Kapitalist dünyadaki maden yasaları, emperyalistlerin geri kalmış ülkelere dayattıkları, o ülkelerin dillerine tercüme ettikleri sömürge yasalarıdır. Ülkemizde son 20 yıl içerisinde mevcut Maden Yasası'nda maden şirketlerinin lehine 20'den fazla değişiklik yapılmıştır. Sağlanan imtiyazlar, teşvikler, destekler ve kolaylıklarla ülkenin her yeri ruhsat alanları ile doldurulmuştur. Kazdağları ekosistemi de bu gelişmelerden payına düşeni fazlasıyla almıştır. Özellikle 2000'li yılların başında metalik madencilik yapan vahşi madencilik yapanlar yani bir gram altın için 4 ton suyu kirleterek yok edenler, orman katliamı yapanlar, patlatma yaparak tozunmaya neden olanlar, çevreyi kirletenler ve doğayı yok edenler, yani çoğunluğu yabancı olmak üzere “yatırımcılar” ülkemize gelmeye başlayınca, ilk tepkiler Bergama-Ovacık'tan yükselmişti. Kapitalist sömürü düzeninde ülkemizde de metalik madenciliğin ilk girişimcileri yabancılar olmuştur. Bu dönemde adı geçen yerli şirketler, yabancı şirketlerin

yasa gereği ülke içerisinde kurdukmak zorunda oldukları taşeron şirketlerdir. Örneğin, Doğu Biga Madencilik, Alamos Gold'un taşeronudur.

Kazdağları'ndaki altın-gümüş madenlerinde ÇED Belgesi (Çevresel Etki Değerlendirme Raporu) alma işlemleri, 2008'li yıllarda yoğunlaşsa da, halen devam etmektedir. Başlangıçta 9 adet altın-gümüş şirketi küçük ölçekli ÇED başvurularında bulundular. Şirketlere karşı yörede Ziraat Mühendisleri Odası'nın öncülüğünde çok yoğun mücadele başladı. Bu aşamada Çanakkale Çevre Platformu kuruldu ve Şube Başkanımız Hicri NALBANT, 10 yılı aşkın bir süre Platformun sözcülüğünü de yürüttü. Anayasa'nın 56. maddesindeki "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir." hükümlerinin vatandaşlara yüklediği ödev gereği, 2019 yılında Çanakkale Kent Konseyi çatısı altında "Su ve Vicdan Nöbeti Hareketi" başlatıldı. Şube Başkanlığımız ile birlikte tüm ZMO Örgütülüğü bu mücadelenin tarafı oldu. TMMOB 45. Dönem 4. Danışma Kurulu, Kazdağları'nda ve ülkemizin dört bir yanında yürütülen sömürge madenciliğine karşı mücadelenin güçlendirileceği vurgusuyla 28 Eylül 2019 tarihinde Çanakkale'de toplandı. Tüm Türkiye'ye yayılan ve dünyanın her yerinden ses getiren ve 150.000'den fazla yurttaşımızın katıldığı ve Fazıl Say'ın da konser ile destek verdiği gönüllü çevre hareketi, pandemi koşullarında zorluklara rağmen, bugün de başarı ile sürdürülmekte, tüm doğa ve çevre dostlarıyla Kazdağları'nı korumak için etkin mücadelesine devam etmektedir. Bu süreçte, siyasi iktidara yaslanarak kişisel ve örgütsel nemalanma peşinde koşan ve orman katliamına göz yuman bazı meslek odaları ve meslek örgütleri ile stk'ları ve de yöneticilerini tarihe kara bir not olarak düşmek gerekir.

Süreç içerisinde yaşanan doğa katliamı konusunda, ilgili termik santraller de dahil olmak üzere, 50'den fazla dava açılmış, Çanakkale Şubemiz tüm davalarda yerini almış, üzerine düşen görevi fazlasıyla yapmıştır. Başlangıçta açılan tüm davalarda yürütmeyi durdurma ve iptal kararları alınmış, daha sonra şirketler hemen bütün davalara itiraz ederek ve kapasite artışına giderek yeni ÇED'ler almaya başlamışlardır. Yargı erkinde son dönemlerde iyice gündeme gelen ve "yargı bağımsızlığı" ekseninde tartışılması gereken gelişmelerin de etkisiyle, daha önce kazandığımız davaların bir bölümü yargıdan dönmeye başlamıştır. Kirazlı-Balaban İşletmesi için açılan dava da, önce Danıştay'dan lehimize sonuçlanmış, daha sonra ise maalesef kaybedilmiştir.

Mücadele sürecinde maden şirketinin ruhsat süresi dolmuş, ancak uzatma sağlanmamıştır. Yani şu an şirket, işletme alanında ekipmanları ile birlikte işgalci konumundadır. Tarım ve Orman Bakanlığı işletme alanı olarak tahrip edilen alanı rehabilite edeceğini açıklarken, Enerji Bakanlığı ve şirket yetkilileri işlemlerin sürdüğünü belirtmişlerdir. Kamu yönetimindeki belirsizlik devam etmekte olup, bir an önce konu netleştirilmeli, süre uzatılma gidilmemelidir.

Söz konusu işletmenin eski ÇED Raporu'nda, 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu gereği

zeminden sıyrılan yüzey toprağının uygun bir yerde muhafaza edileceği, işletme süresi bittikten sonra rehabilite işlemleri sırasında bu toprağın kullanılacağı belirtilmektedir. Ancak işletme alanında ve yakın çevresinde hiçbir şekilde yüzey toprağı biriktirilmemiştir. Bu somut gerçeklikten de görüleceği gibi, ÇED raporlarında belirtilen "cek"li-"cak"lı sözlerin önemli bölümü yerine getirilmemekte, bir süre sonra şirketler yazılı taahhütlerini yerine getirmemekte, devletin ilgili kurumları denetim görevini ya yapmamakta ya da yapmamaktadır.

İlgili kamu yönetimlerini bu konuda görevini yapmaya davet ediyor ve malum şirketin yerine getirmediği taahhütleri hakkında suç duyurusunda bulunuyoruz.

Ayrıca, Çanakkale Kirazlı'ya 2009 yılında ruhsat devri ile gelen Kanadalı Alamos Gold şirketi ve taşeronu Doğu Biga Madencilik, 10 yıldan uzun süredir bölgededir. Kirazlı, Ağı Dağı ve Çamyurt olmak üzere üç ruhsat alanına sahiptir. 2013 yılında işletmeye başlayacağını duyuran şirket, bölgedeki direniş yüzünden halen işletmeye geçememiştir. Şirket yetkililerinin "30 yıldır bekliyoruz, 3-5 ay daha bekleriz." şeklindeki son günlerdeki söylemleri, nafilce çabadır.

Talebimiz; doğayı katledecek bu ruhsatların da derhal iptal edilmesidir.

Rant Odaklı Ekoturizm Baskısı Sorunu: Son yıllarda, doğal alanları, tarım alanlarını, ormanlık alanları da kapsayan ve hızla çoğalan bir ekoturizm patlamasına, yeni bir yapılaşma türü olarak tanık oluyoruz. Ülkemizin batısında Çanakkale'de Kazdağları yöresinin içinde olduğu bölgede de örneklerini görmeye başladığımız ekoturizm, Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin tanımıyla, "doğayı ve kültürel kaynakları korumayı destekleyen, ziyaretçi etkisi düşük ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara, çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyarettir." Türkiye'de ekoturizmin henüz mevzuatlarda geçerli tanımı yapılmamışken, 1/100.000'lik Çevre Düzeni Planları'nda konuya yer verilmesi yeni bir doğa talanının kapılarını aralamıştır. Ekoturizm konusu, tanımının dışında rant kapısı olarak görülmeye başlanmış, bu durumdan da en çok tarım alanları ve ormanlar zarar görmeye başlamıştır. Yörede kömürlü santraller ve vahşi madencilik gibi sorunlar had safhadayken, ekoturizm yeni bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır.

Talebimiz, kamu yönetiminin ekoturizm adı altında rant odaklı yeni doğa talanlarına izin vermemesidir.

Bilinmelidir ki; Kazdağları'nı yok etme girişimlerine karşı, üst birliğimiz TMMOB ve Ziraat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubemiz başta olmak üzere tüm ZMO Örgütümüzce gerekli hukuki ve toplumsal mücadeleye devam edilecek, süreç titizlikle takip edilecektir.

Kazdağları özgürdür, özgürce yaşayacaktır.

Saygılarımızla.

Baki Remzi SUIÇMEZ
Yönetim Kurulu Başkanı
(Yönetim Kurulu Adına)